

Technická univerzita v Liberci
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: dějepis
Studijní program: 2. stupeň
Kombinace: dějepis – německý jazyk

KAPLE SV. JANA NEPOMUCKÉHO
NA POUŠTI v letech 1769 - 1999
THE CHAPEL OF SAINT JOHN OF NEPOMUK
in years 1769 - 1999
KAPELLE VON SANKT JOHANN
VON NEPOMUK 1769 - 1999

Diplomová práce: 2001-FP-KAD-088

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA
TECHNICKÉ UNIVERZITY V LIBERCI

3146069872

Autor:
Kateřina Hermanová

Podpis:

Adresa:
Bzí 1
468 22 Železný Brod

Vedoucí práce: Mgr. Milan Svoboda

Počet

stran	obrázků	tabulek	příloh
119	0	7	13

V Liberci dne: 8. 5. 2002

Katedra: dějepisu

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(pro magisterský studijní program)

Diplomant Kateřina HERMANOVÁ

Adresa: Pelechov 49, 468 22 Železný Brod

Obor (kombinace): dějepis - německý jazyk

Název DP: Kaple sv. Jana Nepomuckého v Železném Brodu
v letech 1769 - 1999

Název DP v angličtině: The Chapel of St. John of Nepomuk in Železný Brod
in the Years 1769 - 1999

Vedoucí práce: Mgr. Milan Svoboda

Konzultant:

Termín odevzdání: 15. 5. 2001

Pozn. Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 5. 4. 2000

V. Rádla

.....
moděkan

M. Svoboda
.....
vedoucí katedry

Převzal (diplomant): Kateřina Hermanová

Datum: 30. 4. 2000

Podpis: *Kateřina Hermanová*

Teze diplomové práce:

1. Stručný nástin dějin Železného Brodu do konce 17. století
2. Okolnosti příchodu Des Foursů do Království českého. Dějiny jejich rodu.
3. Výstavba kaple sv. Jana Nepomuckého a souvislost s nepomucenským kultem v Čechách
4. Nepomucenská kaple a její využití v průběhu staletí (stav do r. 1999).

Cíl práce:

Diplomantka se soustředí na historii vzniku a využití sakrální stavby sv. Jana Nepomuckého Na Poušti v Železném Brodu. Její snahou bude vysvětlit vztahy fundátorů (hrabata Des Foursové) k místu stavby kaple a k Železnému Brodu obecně, přičemž těžiště práce spočívá také právě v zasazení ideje zasvěcení církevní stavby do nepomucenského kultu v období pozdního baroka v Čechách. Práci je možno doplnit o funkci kaple jako „separovaného“ rodového pohřebiště Des Foursů. Předpokladem úspěšného zpracování tématu je vytvoření nosné heuristické základny včetně regionální i obecné literatury a promyšlená interpretace archivních pramenů. Ve své práci diplomantka shrne výsledky dosavadních bádání o zpracovávaném tématu, jakož i své dílčí postřehy a závěry.

Soupis archivů, knihoven a dalších institucí, v nichž diplomantka provede svůj heuristický průzkum, je uveden v příloze k zadání této diplomové práce.

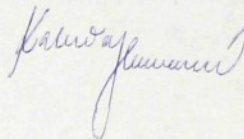
Konzultace se uskuteční průběžně podle potřeb diplomantky a stavu její práce. Teze diplomové práce je možno korigovat dle aktuálního stavu bádání.

Prohlášení o původnosti práce:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu.

V Liberci dne: 08.05.2002

Kateřina Hermanová

Prohlášení k využívání výsledků DP:

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 o právu autorském, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé diplomové práce a prohlašuji, že **souhlasím** s případným užitím mé diplomové práce (prodej, zapůjčení, kopírování, apod.).

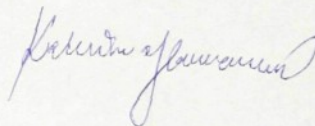
Jsem si vědoma toho, že: užití své diplomové práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem TUL, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených univerzitou na vytvoření díla (až do její skutečné výše). Diplomová práce je majetkem školy, s diplomovou prací nelze bez svolení školy disponovat.

Beru na vědomí, že po pěti letech si mohu diplomovou práci vyžádat v Univerzitní knihovně Technické univerzity v Liberci, kde bude uložena.

Autor:

Kateřina Hermanová

Podpis:

Adresa:

Bzí 1

468 22 Železný Brod

Datum: 8.5.2002

Věnováno
Ireně Pirkové

Na prvním místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, Mgr. Milanu Svobodovi, který se o vznik této práce zasloužil výraznou měrou. Podnětnými připomínkami a vydatnou pomocí při řešení problémů přispěl nejen ke zformování práce, ale svým vedením mi otevřel obzor pro další badatelskou práci.

Všem archivům, které jsem navštívila, je nutno také poděkovat. Mezi všemi chci vyzdvihnout SOKA Jablonec nad Nisou, jehož zaměstnanci byli nejen ochotni pomoci i nad rámec svých povinností, ale samotné návštěvy zde se pro mne staly příjemnou záležitostí. Děkuji týmu SOA Litoměřice – pobočka Děčín, který značně usnadnil mou badatelské práci. Mnohé díky patří Dr. Johanně Kammerlanderové – hraběnce Desfoursové, jíž vděčím nejen za zapůjčení mnohého studijního materiálu, za příjemný pobyt ve Vídni, ale především za její přátelství, kterého si velice vážím.

Ráda bych poděkoval paní I. Drahoňovské ze zámku Hrubý Rohozec, která mi ochotně umožnila podrobně prostudovat potřebné části zámku, PhDr. Mohrovi ze Severočeského muzea v Liberci za ochotu, která přispěla k získání bohatého fotografického materiálu, rovněž děkuji městskému muzeu v Železném Brodě, které umožnilo focení v jeho depozitáři. Děkuji manželům Pastorkovým a Tomeškovým, kteří přispěli k vytvoření obrazu nejmladších dějin kaple.

Na tomto místě musí být složen hold všem, kteří se zasloužili o to, že na následujících stránkách nemusím psát o zaniklé či upadající kapli.

Resumé:

Cílem diplomové práce bylo přiblížit vznik a funkci kaple svatého Jana Nepomuckého Na Poušti u Železného Brodu. Ústřední kapitola se věnuje samotným počátkům života poustevníků v okolí budoucí kaple v 17. století, stavbě kaple v 18. století a zbudování hrobky v 19. století. Není opomenut ani současný stav.

Úvodní kapitoly se zabývají dějinami města Železného Brodu a vývoji hraběcího rodu Desfours.

Zusammenfassung:

Diese Diplomarbeit möchte die Entstehung und die Funktion der Kapelle von Sankt Johann von Nepomuk bei Železný Brod näherbringen. Das Zentralkapitel beschäftigt sich mit dem Anfang des Leben von den Eremiten in der Umgebung der zukünftigen Kapelle im 17. Jahrhundert, dem Bauen des kirchlichen Gebäudes im 18. Jahrhundert und der Gruft im 19. Jahrhundert. Es ist nicht auch der gegenwärtige Zustand unterlassen.

Die Einleitungskapitel widmen sich der Geschichte von der Stadt Železný Brod und der Entwicklung des Geschlechts Desfours.

Summary:

This diploma work would like to bring outline of the foundation and function of Saint John of Nepomuk chapel. The central chapter engage in the beginnings of the life of the first hermits in surroundings of future chapel in 17th century, in the building of the chapel in the 18th century and also in the building of the crypt in the 19th century. However it does not omit actual situation of this memory.

Introductory chapters are intersted in history of the town Železný Brod until the 17th century and in historical evolution of the house of Desfours.

Obsah

1. Úvod	1
2. Rozbor literatury a pramenů	3
2. 1. Rozbor literatury	3
2. 2. Rozbor pramenů	3
Poznámky	5
3. Přehled dějin města Železného Brodu	6
3. 1. Počátky Brodu	6
3. 2. Udělení městských práv	9
3. 3. Desfoursové pány nad Železným Brodem	11
3. 4. Cechy, hospodářské a církevní záležitosti	15
Poznámky	19
4. Genealogický přehled rodu Desfours	23
4. 1. Lotrinské počátky rodu	23
4. 2. První Desfours v Čechách	27
4. 3. Hruborohozecká linie	34
4. 3. 1. Podvětev průhonická	35
4. 4. Pokračovatelé Albrechta Maximiliána II.	37
4. 5. Desfoursové na panství Malá Skála	41
4. 5. 1. Hrádecká podvětev	42
4. 6. Zpět k maloskalským Desfoursům	43
4. 6. 1. Konec hrádecké podvěte	44
4. 7. Pokračovatelé na maloskalském panství	46
4. 8. Desfours – Walderode	51
4. 9. Desfourské panství v Semilech	59
Poznámky	61
5. Kaple sv. Jana Nepomuckého Na Poušti	70
5. 1. První poustevník	70
5. 2. Stavba kaple sv. Jana Nepomuckého	73
5. 3. Další poustevníci a strážci kaple	76
5. 4. Od oprav k hrobce	80
5. 5. Pohřebiště Desfoursů	84
5. 6. Stavba nové hrobky pod kaplí	89
5. 7. Strážní domek	94
5. 8. Další etapa oprav a jejich ukončení	96
5. 9. Financování oprav	100
5.10. Svatojánské poutě	101
5.11. Nové fáze oprav	103
Poznámky	105
6. Závěr	115
7. Seznam literatury a pramenů	117
7. 1. Soupis periodik	117
7. 2. Seznam literatury	117
7. 3. Soupis pramenů	121
8. Seznam příloh	124

1. Úvod

Stěžejní část diplomové práce se snaží přiblížit vývoj kaple sv. Jana Nepomuckého Na Poušti u Železného Brodu jako církevní stavby, která, přestože neovlivňovala výrazným způsobem dění místního církevního společenství, se stala specifickým prvkem města Železného Brodu. Pozdější zbudování hrobky rodu Desfours vtisklo kapli zvláštní charakter. Samotné téma, vztahující se zpočátku pouze k budově samotné, na sebe nabalilo další otázky a otevřelo mnohá témata.

Poměrně úzce specifikované téma musí být zařazeno do historického vývoje. Bylo nutné objasnit vztahy a poměr Železného Brodu a samotných fundátorů ke stavbě kaple. Proto je hlavní kapitola doplněna dalšími dvěma, které jsou potřebné pro vytvoření ucelené představy. *La*

První kapitola se snaží přiblížit dějiny města Železného Brodu od prvopočátku až do konce 17. století. Vzhledem k rozsahu tématu a dosavadnímu minimálnímu zpracování problematiky se spíše než o ucelený vývoj, jedná o několik poznámek k historii města. Na několika málo stranách jsem se snažila postihnout co největší možnou šíři, která by se neomezovala pouze na některé prvky života města. Věnuji se nejen vzniku města, poměru vrchnosti k Železnému Brodu, získání privilegií ale i kulturnímu životu, školství a církevním otázkách. Přesto jsou dějiny města otevřeným tématem pro další badatelskou práci. *l/m*

Fundátory kaple a později i zakladatele hrobky byli Desfoursové. Genealogická část přibližuje životy jednotlivých členů hraběcí rodiny. Opět vzhledem k rozsáhlosti a bohaté pramenné základně přináší práce pouze drobné portréty. Sledován je vývoj všech rodových větví. *l v*

Ústřední kapitola týkající se popisu vývoje kaple, která plnila zpočátku pouze funkci sakrální stavby, později sloužila jako pohřebiště Desfoursů. První části osvětlují počátek dějin kopce nad Železným Brodem, přibližují život prvních poustevníků a jeho proměny. Řešena je i otázka rozhodnutí hraběte Desfoursa postavit kapli právě zde a zasvětit ji sv. Janu Nepomuckému. Samotnému průběhu stavebních prací při samotném budování kaple a později i při opravách je věnována značná pozornost. Podstatná část

této kapitoly se zabývá zřízením hrobky. Připomenuta jsou další místa posledního odpočinku hraběcí rodiny před dokončením hrobky pod kaplí sv. Jana Nepomuckého.

Další části se zabývají opravami probíhající v 60. a 80. letech devatenáctého století. Podstatné místo je věnováno stavbě hrobky a jejímu využití. Zmíněny jsou také tradiční poutě. Vývoj kaple je zakončen popisem současného stavu a usilí o záchranu barokní památky.

2. Rozbor literatury a pramenů

2. 1. Rozbor literatury

Pro jednotlivé kapitoly bylo možné použít jen minimální množství literatury. Pro dějiny Železného Brodu se jedná spíše o starší tituly německých autorů zabývajících se dějinami Jablonecka a Liberecka.¹ Většinou se jednalo o publikace zabývajících se spíše kulturními památkami Železnobrodsko a Jablonecka.² V současné době bohužel neexistuje publikace, která by zabývala dějinami města.³ Dále se daly použít některé encyklopedické publikace.⁴ ae

a V genealogické části nebylo opět možné opřít se o samostatnou monografii vývoje rodu Desfours. Základní informace podávají almanachy a přehledy českých šlechtických rodů.⁵ Pro osvětlení vztahu k Albrechtu z Valdštejna byly použity některé práce předních českých historiků.⁶

Použity byly dále práce vztahující se k dějinám umění, pomocným vědám historickým ↗ a drobné průvodce po kulturních památkách, spíše regionálního charakteru.⁷

2. 2. Rozbor pramenů

Pro dějiny města Železného Brodu existuje obrovské množství pramenného materiálu, který je deponován ve Státním okresním archivu (SOKA) v Jablonci nad Nisou. Jedná se především o fondy Okresního úřadu Železný Brod a fondy archivu města Železný Brod. Z fondu archivu měst ^fŽelezný Brod jsem prostudovala především kartony týkající se udělených privilegií a nejstarších dějin města. V další pramenech jako byly fondy Vlastivědné komise Okresního pedagogického sboru v Železném Brodě, Muzejního spolku v Železném Brodě, Klubu turistů, nebyly nalezeny pro tuto diplomovou práci využitelné informace. Fondy Okresního úřadu zahrnují nejpodstatnější pramenný materiál pro cechovní problematiku Železného Brodu. Oba tyto fondy mají nepříliš podrobné inventáře. Dále jsem čerpala z nepříliš rozsáhlého fondu Farního úřadu v Železném Brodě. Hlavním zdrojem mi byly fondy Pozůstalostí, a Ja

to pozůstalosti Michaela Fišera (1825-1897), Jana N. Hrdého (1866-1946), Otakara Hrušky (1869-1935), Františka V. Jecha (1779-1849), Antonína Pršaly (1901-1977), Františka Sochora (1910-1981).

Pro sepsání genealogické části byla stěžejní „Monographie des hochgräflichen Geschlechts Desfours zu Mont und Athienville in tiefster Verehrung und Hochachtung Sr. Hochgeboren dem Herrn Franz Vincenz Grafen Desfours - Walderode zu Mont Athienville und Eckhausen etc. etc. etc. gewidmet von Johann Paris“.⁸ K dispozici mi byl strojopis tohoto díla doplněný poznámkami Mikuláše Vl. Desfourse. V diplomové práci odkazuji vždy na čísla poznámek. Poznámky jsou totiž částečně ve strojopisné podobě přivtěleny za samotný opis díla. Další část poznámek se nachází ve dvou sešitech, poznámky č. 165 - 213 dokončené 21. září 1937 v „1. Fortsetzungs - Heft“, poznámky č. 213 - 270 dokončené 9. září 1940 v „2. Fortsetzungs - Heft“. Bylo by proto matoucí uvádět odkazy na stránky. Monografie a oba sešity poznámek se nachází v soukromém archivu Dr. J. Kammerlanderové ve Vídni.

Rozsáhlý rodinný archiv Desfours - Walderode uložený v SOA Litoměřice - pobočka Děčín skýtá obrovský pramenný materiál pro studium genealogie. Jeho inventář je velmi přehledný a umožňuje snadnou orientaci. Jsou zde uvedena i původní inventární čísla zavedená Mikulášem Vl. Jednotlivé kartony jsou vnitřně velmi dobře uspořádány. Také fondy Velkostatku Hrubý Rohozec a fondy Ústřední správy Desfours - Walderode z let 1678 - 1945 jsou přehledné. Uloženy jsou opět v SOA Litoměřice - pobočka Děčín.

V AMP Praha nalezneme podle lístkového katalogu pod heslem Desfours několik nepříliš zásadních informací. Jedná se především o koupě domů a transakcí s tím spojených.

V ANM se ve fondech genealogické sbírky „H“ skrývá nejednotná směs opisů testamentů, svatebních oznámení, úmrtních oznámení, několik náčrtů a poznámek ke genealogii. Ve sbírce „CH“ nalezneme vymalovaný rozrod, několik úmrtních oznámení a několik poznámek k nadaci pro osiřelé dcery padlých důstojníků Adelaide Desfoursové.

Ve SÚA podávají důležité informace fondy Saalbuch, fondy Reversů k zemi, Staré manipulace. Většinou inventáře obsahují rejstříky usnadňující vyhledávání.

Převážná část pramenů pro kapitolu o dějinách kaple jsem našla ve fondech rodinného archivu Desfours - Walderode ze SOA Litoměřice - pobočka Děčín. Dále to byly materiály z SOkA Jablonec nad Nisou, a to především kartony fondu Okresního úřadu Železný Brod týkající se duchovní zprávy a fondy Archivu města Železný Brod. Použity byly i informace ze SOkA Semily, z fondu Okresního úřadu v Semilech části týkající se církevních záležitostí. Inventář obsahuje rejstřík.

Poznámky:

1/ Benda, Adolf: Geschichte der Stadt Gablonz und ihrer Umgebung. Comissions Verlag, Gablonz a. d. Neise 1877, 606 s.

2/ Knihy manželů Scheybalových.

3/ Jediná publikace vydaná k dějinám Železného Brodu obsahuje jen pětistránkový přehled dějin. Zbylá část je obrazová. Uhlíř, Jan - Mašek, Jaroslav - Kacálek, Bohuslav - Strnad, Jan: Železný Brod. Fotografie, pohlednice, tiskoviny a jiné sběratelské zajímavosti. Městský úřad, Železný Brod 2001, 143 s.

4/ E. Poche: Umělecké památky Čech, 4.díl. Akademie, Praha 1982, 636 s.; Abc kulturních památek Československa. Panorama, Praha 1985, 678 s. atd.

5/ Např. Mašek, Petr: Modrá krev. Mladá fronta, Praha 1999. 330 s.

6/ Janáček, apod.

7/ Např. Kubátová, Tatána: Železný Brod. Vyšehrad, Praha 1946, 19 s.

8/ Autor monografie se narodil 1829 a zemřel v Praze 20. 5. 1861. Byl zaměstnancem vídeňské dvorské knihovny, František Vincenc ho povolal jako správce archivu.

1c

3. Přehled dějin města Železného Brodu

3. 1 . Počátky Brodu

„Železný Brod, staroslavné místo, úcty hodné městečko v severních Čechách, v okresu tom samém, kraji mladoboleslavském, rozkládá se mezi Jizerským a Krkonošským pohořím, dvě hodiny od tohoto vzdáleno, ač v úpadu položení, ověřeno jest nicméně ze všech stran pohořím vyšším a poskytuje takto na vše strany malebný vzhled k jihu, totiž na horu kozákovskou a komárovskou, k západu k Malé Skále k zříceninám hradu Frýdštejnského a v celém okolí turnovského kraje, k severozápadu na nejvyšší výstupek pohoří Jizerského ves Šumburk, dále pak k severu pohoří Puchberské, jakož i na blízkém úpatí Krkonošů ležící ves Příchovice, město Vysoký, úpatí tohoto velikána Krkonoše, které se i podél severozápadní straně táhnou.“ Tolik o poloze Železného Brodu rukopis navarovský.¹

Ke vzniku a počátkům většiny měst, podobně tak i Železného Brodu, se pojí nejružnější pověsti, kterými se jejich obyvatelé, většinou mnohem později, snažili osvětlit prvopočátky své obce, nebo jí také dodat trochu starobylosti či zajímavosti. To, že v této etapě dějin obcí existovala značná nejednotnost, nejlépe demonstrují železnobrodští kronikáři 19. století.

Kronikář Josef Umlauf, pensionovaný c. k. setník dělostřelectva, přepisuje do své kroniky z rukopisných pamětí Jana Cejnara z Frýdštejna pověst o jakémsi rytíři od řeky Rýna, který na počátku 11. století hledal v různých krajích unesenou dceru. Došel až na Hruštici u Turnova, kde se mu zjevila jeho dcera vězněná na hradě Návarově.² Vzal sebou vůdce, který ho tam dovedl. „Došel až na to místo k řece Jizeře, kde tehdy jen lesy byly a později Brod povstal a nenašel lze žádný most ani lávku, takže se přes řeku brodit museli a nazvali toto místo Brodek, z čehož později jméno Brodec a Brod povstalo“.³ Událost je datovaná rokem 1030. Kronikář Umlauf dodává, že léta 1283 se zde lidé počali usazovati a povstala vesnička nazvaná Brodec.⁴

Jiný železnobrodský kronikář, Jan Vozka, zaznamenává pověst blíže neurčeného původu. Brod byl prý založen jedním z náčelníků vrahů kněžny Ludmily, který byl kněžnou Drahomírou obdarován dvorcem na Boleslavsku. Ani zde si nebyl mezi lidem

jistý svým životem, odešel se svou čeledí do lesů dále na Jizeře a tam založil dvorec s hutěmi a hamry, kolem něho pak vyrostl Brod.⁵ V této době, tedy na počátku 10. století, lze jen těžko hovořit o nějakém trvalém osídlení a o železných hutích tím méně.⁶

Další pověst zachytil učitel František Václav Jech⁷ v Pamětnici školní na počátku 19. století. Vypravuje o založení města dvěma bratry Berky z Dubé ve 12. století. Město prý leželo níže na Jizeře v nynějším Poříčí⁸, mělo hradby a brány, hrdelní právo a pivovar, faru, kostel i školu. Po morové epidemii zůstalo město v rozvalinách. Znovu bylo vystavěno o něco dále, obnoveny byly hutě. Umlauf se také zmiňuje o zakladatelích města, jmenuje rovněž bratry z rodu Berků z Dubé, kteří drželi tehdy celé podhoří od Lužických hor až po Slezské[hory].⁹

Ve svých zápiscích osvětluje Michael Fišer počátky města takto: „Toho roku [1196] rytíř Kobera a pán na Zbirohu založil, hamer na děláni železa tu na potoku podél cesty jdoucí k Tůrovu [Turnovu]. Potom později pracovali v hamrách Koberovských přišli sem kováři sami to přátele Moravci a rodáci Černozborští. Tito jak pověst dí, a zaznamenáno v knize Navarovské ti sobě tu v údolí Jizery z hor sem tekoucích zrobyli sedmi chat, a nazvíce ty chaty vesničku V chlebech.“¹⁰ Pozdější němečtí přistěhovalci prý pak přejmenovali osadu na Brot a odsud později Eisenbrot. Skutečně se objevuje ve starších pramenech název Eisenbrot, končící tedy na t, což tedy můžeme považovat spíše za neznalost, neustálenost pravopisu a spojování českého názvu Brod s německým slovem Brot.

Vznik osady je nutno spojovat se existencí zemských stezek či jejich zkratk a spojnic, které právě na místech, kde Brod vznikl, přecházely přes řeku Jizeru. Protože zde chyběl most, bylo nutné se přes řeku Jizeru přebrodit. Označení jako Brod, Brodec či Brodek tomu opravdu nasvědčují. Kde se tento brod skutečně nacházel, lze dnes s těží říci, muselo to být nad ústím potoka Žernovníka, kde bylo vody méně.¹¹ Kronikář Jan Vozka se zmiňuje o dvou stezkách, které se zde protínaly.¹² Byla to stezka polská, které podle něho směřovala ze směru od Jelení Góry přes Nový svět a Příchovice pdtud ke Sklenařicům k Vysokému nad Jizerou a Semilům. Stezka milčanská je snad ještě starší, vedla z tehdejší župy Milčanů. Ta se rozkládala na nynějším Frýdlantsku a Liberecku, přes Rýnovice a Liberec do Jablonce nad Nisou a odtud přes Maršovice do Brodu.¹³

Existovaly již v 10. století. J. V. Šimák datuje vznik osady, která byla nazvána Brod nebo na počátku pro svou malou velikost spíše Brodek, na počátek 12. století. Osada vznikla na výhodné poloze, v kotlině chráněné lesy.¹⁴

Dějiny Brodu můžeme bezpečně mapovat až daleko později, ve třináctém století. Musíme se tedy spokojit jen s několika nesouvislými poznámkami, které zaznamenali kronikáři až v 19. století. První kostel v Brodě stál již v 11. století, byl dřevěný. „První starodávňý kostel Železno-Brodský byl s věží ze dřeva vystavený ve slohu gotickém o jehož původu níčko poznamenáno není. V sakristii na zdi nade dveřmi byl vymalován černý orel dvouhlavý s korunou knížecí.“¹⁵ V kostele je připomínána socha Panny Marie, „obraz to divotvorný, dřevěný“.¹⁶ Můžeme se domnívat, že zde již existovala větší osada.

Ve třináctém století se zde připomíná mocný rod Markvarticů, který ovládal rozsáhlou oblast severovýchodních Čech. Roku 1203 přepadli kraj Sasíci, kteří zpusťovali zdejší krajinu včetně Brodu, pobořen byl i most přes řeku. Ovšem Brod se brzy vzpamatoval a za vlády Přemysla Otakara II. se již mohl pyšnit vzkvétajícím hospodářstvím i nově zbudovaným mostem. V letech 1260 - 1275, nejspíše ale roku 1270, byl Brod povýšen na město.¹⁷

První písemné zmínky o Brodu nalézáme v církevním popisu pražské diecéze, který dal pořídit první arcibiskup Arnošt z Pardubic hned po zřízení pražského arcibiskupství.¹⁸ Brod je ve výše uvedeném popisu zařazen do děkanátu turnovského, patřící do archidiakonátu boleslavského. Z popisu se dovídáme drobnou, ale významnou informaci o tom, že v Brodě tehdy byl již kostel s farou, která musela církvi odvádět určitý poplatek.

Brod se stal v této době sídlem vrchnosti, kterými tehdy byli páni ze Železnice. Kdy a za jakých okolností přešlo toto území z vlastnictví Markvarticů do majetku pánů ze Železnice, není známo. Skutečnost, že se páni ze Železnice uvádějí v mnohých pramenech jako páni z Brodu by nasvědčovala tomu, že zde existoval nějaký hrad, tvrz či alespoň opevněný dvorec. O hradu s největší pravděpodobností uvažovat nemůžeme, jednak se nedochovaly žádné jeho pozůstatky a ani poloha Brodu existenci hradu nenásvědčuje.¹⁹ Někteří železnobrodští kronikáři se nezávisle na sobě zmiňují o existenci tvrze, která stávala nedaleko dnešní ulice Křížové u Malého náměstí.²⁰

Vrchnost nesídlila v Brodě příliš dlouho, již v poslední čtvrtině 14. století, okolo roku 1386 prodali páni ze Železnice své panství i s Brodem rodu Valdštejnů, který tehdy sídlil na hrádku Štěpanicích u Jilemnice. Za pánů z Valdštejna, kteří zde vládli s malými výjimkami asi 150 let, se již Brod jako sídlo vrchnosti nepřipomíná.

3. 2. Udělení městských práv

Podle zápisů Michala Fišera došlo roku 1300 k velké povodni, která zatopila město. „Bylo to v noci když tu prvi naše obyvatele náhle jsouce vyrušeni ze spánku. Voda na Jizeře stoupala zvyše 5 loket a stoupala úžasnou rychlostí do výše 16ti loket. Dříve proudy vody valily se tu již ulicemi města Brodu. Skoro celé město pobořeno a zničeno tou boží spoutou [spoušť]. Poříčský rink nebyl tudy šla Jizera. Po té katastrofě ztopeno z obyvatelstva 1239 lidí. Zbořeno 347 domů. Věž od kostela zůstala vězeti mezi skálami u Tůrova [Turnova].“²¹ Zanesen byl dle Fišera také rybník, do kterého tekla voda ze Smrčského lesa a vytékala až u Hamrovského potoka, oba potoky se pak spojily a vtékaly do Jizery ještě nad mostem.

Přímé doklady se omezují ve 14. a 15. století převážně na církevní záležitosti. Jisté je, že z konce 14. století, nejpozději ze století 15. pochází vzácná gotická pieta z lipového dřeva.²² Neznáme však jejího tvůrce, ani okolnosti, za kterých se do Brodu dostala. V Pamětní knize fary železnobrodské nacházíme jen zápis k roku 1757, že socha Blahoslavené Panny Marie Bolestné, jejíž obraz je na velkém zvonu z roku 1497, „byla ve starém kostele na levé straně, kdežto nyní [tedy v roce 1757] v novém bude na straně pravé“²³. Takže její existenci v Brodě můžeme potvrdit s jistotou před rokem 1497. Na zvonici kostela byly zavěšeny celkem tři zvony. První s obrazem Panny Marie a nápisem: „Tento zvon je litý ke cti Boha všemohoucího léta Páně MCCCCXCVII“, druhý s nápisem: „Toto dílo líto jest ku cti svatého Jakuba Většího léta Páně MDXIII“, a třetí menší byl zasvěcen Třem králům.²⁴ U posledního není uvedeno datum. Na kostelní vížce, sanktusníku, nad presbyteriem kostela byly po rozšíření kostela v 18. století zavěšeny ještě dva menší zvony.

Husitské války v první polovině 15. století se Brodu úplně vyhnuly. Nezájem husitů by mohl svědčit o nevelkém významu či bohatství Brodu. K roku 1419

poznamenává Umlauf, že „duchovní pastýř katolický vypuzen byl a na jeho místo kněz stran podobojí dosazen“.²⁵ Roku 1438, brzy po husitských válkách, založil Heník z Valdštejna na vranovských skalách nový hrad zvaný Skály nad Jizerou nebo také Vranové, kam ze Štěpanic brzy přesídlil. Potom se psal Heník z Valdštejna na Vranovém a odtud vládl on i jeho nástupci svému panství. Skály zůstaly pak sídlem vrchnosti v podstatě až do doby bělohorské.²⁶ Město Brod bylo trvalou součástí panství. Za Heníkova nástupce, Felixe z Valdštejna, postihlo Brod první známé neštěstí. Za vlády krále Jiřího z Poděbrad, roku 1468, spadlo od severu do Čech silné lužické vojsko, které do vnitrozemí postupovalo přes Brod. Město bylo prý úplně vypáleno a jeho obyvatelé dokonce rozehnáni. To nalézáme až v pramenech z konce 17. století, kde se připomíná při popisu druhého vypálení města. Je pravděpodobné, že město nebylo zasaženo požárem v takové míře a ani k úplnému vyhnání obyvatel nedošlo. Svědčí o tom obnovení městských práv Vladislavem II. z roku 1501, tedy již po třicet let od domnělého úplného zničení města. Je nutné zdůraznit, že práva jsou obnovována, nikoli udílena nově.

O městských právech mnoho nevíme, neznáme ani jejich výčet, tím méně přesná znění onoho královského majestátu. Současně je udělen městský znak. Znak má na modrém štítě stříbrnou hradební zeď s věžovitou branou uprostřed, obojí budované z kvádrů. Brána je otevřená, opatřená zlatými vraty a stříbrnou vytaženou mříží. V patře věže jsou dvě obdélná křížem dělená okna vedle sebe. Věž vrcholí čtyřmi stínkami cimbuří a červenou střechou se zlatými makovicemi. Po stranách věže jsou nad zdí dva štítky. Po pravé straně je červený štítek se stříbrným korunovaným českým lvem, po levé straně je štítek stříbrný a na něm černé káně doprava hledící s pozvednutými křídly.²⁷ O obnovení městských práv se velice zasloužil Felix z Valdštejna, proto na městském znaku nalézáme jeho erb.

Je pravděpodobné, že s obnovením městských privilegií dostal Brod i přívlastek Železný podle železářské výroby, která se v této době a zejména během 16. století velice rozšířila.²⁸ Častější užívání přívlastku Železný se objevuje až během 17. století. Ve dvacátých letech 17. století ale železné hutě zanikají. Tehdy koupil panství Albrecht z Valdštejna, který měl mnohem výnosnější hutě jinde. Doklady o kvetoucím železářství nalezneme ještě dnes v názvech ulic Železného Brodu: Železná, Na Struskách, Záhutí.

Až do roku 1538 vlastnili Brod Valdštejnové. Karel Felix z Valdštejna prodal panství Skály nad Jizerou panu Janu z Vartemberka, který již vlastnil hruborohozecké panství. Obě panství tím byla spojena.²⁹ O dva roky později připojuje Jan z Vartemberka ještě panství Frýdštejn. Hlavním střediskem rozsáhlého panství se stal Turnov. Železný Brod zůstává nadále městečkem poměrně nepatrným. V kupní listině je uveden jako městečko s hamry. Brod měl sice rychtu, pod jejíž právo spadalo dvacet okolních osad, ale záležitosti právní se projednávaly před právem turnovským. Dne 2. října roku 1543 umírá Jan z Vartemberka a celé panství připadá nejstaršímu synovi. Adam z Vartemberka se aktivně účastní politického života, je zapleten do odboje proti Ferdinandovi I. Jeho majetek je roku 1547 zkonfiskován.³⁰ Správy nad konfiskátem se ujímají dva úředníci, bývalý purkrabí na Rohozci Jiří Loukovský a úředník na Skalách Jan Břeník, sídlící snad v Brodě. Brod byl majetkem krále a pod mocí úředníků necelých deset let. Roku 1555 byl majetek nabídnut znovu Adamu z Vartemberka. Zakoupil ho zpět, čímž se velice zadlužil. Panství mu bylo předáno roku 1556. V roce 1564 ve 48 letech umírá a panství je rozděleno mezi čtyři syny, Kryštofa, Karla, Jana a Jaroslava. Železný Brod připadá Karlovi z Vartemberka, v jehož vlastnictví je až do roku 1612.

3. 3. Desfoursové pány nad Železným Brodem

Po smrti Karla z Vartemberka se ujímá vlády nad celým dědictvím Jan Jiří. Po necelém roce dosahuje plnoletosti jeho bratr, Ota Jindřich, a tak dochází k rozdělení panství. Železný Brod s Rohozcem připadá dne 4. listopadu 1613 Janu Jiřímu.³¹ V maloskalské urbaniální knize jsou uvedeny obce patřící k Brodu v roce 1608.³² Jan Jiří se roku 1618 politicky angažuje na straně odbojné šlechty. Majetek Vartemberků byl tedy po Bílé hoře podruhé v historii rodu zkonfiskován.³³ Panství Vartemberků tím zde definitivně skončilo. Roku 1623 obdržel panství Albrecht z Valdštejna za 54 176 zl.

rýn. 54 kr. O rok později je mu uděleno dědičně. Koncem roku 1624 rohozecké panství prodává panu Františku Claryovi za 59 161 zlatých, a to na splátky po lhůtách.

I Železného Brodu se silně dotkla protireformace, nekatolický kněz byl z fary vypuzen. V průběhu 17. století zůstává fara neobsazena, docházel kněz ze Bzí.³⁴ V nových majetkových poměrech byl Brod jediným městem rohozeckého panství. A právě proto byl okolo roku 1627 postaven radní dům pro nový úřad purkmistra a rady, který pravděpodobně nyní Brod získal. Do té doby vykonával městské právo Turnov. Nový majitel hruborohozeckého panství, František Clary, nedodržel stanovené lhůty, a proto Albrecht z Valdštejna zrušil ujednání a postoupil Rohozec 20. května roku 1628 za 60 000 zlatých císařskému plukovníku Mikuláši Desfoursovi. Železnobrodský kronikář J. N. Hrdý tvrdí, že radnice byla postavena právě až za Mikuláše Desfoursa roku 1631.

Až do roku 1643 bylo město Železný Brod kromě průchodu vojsk obou stran uchráněno válečných hrůz. 2. května roku 1643 vtrhl od Chlístova do Brodu švédský oddíl, vedený důstojníkem van de Biörnem. Podle pověsti se ocitli Švédové před městem dvakrát. Poprvé ovšem bylo město zahaleno hustou mlhou a vojáci, kteří viděli pouze prudký sráz, odmítli pokračovat dál. Stalo se tomu tak na přímlyvy Panny Marie.³⁵ Při druhého vpádu však město uchráněno nebylo. Podle sekundárních pramenů bylo město vypáleno a obyvatelstvo se rozuteklo.³⁶ Během plenění Švédů shořela radnice a všechny úřední knihy, listiny a spisy. Proto dochází záhy z podnětu vrchnosti k obnovení zápisů o pozemkovém majetku a povinnostech poddaných. Zaslouhou hejtmána Daniela Šice obnovují se tzv. zádušní počty, knihy o odvádění povinné daně věřících ke kostelu a hospodaření s tímto jméním. Brzy po skončení války se také císařské úřady zajímají o stav jednotlivých panství. Poprvé se udává počet obyvatel hraběte Mikuláše Desfoursa dne 7. června 1651. V Brodě žije tehdy 43 osob starších 6 let, a to v patnácti rodinách. Z toho 15 provdaných žen a 15 ženatých mužů, 4 svobodné dívky a 4 svobodní mládenci a 5 dětí do deseti let.³⁷ Roku 1654 dochází k úřednímu zjišťování obyvatelstva; podle něho se v Brodě nachází 30 rodin, a to 8 sousedů, majících nad 10 korců polí, 4 chalupníci, mající menší výměru než 10 korců, a 18 zahradníků bez pozemků.³⁸ Vedle počtu obyvatel nalezneme soupis dobytka. Uvádí se 62 krav, 16 jalovic a 12 potahů. Tak vysoký počet potahů je zajímavý, souvisel pravděpodobně s

výpomocí příprěžemi projíždějícím kupcům, kterým se těžko stoupalo s povozy do kopců. Celková výměra rolí činila 183 korců, na zimu se obdělávalo 62 korců 2 větele, na léto 37 korců a 2 větele. K roku 1648 se v Brodě uvádí 21 gruntů a dvě spáleniště. Bohatší gruntovníci bydleli poblíž velkého náměstí, u malého náměstí potom chudší bezzemci a řemeslníci.³⁹

Železnobrodská farnost spolu s jabloneckou, jenišovickou, janovskou, šumburskou a smržovskou patřila pod farnost Bzí. Od roku 1671 jsou na farách vedeny tzv. zpovědní seznamy. Každý rok sem byl zapsán počet kajícníků, tedy těch, kteří byli u zpovědi. V roce 1671 bylo ve farnosti Bzí 3 119 kajícníků a jeden nekající se.⁴⁰ Roku 1677 narostl počet nekajícníků na jednadvacet. Na železnobrodské farnosti byly tři rychty (Železný Brod, Střevelná, Kamenice).

Roku 1660 bylo Brodu uděleno na přímluvu vrchnosti hrdelní právo⁴¹. Hrdelní záležitosti vyřizuje primas za pomoci staršího a mladšího rychtáře. Při jejich projednávání musela zasedat celá rada i s purkmistrem. První poprava byla vykonána na Václavu Medkovi ze Záhoří 10. ledna roku 1685; byl odsouzen za krádeže na zámku Rohozec. Stavbu nové kamenné šibenice, která stála na kopci⁴² nad městem, povoluje apelační soud v Praze 14. ledna 1744. Mistrem popravčím byl tehdy Jan Píč.⁴³ Na náměstí proti radnici stál pouze pranýř.⁴⁴ Jinak se při hrdelním právu provádělo menší vyšetřování provinilců hlavně pro cizoložství. Oba dotyční byli potrestáni většinou jen nucenou prací, ženy musely stát s hořící svící před kostelem. „Roku 1688 byl vyšetřován u práva brodského Václav Vaněk z Vodalnovic proto, že jsa ženat a otec sedmi dětí, neřádně obcoval s Annou Petrovou a ji obtěžkal. Ortel od apellací dne 15. března 1688 zní, že Václav Vaněk šest neděl pořád zběhlých u vězení zůstávati, souložnice pak jeho napodobně 6týhodním arrestem ztrestána, pak na planýři s metlami postavena a z téhož města vymrskána a vypovězena býti má.“⁴⁵ Roku 1772 bylo pro město Železný Brod zrušeno hrdelní právo.

Po vpádu Švédů, kdy shořela původní radnice, stojící zhruba uprostřed dnešního náměstí v Železném Brodě, byla okolo roku 1670 postavena nová. Byla dřevěná, roubená z mohutných trámů a původně i s pavlačí, nad kterou se tyčila vysoká čtyřboká věž s ochozem a cibulovitou kopulí.⁴⁶ Nová radnice byla tedy vystavěna nákladem vrchnosti roku 1670, ale teprve o dva roky později pro ni obec zakupuje pozemek od

Jiřího Danička za 40 kop míšeňských, které mu splácí dvacet let. Roku 1702 vydává vrchnost nařízení o tom, co mohou „brodští ouřadové“ užívat. Primas má využívat paseky; radní, ouřada či osoba v úřední povinnosti stojící má nárok na sáh dřeva.⁴⁷ Výnosem z 2. února 1685 osvobodila vrchnost městečko od roboty a povinnosti stavět stráž na hruborohozecký zámek. Změnila tyto povinnosti v pravidelný plat.

Na konci 17. století probíhají zdlouhavá jednání, trvající osm let, o obnovení trhů. Podkladem pro jednání byla žádost purkmistra a rady města Železného Brodu nad Jizerou vysoce urozené „svaté říše římské hrabince“ Marii Polyxeně Desfours: „Vaší milosti poddaně přinášíme, kterak z nejmilostivější jeho císařské milosti nadání v městě Železném Brodě, Vaší milosti hraběcí poddaností zavázaný. Před lety troje jarmarky každoročně drženy byly, takové ale nejmilostivější nadání skrze ohně, vojny, mor a zahynutí starých hospodářů k ztrátě a tudíž ty jarmarky k zapomenutí přišly a jich dávno s naší však největší škodou se nezachovávají.“ Dále se v suplice připomíná, že vzniká újma i v zájmu milostivé vrchnosti. „Nám ubohým lidem v živnosti a obchodu převeliké zkrácení se děje a již bez toho v těch těžkých časích do největší chudoby uvrženi jsme. Ale kdyby zase předešli jarmarkové držány byly, že by nám břemena na nás vložená z ohledu našich živnostech provozování, tím snáze podniknauti přišlo.“⁴⁸ Železnobrodští radní se ho snažili za značnou úplatu jak v penězích, tak v naturáliích získat pro svědectví Jakuba Josífka z Helkovic o tom, že jako mladý na konci 16. století docházel do Brodu na jarmarky se svým otcem ševcem. A na základě svědectví podala pak hraběnka žádost se všemi doklady císařské kanceláři do Vídně. Císařská kancelář žádá dne 1. července 1690, aby bylo zjištěno, zda okolní města nic nenamítají. 27. září 1695 vydává císař Leopold I. Železnému Brodu privilegium, kterým se na žádost města obnovují tři osmidenní výroční trhy v roce a jeden týdenní trh každé úterý. Začátek tří jarmarků byl stanoven na úterý před masopustem, úterý před sv. Vítem (15. června) a úterý před sv. Václavem (28. září).⁴⁹ Jednání zajišťoval a zpočátku i financoval městský písař, teprve když finanční zatížení bylo neúnosné, převzal zátěž městský úřad. Zachovalo se podrobné vyúčtování všech výloh, sestavené městským písařem Bernardem Šalamounem Kernerem, spojených s obnovením tohoto privilegia. Napsání žádosti městskému úřadu, svědkovi v Turnově zaplatiti za cestu i stravu, úplatky sousedním vrchnostem, Jakubu Josífkovi za chléb, pivo a víno, jeho dětem bylo dáno na

sůl a chleba, sukna 4 lokte, pivo, jablka a mýdlo, 2 zlaté 36 krejcarů, 9 krejcarů poslu, který psaní na Rohozec nesl, atd. Celkem vydalo město na obnovu privilegií 35 zlatých 17 krejcarů.⁵⁰ Privilegium třech trhů potvrzuje Leopold I. Dne 3. dubna 1732.⁵¹ L d

Dne 30. dubna 1734 stvrzuje Karel Josef Desfours městu stará práva – vybírat mýto přes řeku Jizeru za povinnost udržování mostů, dále osvobozuje město od robot.⁵² r m

K roku 1704 uvádí Umlauf, že Brod měl 24 měšťanů, 42 chalupníků a 13 podruhů u hospodářů.⁵³ Další zpráva o počtu obyvatel pochází z roku 1721, kdy došlo po sto letech k opětovnému obsazení fary.⁵⁴ Oficiální sčítání roku 1771 v Brodě prováděli císařsko - královští komisaři. „Nato nastala konskripce: přišli k. komisaři do každého domu, sepsali veškerý lid bez rozdílu stavu, i kněze, pak děti od narození, i odumřelí, a zavěsili tabulky s číslicemi nad dvěře domu. Na podzim opět přišla vojenská komise, a každý mužského pohlaví od 7 let od 40 musel se každý osobně představit i ku konci podepsati. Však jaký zlo stoho pojde, neřekli.“⁵⁵ Sčítání bylo dokončeno a potvrzeno až roku 1773, v Brodu bydlelo 681 obyvatel ve 152 domů včetně fary. 26. října 1789 byl královskou berní komisí v Mladé Boleslavi potvrzen urbaniální kontrakt města Železný Brod, vypracovaný na zámku Hrubý Rohozec, podle císařského patentu ze dne 10. února 1789 a podepsaný purkmistrem, rychtářem a celým výborem města, kde je uvedeno všech tehdy stojících 190 domů ve městě i s jejich majiteli, roční výnosy polí, zahrad, luk a lesů a současně i povinnosti, které každý podle nového nařízení vůči své vrchnosti a farářům. Je to velmi přehledný rozpis i bývalých poddanských povinností, který podává výstižný obraz hospodaření a stavu města.⁵⁶

3. 4. Cechy, hospodářské a církevní záležitosti

Hospodářské záležitosti a činnosti cechů jsou v 18. století výraznými činiteli, utvářejícími obraz města.⁵⁷ Vznik a rozvoj cechů v Železném Brodě můžeme zaznamenat v první polovině 18. století. O zřízení samostatného soukenického cechu se jednalo již roku 1663, přestože tu byli pouze tři soukeničtí mistři, Jan Bander, Jan Dresler a Eliáš Vinš. Vrchnost měla na zřízení cechu pochopitelně zájem, její poddaní by již nemuseli být závislí na okolních panstvích. 17. března 1663 potvrzuje soukenický ~~cech~~ v Turnově opis artikulí, a také se vyhovuje vzniku samostatného

cechu (železnobrodští soukeníci patřili pod cech turnovský od roku 1648). Turnovský cech si ovšem vymíní právo patronátu nad ním. K opisu artikulí byl pořízen doslovný německý překlad, který železnobrodským soukeníkům potvrzuje dne 6. února 1666 hrabě Albrecht Maxmilián Desfours na zámku Rohozci. K založení cechu došlo asi až roku 1707, kdy si soukeníci vyžádali i opis císařského privilegia, které Leopold I. udělil roku 1660 soukeníkům pražským a které získali Turnovští opisem ze dne 4. července 1661.

Roku 1707 vznikl také cech mlynářů, kovářů, kolářů, mečířů a zámečníků.⁵⁸ Vzorem pro cechovní artikule mlynářského cechu byly cechovní artikule cechu v Rovensku pod Troskami, pro cech zámečnický byly předlohou artikule turnovského cechu. Cech krejčovský vzniká kolem roku 1710. Pokud bychom měli soudit na rok vzniku podle cechovních pečetidel⁵⁹, (tak) nejstarším by byl cech ševcovský, který má na kovovém pečetidle vyryt rok 1701. Pak následoval cech bednářů, truhlářů, sklenářů a tesařů, cech mlynářů, řezníků, kovářů, kolářů, zámečníků a mečířů, jejichž pečetidla jsou označena rokem 1707. Pečetidlo cechu krejčířského nese letopočet 1711 a pečetidlo cechu pekařů a perníkářů je označeno rokem 1725. V Železném Brodě se připomínají ještě cechy jirchářů, hřebenařů, koželuhů, punčochářů a tkalců. Zedníci tu měli v 18. století pouze tovaryšský spolek. Cech tkalců byl roku 1786 zrušen, mistři prodali „matku pokladnici“⁶⁰ i korouhev za 14 zlatých 42 krejcarů a vše ostatní rozdali chudým mistrům. V první polovině 19. století se tento cech znovu obnovuje. K roku 1773 udává Umlauf v Brodě tyto řemeslníky: 9 řezníků, 15 pekařů, 3 mlynáři, 8 krupařů, 6 krejčích, 8 ševců, 3 mydláři, 3 truhláři, 1 zámečnický, 1 sklenář, 2 perníkáři, 1 provazník, 2 kožešníci, 6 kovářů, 2 koláři, 1 zedník, 1 tesař, 2 bednáři, 2 jircháři, 8 soukeníků, 6 tkalců.⁶¹

Vzhledem k častým válkám bylo uloženo městu na počátku roku 1741 za povinnost odvádět pro císařské vojsko seno a slámu do Hořic. V říjnu muselo město nachystat chleba, maso, pivo a kořalku pro pruské vojáky, kteří zde byli ubytováni od listopadu do poloviny prosince. V roce 1742 bylo v Brodě zřízeno skladiště spíše a píce, jež obsahovalo na 1560 korců ovsa, 1040 centů sena a 635 centů slámy. Správcem vojenského skladu byl tehdejší primátor Jan Jiří Folkert.⁶² Surovinu do tohoto skladiště byly povinny odvádět i obce Albrechtice, Frýdlant v Čechách, Jílové u Hodkovic,

Michovka, Ohrazenice, Paceřice, Pěňčov, Smrčí, Smržovka, Svijany, Vráť, Záhoří a hruborohozecká vrchnost. Téměř po celý rok se ve městě střídaly různé oddíly pruského vojska a město utrpělo škodu 2 127 zl. 58 kr.⁶³ „Roku 1742 rekrutovali do vojska pruského, mnoho zběhů bylo“.⁶⁴

Roku 1744, podle Jana Vozky, bylo skladiště přesunuto do Brandýsa nad Labem.⁶⁵ Na počátku roku 1745 bylo v Železném Brodě dva měsíce ubytováno vojsko pruské a saské, a město je muselo živit. V červenci se tu objevili pruští husaři, jimž muselo město kromě potravin a píce dát ještě 499 zl. výpalného. Hned nato přitáhlo také vojsko císařské a žádalo provedení nejrůznějších opatření, aby zde mohli být ubytováni Chorvaté a Uhři. Město opět hradilo všechny náklady na průchod a ubytování oddílů. Ještě roku 1759 táhlo císařské vojsko Brodem směrem k Liberci, most musel být pro vojáky úplně uvolněn. Pro civilní obyvatelstvo byla postavena provizorní lávka.

Je nutné připomenout také události roku 1775.⁶⁶ „25. března před polednem několik tisíc vzbouřených horáků od strany Horecké do našeho města přitáhli, zámčích brali kdes co byls a spisí a knihy auřední trhali a pálili. Na Malé Skále jednu auřednici do naha svlekše od sudu kolomazového ji vstrčice a tak zmazanau peřim z roztržené peřiny osipali že jako diví zvíře vyhlížela a ji mezi sebou honili. Auředníky tyrali pivo ve sklepích neb ve dvořích, co vypiti nemohli vypouštěli a mnohé bezbožnosti konali.“⁶⁷

Záhy po sedmileté válce prochází město poměrně nákladnými stavebními úpravami. Dochází k přestavbě farního kostela, čemuž předcházelo zbudování nové zvonice. Původní zvonice musela být kvůli rozšíření kostela zbourána. Roku 1761 schválila biskupská konsistoř v Litoměřicích stavební plány, které vypracoval stavitel a dlouholetý primátor Jan Jiří Folkert, a vydala povolení, aby se na přestavbu použilo 950 zlatých stříbra ze zádušního jmění. Práce byly zahájeny 3. května 1763 a dokončeny 3. září téhož roku.⁶⁹ Kostel byl rozšířen zhruba o jednu třetinu. Okolo roku 1766 byla dostavěna na hřbitově za kostelem kostnice. Vedle faráře byl v Brodě ustanoven také kaplan. Od roku 1744 zde byli kaplani dokonce dva. Druhého ovšem musel sám farář platit ze svých příjmů a příspěvků věřících až do roku 1767, kdy Karel Josef hrabě Desfours založil zvláštní fundaci, z které byl druhý z železnobrodských kaplanů vyplácen.⁶⁹ V roce 1769 byla postavena kaple sv. Jana Nepomuckého. „Toho roku kaple

sv. Jana Nepomu [ckého] na Poušti vystavěna byla. Taková hvězda na podzim toho roku vcházela, smutná, bledá.“⁷⁰

Kdy dochází ke stavbě školní budovy, není jasné. Od prvního známého městského písaře Františka Josefa Bryknera, který umírá roku 1683, ani od jeho nástupce Bernarda Šalamouna Kernerera nemáme o škole zprávy. Roku 1677 píše farář Zeman, že škola není, ale kantor je ochoten mládež, když ji rodiče k němu pošlou, vyučovat. Původní budova školy stála na nejbližším volném prostranství před domem č. 113 na Malém náměstí. V polovině 18. století se již nacházela ve špatném stavu. Vrchnost proto přikázala školu zbourat a postavit novou. K tomuto účelu byl vybrán domek pod farou, jehož majitel jej musel za náhradu města odstoupit. Roku 1765 byl domek přestavěn na školu.⁷¹ Školní budova měla kuchyň a dvě místnosti, z nichž jedna sloužila učitelům a druhá byla třída. Po dvou učitelích, kteří byli zároveň městskými písaři, byl učitelem a kantorem jmenován zdejší rodák Gabriel Vilém Tepr, pravděpodobně okolo roku 1707. Zajímavé je, že škola byla koncem 18. století také na Poušti, kde byly vyučovány děti z Pelechova, Brodce, Smrčí, Pipic, Záhoří a Dlouhého. Učitelský pomocník, který byl na Poušť dvakrát ustanoven, dostával deputát náležející poustevníkovi.⁷²

Železnobrodská farnost zůstala dlouho po třicetileté válce neobsazena. Teprve roku 1721, kdy Albrecht Maxmilián zajistil zvláštní zakládací listinou farního kostela ze dne 29. dubna pravidelný příjem pro budoucího faráře, byla knězem opět osazena.⁷³ Po dohodě mezi biskupskou konsistoří a hruborohozeckou vrchností přináleželo jmenování kněze jednou arcibiskupovi a podruhé hraběti.⁷⁴ Jako první použil právo hrabě a jmenoval farářem Václava Šimona Dlabače z Poděbrad, kterého pak konsistoř listinou ze 27. května 1721 v Železném Brodě ustanovila. Dále zde nalezneme zaznamenán hudební nástroj na kůru a množství různého bohoslužebného náčiní a rouch. Na konci nacházíme zajímavou poznámku o tom, že fara dosud není postavena. Roku 1744 po dlouhých jednáních jsou biskupskou konsistoří k železnobrodské farnosti připojeny další obce jako Pipice, Koberovy, Dlouhý, Vráta a Hamštejn, které dříve přináležely k farním kostelům v Hrušticích u Turnova, což bylo pro zdejší obyvatele zejména v zimních měsících daleko.

Roku 1764 přišli do Brodu misionáři. „Počínali si jako všude jinde, hrozili jen peklem, hloupé blepty lidem nechávali a naučné dobré knihy jim brali.“⁷⁵ Od počátku 18. století se v kostele vyskytuje velké množství hudebních nástrojů. Varhany pro nově rozšířený kostel vyrobil Jan Gottwald z vesnice Lhoty na semilském panství.⁷⁶ Farář Dlabáč zapisuje 4 polnice, 2 trubky, dřevěné tympány a lyru.⁷⁷ Pozdějších inventářích se objevují navíc čtvery housle, dva bubny. K nejznámějším hudebníkům patřil učitel Jan Kryštof Schlesinger, původem z Rokytnice nad Jizerou, který přišel do Brodu roku 1721, si postupně vyškolil takovou kapelu, že ještě dlouho po jeho odchodu⁷⁷ byli zváni jeho hudebníci k vrchnosti na Hrubý Rohozec, aby tam o svátcích, poutích a posvíceních hráli. Odměnou jim za to, koncem 18. století, bylo 5 zlatých 17 krejcarů a vědro piva.⁷⁸

Významný doklad o divadelní činnosti náleží k roku 1708, kdy se ze žádosti o výstavbu nového pranýře na náměstí dovídáme, o „provozování“ komedie o umučení Páně (plným názvem - Theatrum passionale anebo Zrcadlo umučení Pána našeho Ježíše Krista Spasitele)⁷⁹. Tato lidová pašijová hra byla předváděna na náměstí o květnové neděli. Těšila se tehdy takovému zájmu, že následkem návalu obyvatel byl povalen dřevěný pranýř.⁸⁰ Jan Tepr, režisér a poslední upravovatel pozoruhodné skladby a pisatel dochovaného textu, píše v poznámkách z roku 1793 asi o devíti reprízách v průběhu druhé poloviny 18. století. Dále uvádí, že hra byla složena železnobrodskými měšťany za pomoci zdejšího kaplana Václava Jelínka někdy v polovině 18. století. Teprův text je velmi důležitý i proto, že jsou zde uvedeny všechny osoby, rekvizity, dokonce i sestavení průvodu, který šel vždy před představením z fary, kde se herci oblékali a připravovali. Drobnou zmínkou o počátcích divadla zakončují několik poznámek k dějinám Železného Brodu.

Poznámky:

1/ Opis navarovského rukopisu provedl Fr. Sochor v roce 1944, s. 1. AMP Praha, inv. č. B 537/5.

2/ Hrad Navarov je poprvé zmiňován v roce 1365, s jistotou existoval v roce 1380. Sedláček, August: Hrady, zámky tvrže království českého, 10. díl. Argo, Praha 1997, s. 294-295.

- 3/ Umlauf, Josef: Památná kniha Železného Brodu na Jizerou. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy archivu města Železný Brod, k. č. 1, inv. č. 9.
- 4/ Umlauf, Josef: Památná kniha Železného Brodu nad Jizerou, s. 3.
- 5/ Dějiny města Železného Brodu nad Jizerou, sepsal Jan Vozka 1883, s. 24. Veřejně přístupné jsou pouze v opisu Jiřího Ullricha z roku 1983. Jinak jsou uloženy u železnobrodské kronikářky E. Vozkové. Opis uložen v SOkA Jablonec nad Nisou.
- 6/ Šimák, J. V.: České dějiny, I. Díl. Praha 1938, s. 787.
- 7/ Pozůstalost Františka Václava Jecha, SOkA Jablonec nad Nisou, fondy pozůstalostí, k. č. 1
- 8/ Dnes jedna z okrajových část Železného Brodu.
- 9/ Umlauf, Josef: Památná kniha Železného Brodu nad Jizerou, s. 15.
- 10/ Fišer, Michael: První zápisky, s. 23. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy pozůstalostí, k. č. 1
- 11/ Kde se brod přesně nacházel, není jasné, muselo to být nad ústím potoka Žernovníka. Původně se ale Žernovník vléval do Jizery níže, svědčí o tom nálezy nánosů v zemi.
- 12/ Vozka, Jan: Dějiny města Železného Brodu nad Jizerou, s. 229.
- 13/ Květ, Radovan: Staré stezky v České republice. Moravské zemské muzeum, Brno 1997, s. 12, 19. Roubík, František: Silnice v Čechách a jejich vývoj. Nakladatelství Společnosti přátel starožitností, Praha 1938, s. 13.
- 14/ Šimák, J. V.: České dějiny I. díl. Praha 1938. s. 787.
- 15/ Umlauf, Josef: Památná kniha Železného Brodu nad Jizerou, s. 10.
- 16/ Týž, s. 10.
- 17/ V edici Codex iuris municipalis, není udělení městských privilegií zmíněno.
- 18/ Sochor, František: Malá kronika železnobrodská, s. 17. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy pozůstalostí, k. č. 2.
- 19/ J. Úlovec zaniklý hrad nebo tvrz v Brodě nezmiňuje. Úlovec, Jiří: Zaniklé hrady, zámky a tvrze Čech. Libri, Praha 2001, 397 s.
- 20/ Možnost existence tvrze v dnešní Křížové ulici se snaží Fr. Sochor doložit nálezem strusky a zbytků vodního příkopu, který byl napájen ze Žernovníka. Jednalo se ale o jeho soukromý „archeologický výzkum“, protože neexistuje žádný záznam, ani zmínka o prováděných vykopávkách.
- 21/ Fišer, Michael: První zápisky, s. 26.
- 22/ Sochor, František: Malá kronika železnobrodská, s. 30. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy pozůstalostí, k. č. 2.
- 23/ Pamětní kniha farnosti železnobrodské 1757 - 1850, fol. 20. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy farního úřadu Železný Brod, kniha č. 10
- 24/ Nedatované opisy se nacházejí na farním úřadě v Železném Brodě rej
- 25/ Sochor, František: Malá kronika, s. 20. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy pozůstalostí, k. č. 2.
- 26/ Sedláček, August: Hrady, zámky a tvrze království českého, 10. díl. Argo, Praha 1997, s. 325-332.
- 27/ Čarek, Jiří: Městské znaky v českých zemích. Academia, Praha 1985. s. 450
- 28/ Počátky železářské výroby můžeme zaznamenat již ve 14. století. Šimák, J. V.: Kdy bylo osídleno Železnobrodsko. in: Sborník okresu železnobrodského, roč. 1., 1923, č. 2, s. 17.; Šimák, J. V.: Staré zprávy o železářství na Brodsku, in: Sborník okresu železnobrodského, roč. 1, 1923, č. 6, s. 83 – 86.

- 29/ Sedláček, August: Hrad, zámky a tvrze království českého, 10. díl. Argo, Praha 1997, s. 197-207.
- 30/ Bílek, Tomáš V.: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618, II. díl. Praha 1883, s. 844.
- 31/ Sochor, František: Železnobrodské letopisy, s. 25. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy pozůstalostí, k. č. 2.
- 32/ K Brodu patřil: Huntířov, Skuhrov, Alšovice, Dobroslav, Bzí, Splzov, Veselý, Chlístov, Těpeře, Radčece, Jirkov, Střevelná, Velká Horka, Malá Horka, Pelechov, Proseč, Brodce, Propastný, Splzov, Bytouchov. Vartemburský urbář z roku 1608. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 1
- 33/ Bílek, Tomáš V.: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618, II. díl. Praha 1883, s. 844.
- 34/ Umlauf, Josef: Památná kniha města Železného Brodu nad Jizerou, s. 7.
- 35/ Panně Marii nad Železným Brodem u Chlístova byla postavena kaplička, které se zde nachází ještě dnes.
- 36/ Umlauf, Josef: Památná kniha města Železného Brodu nad Jizerou, s. 15.
- 37/ Pazderová, Alena (ed.): Soupis poddaných podle víry 1651. SÚA, Praha
- 38/ Není jasné, jakým vlivem událostí se v Železném Brodě počet obyvatel během tří let zdvojnásobil.
- 39/ Sochor, František: Malá kronika železnobrodská, s. 69
- 40/ Sochor, František: Železnobrodské letopisy, s. 40. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy pozůstalostí, k. č. 2.
- 41/ Prameny k problematice hrdelního práva, šibenice, pranýře a šatlavy v Železném Brodě se nachází v SOkA Jablonec nad Nisou, fondy archivu města Železného Brodu, k. č. 76, inv. č. 286.
- 42/ Místu nad městem, kde pravděpodobně stála šibenice, se dodnes říká „Šibeňák“.
- 43/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy archivu města Železného Brodu, k. č. 76, inv. č. 286.
- 44/ Dne 13. 4. 1734 žádá veškeré obyvatelstvo města o přemístění pranýře z náměstí. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy archivu města Železného Brodu, k. č. 76, inv. č. 286.
- 45/ Umlauf, Josef: Památná kniha města Železného Brodu nad Jizerou, s. 36.
- 46/ Část radnice se dodnes zachovala, je zakomponována do budovy nynější České spořitelny.
- 47/ Záležitostí městské radnice v letech 1680 - 1844 se týká karton v SOkA Jablonec nad Nisou, fondy archivu města Železného Brodu, k. č. 74, inv. č. 263.
- 48/ Prameny k jednání o privilegiích v SOkA Jablonec nad Nisou, fondy archivu města Železného Brodu, k. č. 74, inv. č. 262.
- 49/ Vozka, Jan: Dějiny města Železného Brodu nad Jizerou, s. 211.
- 50/ Sochor, František: Malá kronika železnobrodská, s. 60.
- 51/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy archivu města Železného Brodu, k. č. 1, inv. č. 2. Stvrzeno Marií Terezií 16. 2. 1750 - uloženo tamtéž, inv. č. 5, stvrzeno Josefem II. dne 11. 7. 1738 - uloženo tamtéž, inv. č. 6.
- 52/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy archivu města Železného Brodu, k. č. 1, inv. č. 3.
- 53/ Umlauf, Josef: Památná kniha Železného Brodu nad Jizerou, s. 6.
- 54/ Uvedeno je: 33 rolníků, 46 domkářů, 3 podruží, 3 mlýny, 4 domky pusté. Umlauf, Josef: Památná kniha města Železného Brodu nad Jizerou, s. 7.
- 55/ Fišer, Michael: První zápisky, s. 72. Ron, Vojtěch: Nejstarší železnobrodská kronika Jana Tepa. in: Z Českého ráje a Podkrkonoší, 1998, č. 11, s. 165.

- 56/ Sochor, František: Železnobrodské letopisy, s. 71.
- 57/ Čermák, Věroslav: Řemeslnické cechy v Železném Brodě. Diplomová práce, TU Liberec 2000. SOA Jablonec nad Nisou, sign. B1098.
- 58/ Prameny k železnobrodským cechům nalezneme v SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod. Pro všechny cechy je vytvořen jeden souhrnný inventář (inventář okresního úřadu Železný Brod).
- 59/ Cechovní pečetidla jsou z části uložena v depozitáři Městského muzea v Železném Brodě, částečně jsou v expozici Městského muzea v Železném Brodě, ve výstavní prostoru Na Bělišti.
- 60/ „Matka pokladnice“ je výraz pro cechovní pokladnu. Jedna z cechovních pokladen se nachází v expozici Městského muzea v Železném Brodě, ve výstavní prostoru Na Bělišti.
- 61/ Umlauf, Josef: Památná kniha města Železného Brodu nad Jizerou, s. 56.
- 62/ Vozka Jan: Dějiny města Železného Brodu nad Jizerou, s.240-246.
- 63/ Sochor, František: Malá kronika železnobrodská, s. 84.
- 64/ Umlauf, Josef: Památná kniha města Železného Brodu nad Jizerou, s. 43.
- 65/ Vozka, Jan: Dějiny města Železného Brodu nad Jizerou, s. 242.
- 66/ Ron, Vojtěch: Nejstarší železnobrodská kronika Jana Tepra, s. 165.
- 67/ Umlauf, Josef: Památná kniha města Železného Brodu nad Jizerou, s. 19.
- 68/ Ron, Vojtěch: Nejstarší železnobrodská kronika Jana Tepra, s. 164.
- 69/ Fundace pro kaplana zřízena 1. 5. 1766. Pamětní kniha farnosti železnobrodské, s. 31–33.
- 70/ Ron, Vojtěch: Nejstarší železnobrodská kronika Jana Tepra, s. 164.
- 71/ Týž, s. 164.
- 72/ Umlauf, Josef: Památná kniha města Železného Brodu, s. 14.
- 73/ Týž, s. 7.
- 74/ Umlauf, Josef: Památná kniha města Železného Brodu nad Jizerou, s. 10.
- 75/ Umlauf, Josef: Památná kniha města Železného Brodu nad Jizerou, s. 12. Horák, Tomáš: Dějiny varhan na Jablonecku. Fontes Nissae – Regionální historický sborník, roč. 1, 2000, s. 153.
- 76/ Umlauf, Josef: Památná kniha města Železného Brodu, s. 53.
- 77/ Roku 1745 se Schlesinger stává písařem v Liberci.
- 78/ Sochor, František: Malá kronika železnobrodská, s. 93
- 79/ Nově restaurovaný originál Teprový pašijový hry je uložen ve SOkA Jablonec nad Nisou, existuje již i v digitální podobě.
- 80/ Poznámku o zboření pranýře vpisuje do hry sám Tepr.

4. Genealogický přehled rodu Desfours

4.1 Lotrinské počátky rodu

Ve druhé kapitole se pokusím předeštířít nástin historického vývoje rodu Desfours (Des Fours), který je důležitý pro pochopení dalších vztahů.

Desfoursové pocházejí původně z Brabantska, tedy z jižní, francouzsky hovořící části Nizozemí.¹ V druhé čtvrtině 15. století, pravděpodobně roku 1445, přesídlil rod natrvalo z Brabantska do Lotrinska. Zde se řadí již v 16. století díky vysokému postavení u dvora lotrinských knížat a vztahům k předním rodinám k nejvýznamnější šlechtě v zemi.² V Lotrinsku získávají rodové statky Mont a Athienville severně od města Luneville.

Rod Desfours pocházel ze složitého jazykového a národnostního rozhraní; na severu Vlámové, na západě Francouzi, na východě Němci. Po zakotvení v Čechách v době pobělohorské přijali Desfoursové německý jazyk za svůj zároveň s příslušností k německy hovořící vládnoucí vrstvě. Francouzština zůstává jejich druhým jazykem. Čím starší je rod, tím pestřejší jsou příbuzenské vztahy. V případě Desfoursů pocházejí spřízněné rody z dnešního Maďarska, Dánska, Švédska, z Bavorska a jiných německých oblastí, z Nizozemí, Francie, Španělska, Itálie, z Anglie a Skotska, z Rakouska a z Čech.³

O původu rodu nalezneme několik pověstí. Podle jedné, která je v genealogických přehledech uváděna nejčastěji, má jméno Desfours vztah k výrazu „four“, francouzsky pec. Při honitbě zabloudil jeden z franckých králů v hlubokých lesích. Po hodinách bloudění našel obydlí uhlíře, který na zvolání panovníka vylezl z pece. Uhlířův syn vyvedl druhý den krále z lesa. Přidal se k jeho družině, a potom, co se vyznamenal v boji, ho král pasoval na rytíře de Four. Paris ještě uvádí možné odvození jména od zámku Fou-Fours mezi Toul a Vaucouleurs nebo od místa Four-a-chaux v Lotrinsku.⁴ Úsměvná příhoda, kterou zaznamenal kronikář Cejnar, vypráví také o jméně Desfours. Podle pověsti přijel Mikuláš Desfours na zámek, který mu právě za zásluhy postoupil císař Ferdinand II. Aby odhalil případné podvodníky a budoucí příživníky, nenechal se poznat jako budoucí majitel panství. Potom, co poznal charaktery jednotlivých poddaných, sdělil služebnictvu, že je pánem domu a oznámil, že brzy přijede i jeho manželka. Po chvíli drkotá po cestě povoz a obyvatelé začínají křičet „již

de fúra“⁴. Mikuláš neznalý české řeči se domníval, že přijíždí jeho choť a vykřikl „de fur“⁵.

Původním znakem rodu byl modrý erb s červenou, zlatě lemovanou krokví, provázenou dole zlatou pěticí hvězdou a po stranách zlatými pařáty gryfa. Na štítu je helmice korunovaná pohanskou korunou s jednotnými modrozlatými přikryvadly. Klenotem je hlava zlatého gryfa, vpravo hledící s vyplazeným jazykem. K prvnímu polepšení erbu došlo poprvé 21. dubna 1629.⁶ Erb byl vodorovně rozdělen. V horním zlatém poli byl černý dvouhlavý orel, v dolním modrém poli původní část znaku s jednou výjimkou. Původní pěticipá hvězda se změnila v šesticípou. Podruhé byl erb polepšen 30. května 1634. Dvouhlavý orel má zlaté korunky. Klenot byl polepšen o dvě helmice. Na první helmici jsou na třech žerdích tři jezdecké jednocípé praporce. Zadní je červený, střední modrý a přední bílý s dvouhlavým černým orlem. Žerď má vždy barvu praporce.⁷ Na průčelí brány desfourského zámku na Malé Skále a na kašně na náměstí v Železném Brodě se můžeme na kamenném erbu setkat dokonce s osmicípou hvězdou, zde však jde o chybu kameníka. Erb totiž takto nikdy polepšen nebyl.

Výše již byla uvedena dvojí podoba jména Desfours a Des Fours. Obě tyto varianty byly v průběhu staletí používány. Pokud bychom sledovali vývoj, nejsou změny tvarů jména natolik jednoznačné, abychom z nich mohli vytvořit obecnější závěr. Ani sám Arthur Desfours (1852-1917), který odpovídá na tuto otázku Mikuláši Vladimírovi, není schopen podat dostačující vysvětlení. Píše, že všichni „lotrinští“ příslušníci rodu se podepisují Des Fours, podobně také Mikuláš (zemř. 1661), Albrecht Maximilián I. pak pouze Desfours, stejně tak i semilská a maloskalská větev rodu. Karel Josef (1701-1775) pak používá oba způsoby. Protože se první známý předek jmenoval Guillemín Des Vieux Fours, byla by podle Arthura Desfourse vhodnější forma odděleného jména, tedy Des Fours.⁸ Dalo by se se značným zjednodušením říci, že zpočátku se spíše užívala rozdělená forma, v pozdější době pak podoba Desfours. Zhruba od konce 18. století se setkáváme pouze se složeným tvarem. Ani autoři jednotlivých genealogických přehledů, článků, atd. nejsou v tomto ohledu jednotní. Starší autoři spíše uvádějí podobu Desfours, novější většinou tvar rozdělený.⁹

Prvním známých předkem, od kterého také rod odvozuje svou tradici, byl **Guillemin** (Quilminus)¹⁰ des Vieux Fours, „natif du pays de Brabant“, tedy narozený v kraji brabantském.¹¹ Lotrinský vévoda René z Anjou ho povýšil 10. října 1425 do šlechtického stavu. V letech 1432-1434 zastával Guillemin funkci hejtmana, lovčího a výběrčího daní v Louppy-le-Chastel.¹² Guillemin a další členové rodiny užívají titul „varlet de chambre“, tedy komoří nebo komorník. Narodily se mu tři dcery - Méline, Jeanne a Markéta.¹³ Jeho syn Toussaint¹⁴ se stal biskupem v Toul nedaleko města Nancy, i druhý syn, François, se věnoval církevní dráze, byl kanovníkem v Bar le Duc.¹⁵ O zachování rodové linie se zasloužil **Mikuláš**, který sídlil v Nancy. Jeho manželkou se stala Marquerite des Magnés. Mikulášovi synové Jaques a Claude skládají kněžský slib, další syn, Jean, umírá. Rod přesto pokračuje v synovi, který dostává jméno po otci, Mikuláš.

Syny **Mikuláše II.** se zatím jednotná linie rozvětňuje. Starší větev, založená Mikulášem III., vymírá již v další generaci a roku 1627 i po přeslici. Mikuláš byl šlechtický titul, udělený roku 1425 Guilleminovi des Vieux Fours, potvrzen 12. ledna 1542.¹⁶ Druhá větev rodu pokračuje v osobě **Jáchyma** Desfourse, jemuž byl titul stvrzen 13. srpna 1543 lotrinským vévodou Antonínem¹⁷. Roku 1544 vstupuje Jáchym do vévodových služeb a stává se jeho komořím. Žení se s Annon de Lescut z bohaté rodiny sídlící v Nancy. Narodily se jim tři děti. Nejstarší syn Toussaint, narozený okolo roku 1543, byl řeholníkem v Toul. Dcera Kateřina se poprvé provdala za Pierra Jault, správce pokladny a podruhé pak za Nicola Rose, generálního prokurátora v Metz. Syn Louis se narodil asi roku 1546 a po smrti otce zdědil rodové statky a stává se tak pokračovatelem rodové linie. Jáchym a Annon umírají roku 1567.¹⁸

Louis je osobností klíčovou pro další vývoj rodu Desfoursů. Některé genealogické přehledy začínají svůj rozrod právě až osobností Louise Desfourse.¹⁹ Přestože se natrvalo usazuje v Českém království až jeho syn Mikuláš, pobývá Louis Desfours již delší dobu na území Čech, a to jako mimořádný vyslanec lotrinského vévody Jindřicha u dvora císaře Rudolfa II.²⁰ V Nancy 26. června 1564 mu byl potvrzen šlechtický titul.²¹ Jeho první manželkou se stala neznámo kdy Marie de Serrière.²² S ní měl Annu Marii, Jana a Mikuláše. Claude a Marguerete²³ zemřeli v útlém věku okolo roku 1580.²⁴ Anna Marie se provdala roku 1600 za Charlese I. de Mitry, rytíř z Mesnil,

de Saint-Pierre-bois, Gripottu a Socortu. Porodila mu prý dvacet dva dětí a zemřela okolo roku 1635.²⁵ Roku 1611 se Louis podruhé ženil s Elisabethou de Saulx; dokládá to litinová deska, dnes opřená o zeď podloubí u zadní brány zámku Hrubý Rohozec.²⁶ Louis umírá roku 1613 ve věku 70 let, byl pohřben s největší pravděpodobností v Mont.²⁷

Zakladateli lotrinské a české větve se stali jeho synové Jan a Mikuláš. Jan převzal lotrinské statky a roku 1629 byl povýšen do šlechtického stavu. Oženil se s Antonií d'Augi, která se díky svému dědovi z matčiny strany, Pompejovi de Gallo duc d'Eloy, mohla chlubit příbuzenstvím s lotrinskými knížaty. V počtu dětí Jana a Antonie se jednotliví autoři genealogických přehledů značně odlišují.²⁸ Shodují se pouze na synech - Janovi a Louisovi a dceři Anně. Johann Paris zmiňuje ještě dcery Marii Elisabethu, Kristýnu a Františku Kateřinu.²⁹

Syn Jana a Antonie, Jan, bojoval v hodnosti plukovníka v bitvě u Breitenfeldu (23. 10. - 2. 11. 1642) proti Švédům. Po jedné z bitev v roce 1643 byl Jan obviněn vrchním velitelem Ottaviem Piccolominim, že neuposlechl rozkazu a nezaútočil na nepřítele. Jan Desfours byl uvězněn v Bílé věži v Praze. Po výpovědích vrchního ubytovatele Fridricha Reicha, plukovníka von Fernemonti, byl odsouzen vojenským soudem v Praze za předsednictví knížete Václava Eusebia Lobkovice k trestu smrti mečem. Proti vznesenému obvinění namítal, že ve chvíli, kdy přišel rozkaz, byl pluk v takové pozici, že rozkaz byl v oné době neproveditelný a tudíž zbytečný. Nepřítel byl totiž maskován houštím. Očekával tedy lepší příležitost k provedení rozkazu a sám zůstal do konce bitvy u děl. Jan Paris, který popisuje ve své monografii průběh soudu, vychází ze zachovalého soudního spisu z rodinného archivu Lobkoviců v Roudnici.³⁰ Podle těchto záznamů jednal Jan nepřiliš prozítelně, jeho chování k porotě bylo prý značně agresivní. Rozsudek smrti byl písemně vyhotoven ve Vídni 3. června 1643 Ferdinandem III. a kontrasignován Jindřichem Šlikem a vojenským radou Mikulášem Ottmannem. Janův strýc Mikuláš Desfours pobývá od 1. května 1643 ve Vídni. Bydlel na farním dvoře sv. Ulbricha. Je možné, že účelem jeho pobytu byla možnost ovlivnit u dvora rozsudek smrti pro svého synovce. Přímluvy přátel, mezi nimiž byl i polní maršál Matyáš Gallas, zůstaly oslyšeny. Poprava byla vykonána dne 10. června 1643 v pět hodin ráno na Staroměstském náměstí. Spolu s ním byl popraven ještě jeden z velitelů,

Jan Jiří Madlung. Ostatní plukovníci, Gall, Pompejo, Burgsdorf, Vorhauer a Warlowsky, kteří byli obžalováni ve stejném procesu, byli buď osvobozeni, nebo odsouzeni do vězení.

Další z dětí Jana a Antonie, Anna, byla provdána za Mikuláše de Noreyll, majitele panství Žichovice na Prácheňsku. Mikuláš v hodnosti plukovníka padl roku 1641 a jako bězdětná se Anna stává univerzální dědičkou panství. Jejím druhým manželem se stal František Klaudius Iselin, svobodný pán de Lanau, který se podle smlouvy stává spolumajitelem panství. Anna podruhé ovdověla roku 1661. František Klaudius umírá v Burgundsku. Anna zemřela o dvanáct let později a je jako její manžel pochována v dominikánském klášteře Mont Boison.³¹

O Kristýně toho mnoho nevíme. Byla členkou benediktinského kláštera ve Vergaville a zemřela 29. listopadu 1671.³²

Nejmladší Janova a Antoniina dcera, Františka Kateřina, vstupuje jako „fille d'honneur“³³, do služeb vévodkyně Klaudie Lotrinské, matky Karla V. U dvora zůstává osm let. Roku 1651 odchází do Poussay, do jednoho z klášterů. Zemřela 10. října 1706 a je pohřbena v kostele v Poussay.³⁴

Poslední syn, Louis, byl 26. srpna 1631 ustanoven kanovníkem u sv. Jiří v Nancy po sesazení svého předchůdce, který byl obviněn z čarodějnictví.³⁵ Louis umírá roku 1657 a jeho smrtí vymřela lotrinská větev rodu.

4. 2. První Desfours v Čechách

Zakladatelem české větve rodu se stal již zmíněný mladší Louisův syn **Mikuláš**. Narodil se roku 1587 (nebo 1588)³⁶ a již v 17 letech vstoupil do vojenské služby. Postupně získává hodnost poručíka, roku 1609 rytmistra. Později se stává plukovníkem, vrchním strážmistrem, vrchním polním maršálkem. Vojenskou kariéru zahájil v tureckých válkách na počátku 17. století. Bojoval ve vzbouřeném Nizozemí pod vedení Ambrosia Spinoly. Ve válce falcké velel jednomu z pluků. Největších úspěchů však dosáhl v bitvách ve válce dánské (v bitvě u Calenbergu 29. 7., u Rössingu 1. 8.). V bitvě u Lutteru působil jako velitel Valdštejnova pluku, který byl poslán na pomoc Tillymu. V roce 1620 se zúčastnil v řadách lotrinského jezdeckta na císařské straně

bitvy na Bílé hoře. Jeho další vojenská dráha byla spojena se stoupající hvězdou Albrechta z Valdštejna. Po bitvě na Bílé hoře vstoupil do Valdštejnovy pomocné armády. Roku 1624 byl se svým jezdeckým plukem v Soběslavi, jak je to patrné z dopisu Jana Vratislava z Mitrovic radním města.³⁷ Dne 17. srpna 1625 oznamoval Valdštejn z Chebu císaři, že jezdecké pluky Lamotta a Františka Albrechta ze Sas a Lauenburgu již překročily hranice a že ještě ten týden budou vypraveny nové tři pluky jízdy: Desfoursův, Šerffenbergův a Isolaniho.³⁸ Po srážce u Seelce poblíž Hannoveru bylo nařídáno dne 4. listopadu 1625 již nejvyššímu plukovníku Desfoursovi, aby s plukem zasáhl a Valdštejn ho instruuje, aby „s jistotou šel a nepříteli nějakou ránu zasadil“.³⁹ V roce 1626 je Valdštejnem jako vrchní velitel poslán do Slezska.

Na počátku roku 1626 vyřizoval Mikuláš Desfours jisté soukromé finanční záležitosti ve Vídni. Když ho 18. března Valdštejn povolal zpět k vojsku, vyprosil si u císaře čtrnáctidenní dovolenou. Dříve, než se tak stalo, posílá Valdštejn svému tchánovi, císařskému ministrovi Karlu Harrachovi, dne 2. dubna z Aschersleбенu do Vídně dopis, ve kterém se nelichotivě vyjadřuje o Mikulášovi. „Desfours je tu morovou ránou a podporuje v armádě všechen nepořádek a loupeže, takže více škody nadělá než celé vojsko, nyní je ve Vídni, aby tam svou lichvu uložil, nevrátí-li se ihned, má mu býti jeho pluk odňat a dán plukovníkovi Lewelovi. Psal jsem o tom císaři a prosím Vás můj pane tcháne, byste záležitost tu u císaře podporoval, neboť Desfours je dle jména a skutků „fur“ [zloděj], jeho jezdcí a velitelé více si na něho stěžují, jak na druhé důstojníky ve vojskě.“⁴⁰ Císař přesto Mikuláši 22. dubna dovolenou povoluje. Již 28. dubna posílá Valdštejn císaři dopis s dalšími stížnostmi na Desfourse, které se opět týkají loupení a rabování.⁴¹ 1. května dostává Mikuláš poslední výzvu k tomu, aby změnil své chování a postoje. „Obdrželi jsme jeho psaní s přílohou jeho soudního řízení a zasíláme mu je zpět, neboť nemáme času se starati o jeho peněžní „partyky“. Jemu císařem povolená prodloužená dovolená brzy uplyne a pak uvidíme, zda mu více záleží na císařské službě či na soukromých záležitostech, nemusí si stěžovati na vysoké výlohy a útraty, protože tyto dle našeho mínění vydrží, když se v hrabství hohenštejnském takového vyděračství a neplech dopustil a zemi celou více, jak celá armáda zpustošil, nechce-li se ku svým jezdcům vrátiti, má Jeho císařská Milost dosti obrstů, kteří rádi službu převezmou.“⁴² Ještě jednou se odvážil Desfours žádat o dovolenou, a po zamítnavé

odpovědi z 8. května se vrátil ke svému pluku. Nadále se snaží, aby si generalissima opět naklonil. O svých úspěších Valdštejna vždy pečlivě zpravuje. O tom, že si nakonec Valdštejna přiklonil na svou stranu svědčí fakt, že mezi deseti povýšeními v roce 1632 je i jméno Desfoursovo.⁴³

Roku 1623 získává Albrecht z Valdštejna mimo jiné panství Hrubý Rohozec, do dědičného vlastnictví je mu připsáno roku 1624. Již koncem téhož roku ho prodává Františku Claryovi, který ovšem neplní smluvené splátky. Proto dne 20. května 1628 postupuje Valdštejn panství Rohozec císařskému plukovníku svobodnému pánu Mikuláši Desfoursovi za 60 000 zlatých v dědičné léno s vyhrazením kollatur⁴⁴, práva várečného a ovsa úročního a panství maloskalské za 20 000 zlatých.⁴⁵ 10. března 1629 je Desfours povýšen do stavu svobodných pánů. O měsíc později, 21. dubna 1629, mu je udělena erbovní listina. Roku 1634 byl Mikuláš za věrné služby vojenské povýšen Ferdinandem II. i s celým potomstvem do stavu říšských hrabat. Byl rozmnožen jeho znak a udělena hodnost polního maršálka, dvorského válečného rady a komorníka. Vše potvrzuje bula z 30. května 1634.⁴⁶ Císař mu dále potvrzuje dědičné vlastnictví Hrubého Rohozce. V letech 1630-1633 Mikuláš pobýval většinou v Čechách. Pro svoji nemocnou ženu Marii Eufemii u biskupa žádá o možnost zřídit rodinnou kapli na zámku Hrubý Rohozec. 8. dubna 1631 zde sloužil mši kardinál Harrach.

Po smrti Albrechta z Valdštejna byly desfourské statky propuštěny dne 10. ledna 1635 z lenního svazku vévodství frýdlantského. Následující generace rodu nezapomněly na okolnosti získání panství a shromažďovaly veškerou dostupnou literaturu o Albrechtovi z Valdštejna. Téhož roku mu byl císařskou resolucí dědičně postoupen statek Semily za odhadní sumu 81 253 zlatých. Český inkolát získává 20. ledna 1636.⁴⁷ Dne 10. května 1636 mu je potvrzen hraběcí stav a inkolát v panském stavu.⁴⁸ A roku 1637 byly jeho statky zároveň se statkem Sloupno uvedeny v dědictví svobodné a zpupné. Za statky Hrubý Rohozec, Malá Skála, Semily a Sloupno zaplatil Desfours celkem 181 253 zlatých. V roce 1648, kdy se Malé Skály zmocnili Švédové vedení Königsmarkem, byl Mikuláš zajat a výkupné za něho zaplatili poddaní panství Semily.⁴⁹

Již u Mikuláše se projevují fundátorské tendence, které jsou všem dalším Desfoursům vlastní. 1649 nechává postavit dřevěný kostel sv. Michala ve Smržovce.⁵⁰ Nyní také Mikuláš odděluje od panství semilského Smržovku. Ve stejném roce zakládá i

rodinnou hrobku v jezuitském chrámu sv. Ignáce v Jičíně. Hrobka se nacházela na pravé straně lodi naproti oltáři svaté Sekundiny. Naproti svému zakladatelskému úsilí o samotné možnosti přivést zpět do lůna katolické církve zbloudilé ovce, Mikuláš pochybuje. „Co se lidí nekatolických dotýče, aby se mohla jistá zpráva, zdali jaká naděje k zejskání jich anebo ne, to mně věděti jest věc nemožná, nadto pak vejše, aby jaká pochybnost o nich jměla bejtí, jsouce od správcův duchovních vyučování, aby k tomu neměli přistoupiti, ale tak pojednou, aby se k tomu měli přivéstí, to věc možná nejní, poněvadž při těch horách lidé velice zhovadilí a téměř jak divocí jsou.“⁵¹

Mikuláš byl ženat dvakrát. Poprvé si dne 12. května 1627 vzal Marii Annu Eufemii hraběnku z Eggenbergu. Na svatbu byl pozván i Albrecht z Valdštejna.⁵² Sňatek rodičů manželky, Jana Viléma z Eggenbergu a Rosy Eleonory rozené z Holzapfelu, je zapsán v evangelické matrice ve Štýrském Hradci. Není známo, kdy rodiče přestoupili ke katolickému vyznání. Je tedy možné, že Marie Eufemie byla pokřtěná ještě jako evangelička.⁵³ Mikulášovi a Marii Eufemii se narodil 3. srpna 1629 Albrecht Maximilián a Marie Eleonora, která umírá již 5. dubna 1638.

Druhou ženou Mikuláše se stala 14. října 1642 Barbora Markéta hraběnka Khuen von Belasy. Barbora porodila 24. září 1643 syna Františka Klaudia Michaela, který záhy umírá, a 21. července 1645 dceru Marii Markétu, provdanou za Heřmana Václava Černína z Chudenic.⁵⁴ Marie Markéta dostává statek Malý Rohozec ještě za života svého otce. Po jeho smrti pak zdědila 20 000 zlatých. 27. února 1664 ustanovila ve své závěti, že jediným dědicem je její ještě nenarozené dítě. Zemřela ovšem jako bezdětná a její matka Barbora Markéta se ustanovila za dědičku v rozporu se závětí, podle níž by se v případě umrtí dítěte dědicem stal manžel Václav Heřman. Spor, který se rozhořel, ukončila roku 1673 náhlá smrt Barbory Markéty. Statek připadl Václavu Černínovi a po jeho smrti ho zdědila sestra Eva Polyxena z Walterskirchenu.

Barboře Markétě po smrti Mikuláše přenechává nevlastní syn Albrecht Maximilián dne 28. října 1664 panství Sloupno, na kterém byly zajištěny Mikulášem její vdovské peníze. Sama pak panství prodala roku 1669 Vilému Harantovi z Polžic. Ve své závěti⁵⁵ z 16. prosince 1672 jmenuje jako univerzálního dědice hraběte Jakuba Leopolda z Halleweilu. Jednalo se především o statek Jílové, kvůli kterému pak vznikl proces mezi Jakubem Leopoldem z Halleweilu a Albrechtem Maximiliánem.

Nevlastnímu synovi Albrechtu Maximiliánovi odkazuje Barbora Markéta statek Malý Rohozec, který získala do vlastnictví po smrti své dcery Marie Markéty. Manželce Albrechta Maxmiliána Marii Polyxeně odkazuje 1000 zlatých a „meine Spalier so ich zu Prag habe“, tedy neznámý počet gobelínů.⁵⁶ V závěti také požaduje, aby byla uložena do pohřební kaple v chrámu sv. Mikuláše na Malé Straně⁵⁷; v závěti odkázala jezuitskému řádu 3000 zlatých. Umírá v Praze někdy před 25. říjnem 1674.

Před svou smrtí zdědil Mikuláš statky lotrinské větve, která vymřela. Mikuláš Desfours umírá 5. prosince 1661 na Hrubém Rohozci. Byl pochován dle svého přání do rodinné hrobky v Jičíně. Ostatky Mikuláše byly převezeny v 19. století do nově zbudované hrobky v Železném Brodě. Okolnostem, týkajícím se vzniku hrobky a přemístění ostatků, se věnuje kapitola 5.8. Univerzálním dědicem Mikuláše se stává Albrecht Maxmilián.

Albrecht Maxmilián se narodil na Hrubém Rohozci 3. srpna 1629, pokřtěn byl 14. října. Kmotrem se mu stal Albrecht z Valdštejna, který byl při křtu přítomen v zastoupení jičínského komorního rady Jana Kuneše. Albrecht Maximilián se stal zakladatelem rodového fideikomisu Hrubý Rohozec - Smržovka. Byl císařským radou, plukovníkem, generálním polním strážmistrem, přísedícím dvorské a komorního soudu. Albrecht Maximilián oddělil roku 1662 od panství Semily pět obcí - Smržovku, Lučany, Janov, Tanvald a Novou Ves a vytvořil z nich samostaný zemskodeskový statek Smržovku, který byl spravován spolu s panstvím Hrubý Rohozec. K potvrzení císařem došlo roku 1678. Na území takto nově vzniklého statku založil obce Jiřetín a dvě další pojmenované po své osobě, Albrechtice⁵⁸ a Maxov.⁵⁹ Statek Sloupno po Mikulášově smrti získává nevlastní matka Markéta hraběnka Khuen von Belasy. Malý Rohozec pak prohrává v soudním procesu se švagrem Václavem Heřmanem Černínem.

Roku 1664, 29. března, byl udělen Albrechtu Maximiliánovi Leopoldem I. titul „Hoch- und Wohlgeboren“⁶⁰ Ve Vídni 13. ledna 1674 byl Desfoursům císařským diplomem polepšen erb.⁶¹ Albrechtu Maximiliánovi byl potvrzen inkolát a příslušnost k říšským hrabatům. Albrecht Maxmilián zřídil reálný fideikomis Hrubý Rohozec - Smržovka, který schválil 16. listopadu 1678 císař Leopold I. Bylo stanoveno právo prvorozenectví na Hrubý Rohozec. Ostatní statky zůstaly alodními a byly rozděleny

mezi syny Václava Matyáše (Malá Skála) a Ferdinand Magnuse (Semily), zakladatele dalších větví, maloskalské a semilské.

Není známo, kdy podnikl Albrecht Maximilián cestu do Itálie. Cestoval s kaplanem ze zámku Rohozce. O putování do jižní země si vedl kaplan přesný deník. Zápisy z cest byly až do roku 1888 nezvěstné. Deník, v kožené vazbě s hraběcím znakem, byl tehdy nabídnut neznámým mužem hraběnce Augustině Desfoursové, která cenu 30 zlatých posoudila jako vysokou a nabídku odmítla. Dodnes není známo nic o existenci deníku.⁶²

První ženou Albrechta Maximiliána se stala Anna Serafina hraběnka z Wolkensteinu. Narodila se buď v 19. května 1622, nebo 19. července 1630.⁶³ Sňatek Albrechta Maximiliána a Anny Serafiny se konal 14. listopadu 1651 ve Vídni v chrámu sv. Štěpána. Nejen Paris⁶⁴ uvádí letopočet 1651 jako rok smrti Anny Serafiny, M. Desfours stojí jednoznačně za lednem 1663.⁶⁵ Do hrobky u sv. Salvátora byly ostatky Anny Serafiny přeneseny roku 1674.

Výraznou osobností, která stála po boku Albrechta Maximiliána, byla jeho druhá žena Marie Polyxena hraběnka ze Schönfeldu, s kterou se oženil v Praze v chrámu sv. Mikuláše 5. září 1663. Její věno činilo 24 000 rýnských zlatých. Dvacet let žili ve společném manželství. Albrecht Maximilián umírá 15. ledna 1683. V matrice fary sv. Štěpána na Novém Městě pražském nacházíme tento zápis: „Dne 17. ledna 1683 byl pohřben u sv. Salvátora u páterův Paulanův vysoce urozený Pán pan Maximilián de Fur ve věku 56 let z domu od Kroftů z Žitné ulice.“⁶⁶ Podle svého přání byl pohřben v kutně pavlánů do měděné rakve.

Marie Polyxena o patnáct let přežila svého muže, stala se poručnicí svých šesti dětí. Po smrti manžela se teprve naplno projevují její schopnosti. Ku pomoci při výchově dětí jí byl určen hrabě Ernst Schaffgotsch, dědičný pán z Kunčic, Sadové, Bílé Třemešné. Od hraběnky Evy Polyxeny zakoupil zpět do vlastnictví Desfoursů roku 1686 statek Malý Rohozec za 14 300 zlatých. Statek získal po smrti své manželky Marie Markéty roz. Desfours její manžel Václav Heřman Černín, jak již bylo zmíněno, a později se stala jeho majitelkou Eva Polyxena roz. Černínová. Na konci roku 1690 koupila tři domy v Široké ulici čísla 33, 34 a 35 za postoupení dvou desfourských domů Na Poříčí naproti kasárnám. Této výjimečně samostatné a podnikavé ženě vděčí za svou

dnešní podobu zámecká kaple na Hrubém Rohozci. Prostor kaple je sklenut valenou klenbou s lunetami, na východě uzavřen plochým stropem s barokním fabionem. K ústřednímu prostoru přiléhá na jihovýchodě čtvercová arkýřová kaple se sklípkovou klenbou ze 16. století.⁶⁷ Kaple byla dokončena roku 1675. Marie Polyxena nechala u zvonaře Mikuláše Löwa ulít dva zvony, větší roku 1670 a menší 1674. Na vlastní náklady také vybavila kapli mešními rouchy a množstvím bohoslužebného náradí. Zasloužila se o stavbu několika kostelů. 23. listopadu 1690 položila osobně základní kámen ke stavbě kostela Navštívení Panny Marie v Bozkově na semilském panství. Téhož roku začala stavba chrámu sv. Víta v Příchovicích. Dále můžeme jmenovat kostel v Jablonci roku 1686 a kostel ve Bzí 1692. Ke kostelu Panny Marie v Bozkově se traduje „pověst“. Když vyjela Marie Polyxena nad město Semily, tak ji první pohled na věž kostela v Bozkově rozčilil, protože se stavba odchýlila od původních plánů. Kočímu Sejkorovi ve vzteku ušetřila několik políčků a kázala jet domů. Kočí na památku této příhody nechal na tom místě postavit kapličku, které se do dnešního dne říká Sejkorská.⁶⁸ Marie Polyxena zemřela 11. prosince 1697 krátce po dokončení své závěti.⁶⁹

Marii Polyxeně a Albrechtu Maximiliánovi se narodili tři synové a dvě dcery. O dceři Barboře Eufemii mnoho nevíme. Zemřela svobodná, podle úmrtního listu v domě U Kamenného zvonu v Praze. Pohřbena byla do rodinné hrobky u pavlánů 12. května 1712.⁷⁰ Ludmila Terezie se narodila 27. prosince 1670. Dne 2. února 1694 vstoupila do řádu bosých karmelitánek u sv. Josefa v Praze, přijala jméno Anna Eleonora od Ježíše. Roku 1699 se stala představenou kláštera. Umírá 14. prosince 1736. Nejmladší dcera Anna Polyxena, pokřtěná v Týnském chrámu v Praze 20. srpna 1675, se provdala roku 1698 za hraběte Jana Jiřího Claryho z Aldringenu. Jan Jiří umírá v lednu 1702 a odkazuje jí 70 000 zlatých. Anna Polyxena pak zakupuje 24. září 1715 panství Spálené Poříčí a Mitrovici v plzeňském okrese za 188 000 zlatých. A 2. října 1721 k němu připojila statky Týnovice a Hořice. Ve stejném roce postavila v Mitrovicích kapli P. Marie a 1727 i kostel sv. Jana Nepomuckého. Její jediný syn, Antonín, umírá v devatenácti letech na neštovice. Byl pohřben do nové hrobky před oltářem sv. Mikuláše v kostele ve Spáleném Poříčí.⁷¹ Anna Polyxena umírá 27. února 1728 a je pochována do hrobky hrabat Claryů ve Spáleném Poříčí. V době, kdy Anna Polyxena umírala, byla již

slepá a hluchá a jen s velkými obtížemi se byla schopna vyznat ze svých hříchů před posledním pomazáním.⁷²

4. 3. Hruborohozecká linie

Fideikomisní panství Hrubý Rohozec přešlo dědictvím na nejstaršího syna **Albrechta Maxmiliána II. Antonína**, který se narodil nejspíš roku 1670. Stal se zakladatelem tzv. rohozecké (albertinské) větve. Po smrti své matky získává statek Malý Rohozec. Dále kupuje původní valdštejnský statek Mladějov v boleslavském okrese za 56 000 zlatých a od hraběte Františka Antonína Halleweila dne 16. října 1698 statek Jílová za 46 000 zlatých a 1 000 zlatých klíčného.⁷³ Panství Spálené Poříčí přechází po smrti sestry Anny Polyxeny roku 1728 do jeho vlastnictví. Od Corneliie Eleonory hraběnky z Trautmannsdorfu zakupuje 24. dubna 1718 panství Průhonice v okrese Kouřim za 90 000 zlatých. Panství průhonické zdědil po smrti otce syn Albrecht Maximilián Václav, zakladatel desfourské podvětvě průhonické. Výnos ze starých lotrinských rodových panství Mont a Athienville, která byla pravidelně pronajímána, měl podle zakládací listiny fideikomisu sloužit jako věno pro ženy z rodiny hruborohozeckého fideikomisu. Výnos nebyl dostatečně vysoký, proto povolil 5. srpna 1700 císař Leopold I. Albrechtu Maximiliánovi II. zajištění těchto peněz, které představovaly 30 000 zlatých, na fideikomisním panství Hrubý Rohozec.

Albrecht Maxmilián nechal postavit v roce 1718 poblíž Hrubého Rohozce tzv. Nový Dvůr (zvaný též Červený Dvůr)⁷⁵, kde byla založena rozsáhlá bažantnice. Na statku Mladějov vystavěl chrám sv. Jiljí a daroval mu tři zvony s hraběcím znakem.⁷⁶ Roku 1728 položil základní kámen ke stavbě kostela sv. Jiří v Jenišovicích, kde stál dosud pouze dřevěný kostel, který měl již od roku 1384 vlastního faráře.⁷⁷ Během třicetileté války, vzhledem k nedostatku duchovních, spadal tento kostel pod správu fary ve Bzí. Hrabě Albrecht Maximilián Antonín zřizovací listinou z 22. ledna 1728 povýšil chrám v Jenišovicích na samostatný farní kostel. První duchovní sem byl uveden roku 1744. Započal také se stavbou chrámu sv. Michala ve Smržovce, jehož dokončení zůstalo na jeho synovi.

Poprvé se Albrecht Maximilián Antonín oženil 31. ledna 1698 v Týnském chrámu v Praze s Rosalií hraběnkou Hartmannovou z Klarsteina, která umírá již následujícího roku. Dne 24. listopadu 1700 si bere Albrecht Maximilián II. Marii Emanuelu, dceru Karla Filipa, knížete Buquoye. Také ona umírá dříve než její manžel, raněna mrtvicí 8. března 1728, ve věku 48 let. Po týdnu byla pohřbena do desfourské hrobky u pavlánů v Praze.

Z druhého sňatku se Albrechtu Maximiliánovi narodilo pět dětí. Jako první přišel na svět roku 1701 Karel Josef, jako dědici panství se mu budeme věnovat později. Nejspíš roku 1703 se narodila Marie Polyxena, pokřtěná 15. března 1704. Jejími kmotry se stali Ferdinand Desfours ze semilské větve a jeho manželka Terezie, rozená Šporková. Marie Polyxena zemřela v 19 letech na tyfus v Praze. Její tělo bylo pochováno do rodinné desfourské hrobky v Praze. Další dcerou byla Anna Antonie, která podle Wunschwitzovy genealogické sbírky vstoupila v prosinci 1722 do kláštera voršilek na Hradčanech.⁷⁸ O jejích dalších osudech chybějí jakékoliv informace. Emanuela Alberta se narodila okolo roku 1712 a umírá někdy v prvních letech svého života. Poslední z dětí byl Albrecht Maximilián Václav, který se narodil roku 1708 a který se stal zakladatelem průhonické podvětvě Desfoursů. Jemu se věnuje podkapitola týkající se průhonické větve rodu.

Albrecht Maximilián Antonín umírá jako císařský tajný rada v Praze 7. srpna 1732 v sedm hodin večer po několikadenní nemoci ve věku 62 let. Ve své závěti učinil mnohá opatření ve prospěch kostelů a duchovních. Farnosti ve Smržovce a Janově odkázal tisíc zlatých ročně, na udržování kaplana v Železném Brodě dva tisíce zlatých, faráři v Mladějově tisíc zlatých, chudobinci v Praze 300 zlatých, chudým ve Smržovce ročně 100 strychů obilí, atd.. Tělo Albrechta Maximiliána Antonína bylo uloženo do hrobky u pavlánů.

4. 3. 1. Podvětev průhonická

Na tomto místě je třeba se zmínit o nedlouhé historii podvětvě hraběcího rodu, jejímž panstvím se staly, byť jen na krátkou dobu, Průhonice. Panství zakoupil Albrecht

Maximilián v roce 1718. Jako dědictví pak spadlo na druhorozeného syna **Albrechta Maximiliána Václava Františka z Pauly**; v jeho čtvrtém jméně se projevuje rodová zainteresovanost na sv. Františkovi z Pauly a jeho řádu.⁷⁹ Dne 24. března 1733 vyměnil Albrecht Maximilián statky Mladějov a Rovné s Janem Ignácem Caretem za statky Čáslavka a Pravonín. 25. ledna 1738 však oba statky Mladějov i Rovné zakupuje zpět za 48 000 zlatých. Přenechal je ovšem již 24. května téhož roku svobodné paní Terezii Malovecké z Malovic. O měsíc dříve, 25. dubna 1740, také prodává dům v Praze č. 35/II. z dědictví po otci Anně hraběnce ze Salmu rozené z Auerspergu. Roku 1743 ho Marie Terezie pasuje na rytíře sv. Václava.⁸⁰ Albrecht Maximilián Václav umírá po delší nemoci 12. listopadu 1748 ve 41 letech.

Albrecht Maximilián Václav byl pouze jednou ženat, a to s Ludovikou Maximilianou nejmladší dcerou Laurence knížete Piccolominiho.⁸¹ Ludovika mu porodila pět dětí, Josefa Vojtěcha, Marii Viktorii Annu, Emanuela Karla, Jana Nepomuka a Norberta. Na prvního ze synů, Josefa Vojtěcha, přešlo rodové dědictví. Emanuel Karel, který se narodil v Praze 12. prosince 1739, zemřel v 19. týdnech života a byl 23. března 1740 pohřben do hrobky v kostele sv. Prokopa v Čestlicích.⁸² Jan Nepomuk zemřel jako dvouleté dítě, jeho tělo bylo uloženo do rodinné hrobky v Čestlicích 29. června 1740. O šest let později, 28. ledna 1746, byl pochován také Norbert, dvouapůlletý. Maria Viktorie Anna se narodila v Praze 1736. Dne 4. ledna 1767 byla pohřbena do rodinné hrobky v Čestlicích.

Ludovika Maximiliána umírá 3. února 1768 ve věku 65 let. 6. února bylo její tělo přeneseno do rodinné hrobky v kostele sv. Prokopa v Čestlicích k jejímu muži a dětem.

Po smrti Ludoviky Maximiliány zdědil **Josef Vojtěch**, jediný žijící syn narozený roku 1734, rodový majetek v Průhonicích. V roce 1769 zakupuje na Novém Městě rozsáhlý čtyřkřídový palác s vnitřním nádvořím a okrasnou zahradou od staroměstského obchodníka Jana Karla Sobeka. Ve vlastnictví Desfoursů zůstal padesát let.⁸³ Od 15. června 1768 je Josef Vojtěch ženatý s Marií Annou hraběnkou Desfoursovou, dcerou svého strýce. Jejich jediná dcera, Emanuela, narozená 7. ledna 1771, zemřela 15. června následujícího roku.

Když roku 1765 zemřel Jan Pompeius Piccolomini, jehož syn Josef Parille nebyl ještě plnoletý. Když Josef zemřel bezdětný roku 1783, rozhořel se mezi Josefem

Vojtěchem a Antonínem vévodou de Monte Leone spor o dědičné nároky na panství Náchod.⁸⁴ Soud rozhodl roku 1786 ve prospěch Josefa Vojtěcha, jako syna Ludoviky Piccolominiové. Následujícího roku, 2. srpna 1787, byl na panství i se svou manželkou srdečně přijat. Ovšem jako milovník okázalých banketů a honiteb nedokázal dlouho udržet již tak dost zadlužené panství. Záhy, již 22. prosince 1787, bylo na zámku vše úředně zapečetěno a celé panství přešlo pod dohled úředně stanoveného správce. Roku 1787 složil Josef Vojtěch přísahu jako apelační rada. V roce 1789 odešel do ústraní. Umírá 5. června 1791. Jeho bratranec, František Antonín, po něm zdědil dům v Praze.

Manželka Josefa Vojtěcha, Marie Anna, ve své závěti z 12. května 1792 a v kodexu⁸⁵ z 11. srpna 1799 určuje univerzální dědičkou svou neteř Antonii, provdanou za Arnošta Filipa hraběte z Valdštejna. Další odkazy provedla ve prospěch dalších dětí svého bratra Františka Antonína. Smrtí Marie Anny končí nedlouhá historie průhonické podvětvě hraběcího rodu Desfoursů.

4. 4. Pokračovatelé Albrechta Maximiliána II.

Nyní se tedy opět vracíme k rodové linii rohozecké. Statky Hrubý Rohozec a Smržovku po smrti otce Albrechta Maximiliána Antonína převzal, jak již bylo výše zmíněno, roku 1732 syn **Karel Josef**. Není známo přesné datum jeho narození, pokřtěn byl 9. září 1701 v Praze v kostele sv. Martina. V červenci 1727 skládá v Praze přísahu a jako šestadvacetiletý se stává apelačním radou. V roce 1729 zakupuje krásný dům č. 462/II. na Novém Městě.⁸⁶ Se svým bratrem Albrechtem Maximiliánem Václavem se 27. dubna 1733 vyrovnává tím, že mu předává panství Průhonice za 90 000 zlatých a Mladějov za 56 000 zlatých. Sám jako prvorozený přebírá panství hruborohozecké, dále Spálené Poříčí a Mitrovice v hodnotě 315 000 zlatých a alodiální statky Malý Rohozec za 20 000 zlatých a Jílový za 49 000.

Karel Josef dokončil roku 1744 stavbu kostela sv. Jiří v Jenišovicích, kterou započal jeho otec. Zde také nechal vystavět budovu fary v letech 1750-1751. Kostel, který vystavěla jeho teta Anna Polyxena v Mitrovicích, nechal povýšit na farní. Finanční situace nebyla pro Karla Josefa vždy příznivá. V roce 1749 bylo prodáno panství Spálené Poříčí Desfoursovému věřitelům. Hrabě Filip Josef Gallas, jeho švagr, se

postupem času stal nuceným správcem rodinného fideikomisu. Karel Josef se střídavým štěstím vedl soudní proces, který se týkal belgického dědictví po rodině Buquoy. Panství Buquoyů, ležící u Arrasu, prodal za 305 000 liver⁸⁷ vikomtu Desandrouinovi. V době, kdy vlastnil Karel Josef panství Buquoyů, označoval se jako hrabě Desfours a Buquoy.⁸⁸ Roku 1766 dokončil stavbu kostela sv. Michala ve Smržovce, který byl povýšen již 8. prosince 1735 na farní kostel. Kostelu sv. Salvátora v Praze věnoval mešní roucha a drahocenné antependium.⁸⁹ Již nevyhovující kostel sv. Jakuba Většího v Železném Brodě nechal rozšířit, stavba byla dokončena roku 1763. Jako poděkování, že jeho statky během pruské války zůstaly zachovány, postavil nad Železným Brodem kapli sv. Jana Nepomuckého. Během sedmileté války žil Karel Josef v Horním Rakousku.⁹⁰ Karel Josef snížil poddaným robotu. Přesto zámek Hrubý Rohozec a jeho okolí nebylo 25. března 1775 během selských bouří ušetřeno plundrování a rabování.⁹¹ Situaci může dobře ilustrovat dopis Bedřicha z 2. dubna, který zpravuje bratra Františka Václava o maloskalském zámku po řádění sedláků. Na zámku byla přítomna pouze Karolína, matka obou bratrů, a vnuk Josef. Šest mužů strážících zámek nebylo schopno zadržet dav asi třítisíc lidí. Na zpustošeném zámku po jejich odchodu zůstaly podle dopisu pouze holé zdi a vytloučená okna. Karolína, z které prý dokonce strhli šaty, hned v následujících dnech žádá rodinu o teplé šatstvo a prádlo.⁹²

Majetkové poměry Karla Josefa byly stále neutěšené, roku 1771 pronajal dokonce všechna svá panství na šest let synovi Františku Antonínovi. Karel Josef zemřel v Praze ve svém domě na Novém Městě 2. srpna 1775.

Karel Josef byl pouze jednou ženat, a to s Karolínou hraběnkou Colonnou z Felsu. Pocházela z pruské rodiny ze Slezska, pokřtěna byla 5. dubna 1705. Sňatek se konal v kapli paláce Gallasů v Praze. Ve svatební smlouvě z 9. června 1726 jí Karel Josef určuje 20 000 zlatých a 1 000 zlatých jako vdovské peníze, což potvrdila císařovna Marie Terezie 30. června 1746. Po vzoru svého muže se také Karolína snažila podporovat církev. Například nově dokončenému kostelu v Jenišovicích věnovala roku 1744 veškeré potřebné bohoslužebné náčiní.

Svému muži porodila Karolína čtyři děti. Jako první se narodil 3. května 1727 syn Karel Josef, který umírá 2. srpna 1731. O dva roky později, 3. května 1729, se narodila Johanna. V Linci 29. srpna 1757 se provdala za guberniálního radu Johanna

Georga hraběte Fieger z Hirschbergu. Roku 1773 se stala „Sternkreuzdame“⁹³. Smrtí jejího syna Františka, 4. listopadu 1849, hraběcí rod Hirschbergů vymírá.

Druhý syn, František Antonín, narozený roku 1730, se dožil dospělosti a přebírá po smrti otce rodové državy. Jeho osobě se budeme věnovat později. Následovala dcera Karolína Josefa, narozená 29. října 1731 v Praze. Karolína Josefa se vdala 4. listopadu 1759 za Jana Gottlieba hraběte Clama. Posledním dítětem byla Marie Anna, která se narodila v Praze 1. ledna 1734. Provádala se za svého bratrance Josefa Vojtěcha v kapli hruborohozeckého zámku. Zemřela roku 1799.⁹⁴

Karolína Colonna z Felsu zemřela na vodnatelnost a 17. dubna 1768 byla pohřbena do rodinné desfourské hrobky v Praze.

Jako jediný syn se ujímá roku 1775 panství Hrubý Rohozec - Smržovka a alodiálních statků Jílové a Malý Rohozec **František Antonín**. Narodil se 23. (22.)⁹⁵ června 1730. František Antonín následuje své předky v podpoře církve a zakládá roku 1790 v Janově na smržovském panství kostel ke cti sv. Jana Křtitele. Dále opatřuje fundací místního kaplana a buduje roku 1792 další kostel, tentokrát v Loučkách, zasvěcený sv. Antonínu Paduánskému. Pro všechny tři kostely zakupuje oltáře ze zrušeného kláštera kartuziánského řádu ve Valdicích u Jičína, dále kazatelnu, velké lustry a zvony ze zrušeného benediktinského kláštera na hoře Bezděz .

V době, kdy František Antonín přejímal panství, k němu patřilo 51 lokalit.⁹⁶ Hrabě František Antonín rozšířil své statky o zakoupené Hlubočepy u Prahy. Hodnotu svého panství zvyšoval dobrým hospodařením, zakládal ovocné sady, zasloužil se o zřízení kamenného kanálu pro plavbu dříví. Na Malém Rohozci vybudoval roku 1794 letní zámček. Za života Františka Antonína došlo ke ztrátě lotrinského panství. To bylo během francouzské revoluce státem zabaveno, rozparcelováno a rozprodáno. Panství Mont postihl tento osud během dubna a května 1794, Athienville pak v srpnu 1794.⁹⁷ Dále měl František Antonín ve svém vlastnictví také panství Farcienes na řece Sambre na území dnešní Belgie. Karel Josef ho získal jako dědictví po rodině Buquoy a roku 1752 se zde Karel Josef také delší dobu zdržoval. Panství Farcienes mělo rozlohu 82 tisíc hektarů.

František Antonín se oženil v roce 1767 s Marií Annou Josefou, dcerou Heřmana Jakuba hraběte Černína z Chudenic. Marie Anna byla pokřtěna v chrámu sv. Víta v

Praze 29. července 1744. Od 14. září 1774 patřila mezi „Sternkreuzdamen“. Většinu života pobývala na Hrubém Rohozci. Výrazně se zasloužila se o stavbu letohrádku na Malém Rohozci. Pro svou velkorysost a dobročinnost byla velmi vážena a ctěna. Přezdívalo se jí matka chudých.⁹⁸ Chudé školní děti nechala jako milovnice hudby vyučovat v tomto umění. Ony potom každý čtvrtek a sobotu pod okny zámku během oběda „muzicírovaly“.⁹⁹ Roku 1794 darovala farnímu kostelu v Jenišovicích, jehož představeným byl tehdy vikář Antonín Chaloupka, 8q těžký zvon a ještě dva menší zvony, dále také hodiny na věž. Podle Parise¹⁰⁰ žila v letech 1796 až 1797 na faře v Jenišovicích, kde se věnovala práci pro chudé. Zemřela v Praze v domě v Hyberské ulici 16. listopadu 1805. Dne 20. listopadu bylo její tělo převezeno na Hrubý Rohozec a o den později pohřbeno na hřbitově v Jenišovicích.¹⁰¹

František Antonín a Marie Anna měli čtyři děti. Aloisie Karolína se narodila 4. února 1770. Dne 21. května 1801 vstoupila do kláštera u sv. Andělů v Praze. Ještě předtím měla být jednou z řádových sester v Mons na území dnešní Belgie. Zemřela v Praze 23. října 1847. Gabriela Valentina se narodila 14. února 1771. Nejprve se stala manželkou hraběte Františka Wallise. Později se jako vdova provdala za Josefa hraběte Vratislava z Mitrovic. Zemřela roku 1838. Antonie, narozená 10. května 1772, se provdala za Ernesta Filipa hraběte z Valdštejna. Zemřela 1. ledna 1813 a pohřbena byla ve valdštejnské hrobce v Mnichově Hradišti. Jako poslední se narodil František Antonín, který se po smrti otce stal dědicem panství.

Od roku 1760 byl František Antonín komorníkem, rytířem sv. Václava a rytířem neapolského Dianina loveckého řádu.¹⁰² Umírá 22. (24.)¹⁰³ března 1822 ve svém domě v Hyberské ulici č. 998 v Praze. Byl uložen do hrobky v kostele sv. Jakuba Většího v Železném Brodě.

Jediným synem a dědicem se stal **František Antonín ml.** Známé je jen datum křtu, a to 5. listopad 1773. Byl úředníkem na krajském úřadě v Jičíně a na guberniu v Praze. Stal se císařským radou a rytířem sv. Jana Jeruzalémského 2. třídy. Hned po převzetí rodového dědictví nechal rekonstruovat Hrubý Rohozec, čímž zámek získal svůj pseudogotický ráz. Jeho manželkou se stala 1. srpna 1799 Gabriela, dcera Ferdinanda hraběte Trauttmansdorffa. Byla členkou řádu „Sternkreuzdame“ a „Palastdame“¹⁰⁴. Po smrti svého muže zdělila statky Malý Rohozec a Jílový, které

prodala knížeti Kamilu Rohanovi. Zemřela 22. listopadu 1853 v Praze ve svém domě v Široké ulice 748 /st.č.480/.¹⁰⁵ Pohřbena je stejně jako její muž v Jenišovicích.¹⁰⁶ Ve své závěti z 2. října 1852 ustanovila za své dědice členy z rodiny Trauttmansdorffů. Generálním dědicem se stal Ferdinand Trauttmansdorff, pozdější vyslanec ve Vatikánu.

František Antonín ml. umírá 29. července 1831 jako bezdětný a poslední mužský člen tzv. rohozecké (albertinské) větve hraběcího rodu Desfours. Podle fideikomisních pravidel přešlo panství Hrubý Rohozec - Smržovka na příslušníky maloskalské linie Matyáše Václava, tedy na Josefa, narozeného 1772. Je proto nutné si alespoň v hrubých obrysech nastínit předchozí vývoj maloskalské větve.

4. 5. Desfoursové na panství Malá Skála

Zakladatelem jediné dosud existující, maloskalské, větve rodu Desfours byl syn Albrechta Maxmiliána, **Václav Matyáš Josef**. Byl pokřtěn 1. března 1674. Stal se pánem na Malé Skále, majitelem Domaslavic, Martiněvsi a Zboží u Poděbrad. Lenní statek Domaslavice, patřící původně ke statku Starý Dub, zakoupil Václav Matyáš roku 1701 od Zuzany Heleny z Bederidesu za 30 000 zl. Po jeho smrti spravovala panství manželka Polyxena Alžběta, po níž zdědil statek Jáchym Maximilián Josef. Panství Martiněves koupil Václav Matyáš od Františka Mikuláše sv. pána z Klebelsberg za 77 500 zl. Zuzana Bederides prodala Václavu Matyáši za 39 000 zl. Domaslavice. Dále získal statek Zboží za 5 000 zl.

Václav Matyáš se stal radou Jeho Milosti císařské, hejtmanem Boleslavského kraje a byl přisedícím dvorského a komorního soudu. Roku 1700 nechal postavit na Malé Skále zámek a další hospodářské budovy. Václav Matyáš zemřel na Malé Skále 27. srpna 1710 a byl pohřben do rodinné hrobky u pavlánů v Praze.

Václav Matyáš Josef se oženil roku 1698 s Polyxenou Alžbětou, dcerou Volfa Theodora hraběte Hartmana z Klarsteina. Polyxena se narodila 25. února 1672. Není známo, kde přesně sňatek proběhl. Je možné, že k tomu došlo ve farním kostele v Brodci.¹⁰⁷ Po smrti Václava Matyáše byla až do roku 1722 poručnicí svým dětem. Představovala rozhodnou ženu, která svou rezolutností budila respekt i mezi svými nejbližšími.¹⁰⁸ Polyxena Alžběta fundovala stavbu fary v Jablonci nad Nisou, jehož

správa do této doby spadala pod farnost Bzí. Po svém bezdětném bratrovi, Františku Mikuláši hr. Hartmannu z Klarsteina, zdědila panství Brodec u Luštěnic a Hrušova. Zde zřídila nadaci pro osmnáct místních nejchudších. Zdědila také panství Tmaň a Lounín u Berouna. V Praze vlastnila dům č. 238¹⁰⁹, byl zakoupen roku 1717 za 3 300 zl. rýn. Dům odkázala v závěti z 11. srpna 1759 všem svým potomkům. Zemřela 11. července 1760 v Horce na panství Brodec a dle svého přání byla pohřbena v kostele sv. Jiljí v Praze před oltářem sv. Dominika.¹¹⁰

Polyxena Alžběta porodila Václavu Matyášovi pět dětí. Jediná dcera Marie Anna Alžběta Terezie Polyxena, se narodila jako poslední. Pokřtěna byla na Malé Skále 3. prosince 1704. Provdána byla poprvé za Josefa hraběte Bernes de la Rozanna, který se stal se roku 1738 generálem. V letech 1746 - 1748 byl vyslancem v Berlíně, v roce 1750 v Rusku. Zemřel na cestě domů, do Turina, 8. října 1751. Druhým manželem se Marii Anně stal dne 14. října 1752 Václav Petr svobodný pán Dobřenský z Dobřenic. Marie Anna umírá 30. července 1760 (1765)¹¹¹ ve Svatojánských lázních u Turnova a je pohřbena do hrobky v kostele v Dobřenicích. Její manžel byl uložen 8. října 1783 ve věku 73 let tamtéž.

Asi roku 1703 se narodil Josef, který umírá 30. června 1720 ve věku 17 let. Je pochován v chrámu sv. Salvátora v rodinné hrobce v Praze.

4. 5. 1. Hrádecká podvětev

Jan Nepomuk Ferdinand, narozený neznámo kdy, se stal pánem na Hrádku u Sušice, Velharticích a Lažanech. Byl zakladatelem hrádecké podvětvě maloskalské linie Desfoursů. Hrádek zakoupil 1. listopadu 1731 od Marie Julie hraběnky Truchsassin von Zeil za 113 000 zl a 1 500 zl. klíčného. Lažany na Prácheňsku získal do vlastnictví 9. září 1723 od Anny Amalie hraběnky Götzin 61 400 zl. Dnes nesou Lažany přívlastek „Defurovy“.¹¹² Roku 1746 zakoupil Jan Nepomuk ve veřejné dražbě Velhartice za 46 300 zl. od Josefa Karla Perglera z Perglasu.¹¹³ Jan Nepomuk Ferdinand byl při korunovaci Marie Terezie přítomen ve Vladislavském sále u korunovační tabule jako jeden z obsluhujících.¹¹⁴ Závětí z 23. listopadu 1749 povyšuje panství Hrádek (panství Hrádek - Velhartice a Lažany) na desfourský fideikomis, z kterého vylučuje rohozeckou

linii rodu, v případě úmrtí posledního mužského potomka svého bratra přechází majetek na ženské členy. Jan Nepomuk Ferdinand umírá bezdětný 24. února 1757 a dle svého přání je převezen do rodinné hrobky v Praze.¹¹⁵ Za univerzálního dědice určuje nejstaršího syna svého bratra Bedřicha. Osobě Bedřicha jako pokračovatele hrádecké podvětky se budeme věnovat níže. Tento majetek, jako ostatně veškerá panství, spravovala až do své smrti (1760) Polyxena Alžběta.

Manželkou Jana Nepomuka Ferdinanda se stala Anna Františka hraběnka Stubik z Königsteinu. Přežívá svého muže skoro o dvě desítky let. Umírá roku 1774 ve věku 70 let, dle posledního přání je její tělo uloženo do rodinné hrobky u pavlánů v Praze.

Druhorozeným synem Václava Matyáše a Polyxeny Alžběty byl František Václav, pokřtěný na Malé Skále 5. května 1700. Jeho kmotry se stali František baron Hartmann z Klarsteina a Ferdinand Desfours, majitel semilského panství. V době vyřízení dědické pozůstalosti po otci byl František Václav praporčíkem. 2. prosince 1723 došlo ke zvláštní výměně panství mezi bratry Františkem Václavem a Jáchymem Josefem. Jáchym postupuje panství Malá Skála svému bratru a přijímá do vlastnictví statek Domaslavice. Později zastával František Václav funkci plukovníka u jezdeckého pluku knížete Liechtensteina. Padl v bitvě proti Prusům u Chotusic 17. května 1742. Protože František Václav I. umírá bezdětný, připadá panství Malá Skála opět Jáchymovi.

4. 6. Zpět k maloskalským Desfoursům

Jáchym Josef nejprve roku 1723 vyměnil s bratrem Malou Skálu za Domaslavice. Když byl František Václav zabit v bitvě u Chotusic, připadla Malá Skála opět Jáchymovi. Roku 1743 odkoupila Malou Skálu jeho matka Polyxena Alžběta a potom ji roku 1760 odkázala vnukovi Františku Václavovi II. Jáchym Josef již roku 1728 prodal panství Domaslavice za 40 000 zl. hraběti Ludvíku Josefu Hartigovi a nadále se věnoval vojenské kariéře. Dosáhl hodnosti rytmistra, roku 1727 jako svatební svědek své sestry Marie Anny se tak již označuje. Jáchym Josef umírá ve věku 56 let ve velice bídných majetkových poměrech 29. září 1749. O dva dny dříve sepisuje závěť,

vzhledem k rozsahu závěti lze předpokládat, že Jáchym Josef byl již ve velice vážném zdravotním stavu.. V závěti ustavuje za dědice své děti a manželku rovnými díly.

Jáchymovou manželkou se stala 21. listopadu 1727 v zámecké kapli v Jesenném Karolína Lamotte z Frintropu. Narodila se Jesenném 30. září 1705. Finanční problémy Jáchyma Josefa hrály v rozhodnutí ke sňatku velkou roli. Jako vdova pak žila Karolína dlouhou dobu v Chrudimi. Sama prý utkala slavnostní závěs (antependium) pro kostel ve Bzí. Dožila se 80 let, zemřela na Malé Skále 2. dubna 1785.

Děti Jáchyma Josefa a Karolíny Lamotte z Frintropu se jmenovaly Polyxena, Josef, Bedřich, Maximilián a František Václav. Jejich osudům se nyní budeme věnovat.

Neznámo kdy se narodila Polyxena, která umírá v sedmi letech roku 1741, je pochována v dominikánském chrámu sv. Jiljí v Praze.

Josef se stal kartuziánem v klášteře Mauerbach v Rakousku. Přijal zde nové řádové jméno Václav. Podle genealogické sbírky Jana Václava hr. Dobřenského¹¹⁶ se Josef narodil v městě jménem Békésfalva v Uhrách 29. června 1730. Po zrušení kláštera Josefem II., 22. ledna 1782, jsou osudy Josefa neznámé. Podle rodové tradice se odebral jako misionář do Číny. Je více než pravděpodobné, že takovou cestu nikdy neuskutečnil. Například v korespondenci sourozencům se o tom nikdy nezmiňuje.¹¹⁷

4. 6. 1. Konec hrádecké podvětvě

Druhý syn **Bedřich**, který se podle Dobřenského narodil ve Vasarutu v Uhrách 31. února 1731,¹¹⁸ byl pokračovatelem hrádecké podvětvě Desfoursů. Sloužil v císařské armádě okolo roku 1749 jako kornet. Na přání babičky Polyxeny Alžběty, které bylo značně důrazné, opustil vojenskou dráhu.¹¹⁹ Stal se přísedícím dvorského a komorního soudu. Po její smrti zdědil fideikomisní panství Hrádek a Velhartice, dále Lažany, Tmaň a Lounín. Roku 1764 koupil dům „U Černého orla“ č. 935 na Staroměstském náměstí.¹²⁰ Dům nesl nade dveřmi znak Desfoursů. Tmaň a Lounín byl Bedřich kvůli nelehké finanční situaci donucen prodat. Stalo se tak 20. října 1802, zakoupil je drážďanský zlatník August Gotthelf Globig za 150 000 zl. a 1000 zl. klíčného. Bedřich převedl roku 1811 reálný fideikomis na pekuniární, peněžní, ve výši 111 500 zl., který klesl po finanční krizi 1811 na 19 316 zl. Závět' sepisuje 15. prosince 1811, kodícil je z 31. srpna

1812. Bedřich pak umírá 4. ledna 1814 na Hrádku a je uložen do nově zřízené rodinné hrobky ve Zbynicích nedaleko Hrádku.

Manželkou Bedřicha se stala Marie Anna, dcera Jana Nepomuka svobodného pána Mitrovského z Nemyšle. Svatební obřad se konal v Týnském chrámu v Praze 27. dubna 1759. Od roku 1762 byla „Sternkreuzdame“. Zemřela na Hrádku 27. března 1799 a její tělo bylo uloženo do hrobky ve Zbynicích.

Jejich dědicem se stal jediný syn, František de Paula, dále měli tři dcery, Marii Karolínu, Marii Aloisii a Marii Valpurgu. Marie Karolína se narodila v Praze 29. listopadu 1763. Byla zakladatelkou Tereziánského ústavu v Praze¹²¹. Vdala se 29. prosince 1802 za Antonína barona Gfellerera ze Sachsengrünü.

Dcera, která se narodila 26. června 1767, dostala jméno Marie Aloisie. Provdána byla za Ludvíka hraběte z Brechainvillu. Hrabě se narodil 1729 v Lotrinsku a poprvé se oženil s ovdovělou hraběnkou Kinskou. Věnoval se vojenské dráze. Až do roku 1791 vykonával funkci velícího generála. Po smrti otce zdědila Marie Aloisie Lažany, kde také 6. července 1822 umírá. Je pochována na hřbitově v Kvásňovicích nedaleko Horažďovic. Ve své závěti odkázala veškerý majetek své schovance Karolíně. V závěti byl mimo jiné zmíněn i Václav Tomášek,¹²² hudební skladatel, kterému Marie Aloisie odkázala čalouněné „sofa“, šest židlí a kulatý stůl z mahagonového dřeva, hudební časopisy, noty a hudební díla ze své sbírky, troje housle a violoncello. Marie Aloisie byla totiž jednou z jeho nejoddanějších žákyň.

Marie Valpurga, narozená v Praze 28. července 1771, se poprvé provdala 10. listopadu 1795 za Františka Josefa hraběte Pachtu, plukovníka pěchoty 46 let starého. Marie Valpurga však ovdověla již následujícího roku, 8. května 1796. Podruhé si vzala Alberta Kamila markýze du Blaisel, poručíka pěšího praporu, a to 3. května 1798. Narodil se v Lucembursku a ovdověl již v 27 letech. Získal tereziánský kříž 25. července 1793. Zemřel stejně jako jeho žena v Praze 24. července 1803. Marie Valpurga zemřela o 10 dní dříve.¹²³

4. 7. Pokračovatelé na maloskalském panství

František de Paula, pokřtěný 9. srpna 1765, byl největším válečným hrdinou z rodu Desfoursů a jako jedinému mu byl 20. října 1813 propůjčen tereziánský kříž za služby, které monarchii prokázal během války s Napoleonem.¹²⁴ Od srpna 1789 měl svou vlastní rotu. V prosinci 1791 se stal rytmistrem u pluku. Ve Freiburgu mu pak na počátku roku 1792 byla přidělena eskadrona. Jako brigádýr píše roku 1818 knihu, která nesla název „Tage - Buch der Feldzüge des Kriegs gegen Frankreich in Jahren 1792 bis mit 1796 von Franz Joseph Graf Des Fours zu der Zeit Rittmeister in k. k. öster. Diensten. Mit Plänen und Zeichnungen.“¹²⁵ František měl ke konci života vážné finanční potíže. Zemřel osamělý v Přerově 8. srpna 1823 ve věku 58 let. Jím vymřela hrádecká podvětev maloskalské linie po meči.

Oženil se s Annou Antonií, dcerou hraběte Heinricha Hermanna Eusebia Kagenecka dne 14. září 1796. Anna Antonie se narodila 15. prosince 1776. Jejich manželství nebylo příliš šťastné. Od roku 1817 byli formálně rozvedeni. Anna Antonie zemřela v Meranu 7. září 1842 a je pohřbena v tamním farním kostele.

Františkovi de Paula a Anně Antonii se i přes nevydařené manželství narodily čtyři děti. Marie Antonie, narozená 9. července 1801, a Friedrich Otto, narozený 3. srpna 1805, zemřeli ještě jako děti. Friedrich Otto byl pochován ve Zbynicích.

Marie Františka Romana se narodila v Praze 26. srpna 1797. Zdědila panství Hrádek a Velhartice. Ve Zbynicích se 26. července 1823 provdala za svého bratrance, Karla Theodora ze Sturmfederu. Dědictví spadlo po smrti Marie Františky na syna Theodora, který ve třech letech, roku 1827, umírá. Majetek pak připadá Karlu Theodorovi ze Sturmfederu a jeho rodině.¹²⁶

Marie Adelaide se narodila 5. března 1800. Mezi ostatními příslušnicemi hraběcího rodu Adelaide vyčnívá díky korespondenci a zvláštnímu vztahu s Janem Evangelistou Purkyně, který nedošel naplnění.¹²⁷ Purkyněho poznala Adelaide na zámku Blatná, kde Purkyně pracoval jako domácí učitel v rodině barona Františka Hildebrandta. I v době, kdy se Purkyně stal lékařem, dojížděl na zámek Blatná. V této době byla na Blatné často přítomna i Adelaide. Její dopisy psané ve Wertherově stylu vyjadřují nejen hluboký cit, který k němu chovala, ale také hluboké přátelství.

Korespondence ustala roku 1827, kdy se Purkyně oženil s Julií Rudolfiovou. Znovu se obnovila po 13 letech, v roce 1840, kdy byl Purkyně již vdovcem. Definitivně končí korespondence Adelaidinou smrtí. Adelaide zahynula tragicky, při pečetení dopisu nechráněným plamenem svíčky se na ní vznítily šaty a Adelaide po několika dnech zemřela. Skonala v Meranu 3. března 1846, kdy ústně vyjádřila svoji vůli a za vykonavatele pozůstalosti určila svého lékaře Valentina Hallera. Uložila mu, aby spálil celou její korespondenci, která tím byla navždy zničena. Naštěstí Purkyně Adelaidiny dopisy uchoval.

Adelaide bydlela v Meranu v těsné blízkosti farního kostela v domě, který se dodnes nazývá Desfourský palác.¹²⁸ V tomto domě byla dle poslední vůle Adelaidy zřízen domov pro chudé, osiřelé dívky po padlých důstojnících.¹²⁹ K uskutečnění plánu došlo roku 1862. Smrtí Adelaidy vymřela hrádecké podvětev i po přeslici.

Jako další dítě se Jáchymu Josefovi a jeho manželce narodil Maximilián, pokřtěný 30. října 1734. Po smrti Polyxeny Alžběty zdědil Brodec a Hrušov. Prodal je ale roku 1773 za 200 000 zl. Filipu Kristiánu Clam Gallasovi. V průběhu doby vlastnil Maximilián v Praze několik domů. Byl rytířem toskánského Dianina loveckého řádu. Zůstal svobodný. Delší dobu pobýval u bratra v Uhrách, skončil však v Praze 5. dubna 1811.

Posledním synem Jáchyma Josefa a Karolíny je **František Václav**. Narodil se 10. září 1739. Věnoval se vojenské kariéře. Na počátku roku 1758 vstoupil jako praporčík k pluku arcivévody Leopolda. Od posledního července 1760 stojí v čele roty. Roku 1761 se ocitá s plukem v Sasku, následujícího roku ve Slezsku. Po podepsání míru v Hubertsburgu přešel pluk do Sankt Georgenu u Freiburgu. Roku 1764 žádá o povolení ke svatbě. 13. června 1773 se stal František Václav plukovníkem a velitelem jezdeckého pluku knížete Johanna Liechtensteina. V červenci 1777 dostává podruhé svolení opustit pluk kvůli svatbě. Další rok táhne vojsko přes Vídeň, Znojmo, Kolín a Prahu. Na podzim leží pluk u Pardubic a Poděbrad. V listopadu dostává František dvouměsíční dovolenou, aby si zlepšil svůj zdravotní stav. Po podepsání těšínského míru 13. května 1779 zůstává pluk na území Čech, velící štáb pak v Pardubicích. František Václav dva roky tráví bez vojenských povinností. Až 6. března 1783 je povýšen na generálmajora, celý pluk je o měsíc později odvolán na Moravu, vrchní

velení přechází do Uherského Hradiště. Později žije Desfours v Praze a na Malé Skále a pobírá od válečné pokladny 2000 zl.¹³⁰

Milou příhodu zaznamenává dolánecký sedlák Dlask k roku 1785. „Velkou neděli jeli lidé a šli po ledě do Turnova do kostela. Pan hrabě Defura maloskalský přijel k nám na dvůr proto, aby s ním otec jel po ledě do Turnova do kostela, a kerý zůstane pozadu, že jedno vědro vína zaplatí.“¹³¹ Platit musel Desfours.

Na přání své druhé ženy, která chtěla žít ve své vlasti, v Uhrách, prodal roku 1803 panství Malá Skála podnikateli Zachariáši Röhmischovi za 335 000 zl. a 300 zl. klíčného. Poeticky popisuje konání nového majitele A. Sedláček. „Šlechtný muž tento ve spolku se spanilomyslnou chotí svou Marií Terezií posvětil divoromantické údolí Maloskalské památce blahodějných géníů člověčenstva.“¹³² Prodej panství však byl pro rodinu skutečnou katastrofou, která se pak plně projevila při finančním krachu roku 1811. František odjel 12. května toho roku do města Šoproň. Zde koupil za 8 000 zl. dům, k němuž patřila ještě zahrada a devět jiter půdy.¹³³ V něm také dožil, zemřel 18. listopadu 1809. Pohřben byl do rodinné hrobky Szechényů v Nagycenku v Uhrách.

První manželkou Františka Václava se stala Antonie, druhá dcera Františka Jana Antonína hraběte Walderode z Eckhausenu, vlastníka obou walderodských fideikomisů, posledního svého jména. Svatba se konala 15. února 1764 před svědky Maximilánem a Bedřichem Desfoursem. Antonie zemřela ve 33 letech, 17. června 1776. Zažila prý plundrování sedláků na Malé Skále, které bylo již výše zmíněno. Podle rodinné tradice od té doby trpěla jistým druhem stihomamu. Po smrti jejího otce získal walderodeský majetek syn Josef.

Podruhé se František oženil s Barborou, dcerou Sigmunda hraběte Szechényho, narozenou 2. března 1753. Také Barbora již byla jednou vdaná, a to s hrabětem Jánošem Forgáchem, padesátiletým vdovcem. Od 3. května 1773 vystupovala jako „Sternkreuzdame“. Svatba Františka a Barbory se konala 17. března 1777, kdy Barbora měla již děti z prvního manželství. Velká svatební oslava se konala na zámku Malá Skála, kde podle očitých svědků¹³⁴ tančil hraběcí pár na začátek slavnosti kolem staré lípy. Barbora zemřela 6. listopadu 1817 a byla uložena do hrobky v Nagycenku vedle svého muže.

Z prvního manželství se narodily Františku Václavovi tři děti. Františka, pokřtěná 22. prosince 1764, si vzala 12. července 1798 v zámecké kapli na Malé Skále barona Jana Madrovského¹³⁵. Ovdověla již za tři roky. Zbytek života pobývala na Malé Skále, měla také zázemí v Šoproni, kde také 7. května 1814 zemřela. Pochována je vedle svého otce v hrobce v Nagycenku. Zemřela bezdětná.¹³⁶

Antonín se narodil neznámo kde, asi v únoru 1766. Věnuje se vojenské dráze. Roku 1784 se stává podplukovníkem regimentu, v němž měl vrchní velení jeho otec. Svému otci způsoboval nemalé starosti neustálými dluhy. Vzhledem ke svému chování byl převelen ke karabiniérům. Později se opět vyznamenal v tažení proti Turkům. Dne 23. června 1790 při koupání ještě s rytmistrem Matthiasem Neumannem a nadporučíkem Wernerem utonul v řece Palle, která je dnes slepým ramenem Dunaje u města Giurgiu v Rumunsku.

Dalšímu synu Josefovi se jako dědici rohozeckého a walderodeského majetku budeme věnovat později.

Druhý sňatek pak nadělil Františku Václavovi dětí osm. Jako první se narodil **Vincenc**, a to 7. července 1778. Po smrti Františka Maximiliána se stal roku 1823 držitelem panství hrádeckého, Hrádku a Velhartic, po jeho smrti se stal majitelem panství jeho bratr Karel. Byl rytířem ruského řádu sv. Anny a uherským magnátem. Již v sedmi letech odešel do vojenské akademie ve Vídni. Oženil se 2. března 1807 s Marií baronkou z Wimmerbergu. Jejich manželství bylo velice šťastné, přestože mu rodina vyčítala chudou nevěstu. Roku 1800 přešel jako nadporučík k arcivévodovi Ferdinandu d'Este. Asi v 50 letech se stal generálem jízdy. Od roku 1804 zastával Vincenc úřad komorníka. Roku 1825 se stal nejvyšším hofmistrem Ferdinanda d'Este. Doprovázel arcivévodu na cestách, část života tedy žil ve Vídni, Pešti, Gmündenu, Brně a Sedmihradsku. Ke konci života byl Vincenc již úplně slepý. Zemřel ve Vídni 22. května 1856.

Manželský svazek Vincence a Marie byl požehnán čtyřmi dětmi. Marie se narodila 18. února 1808 v Brně. Vdala se 25. srpna 1834 za Vojtěcha sv. pána Hennigera z Ebergu. Zemřela ve Smolotelech nedaleko Příbrami 7. května 1871. Z tohoto sňatku se roku 1847 narodil Vincenc, který se 29. srpna 1874 pod jménem a

erbem „sv. pán Henniger von Eberg - Desfours zu Mont a Athienville“ přihlásil k pěnížnímu¹³⁷ hrádeckému fideikomisu a obdržel ho. Zemřel v Innsbrucku 1916.¹³⁸

Ludovika, narozená v Brně 10. listopadu 1809, se provdala 16. května 1836 za Jana Nepomuka sv. pána Hennigera z Ebergu, bratra manžela její sestry Marie. Jako dítě stejně jako její sestry byla chovankou kláštera salesiánek ve Vídni. Zemřela ve Smolotelech 19. března 1861.¹³⁹

Juliana, narozená v Brně 30. ledna 1811, se vdala 2. června 1835 za Františka Schoberlechnera, který umírá ve Štýrském Hradci jako pensionovaný major.

Jediným synem Vincence a Marie byl Ferdinand, narozený 13. května 1816. Jeho život byl naplněn vojenskou kariérou. Zemřel svobodný 26. prosince 1848.

Nyní se opět vracíme k Vincencovým sourozencům. Jeho bratr Jan Nepomuk, kterého v rodině oslovovali „Mucky“¹⁴⁰, studoval nejdříve v Praze a pak na báňské univerzitě v Banské Štiavnici. Narodil se v Pardubicích 18. července 1782. Pracoval potom ve státních službách spojených s hornictvím. 8. ledna 1813 se oženil s Marií Annou hraběnkou z Herbersteinu, která se narodila 1. července 1771, takže byla o jedenáct let starší. Jejich manželství se příliš nevydařilo, byli rozloučení již v dubnu 1816. Od té doby žili odděleně. Jan Nepomuk nebyl příliš činný, brzy po sňatku odešel ze státních služeb. Zemřel v Prešově 14. dubna 1837.

Marie Anna, přezdívaná „Nany“, se narodila 2. června 1785 na Malé Skále. Provdána byla za Ernsta Hanély de Szent Miklós 30. srpna 1823. Zemřela 21. prosince 1839. Jejich syn Antal se stal akademickým malířem.¹⁴¹

Emanuel Peregrinus zemřel 17. července 1787 pravděpodobně v prvním roce života na horečnatou zimnici. Nemoc tehdy zasáhla i Františka Václava, Nany, chůvu a další služebnictvo.

Marie Anna Barbora, nazývaná „Mimi“, byla pokřtěna 11. října 1788. Jejími kmotry byli „Therezie Hadczova, vdova podruhyň ze Snehova a Wacław Bara, chalupník ze Snehova“.¹⁴² Marie Anna se stala dvorní dámou u stejného dvora jako její bratr Vincenc, byla ve službách Marie Beatrix. Od 3. května 1823 se mohla pyšnit titulem „Sternkreuzdame“. Žila střídavě v Uljaku, Prešově, Vídni a Štýrském Hradci. Zemřela právě v posledně jmenovaném městě 10. ledna 1881.

Dále nesmíme opomenout dceru Barboru Františku, neboli „Baby“, byla pokřtěna svým strýcem Josefem, bývalým kartuziánem, 23. července 1789. Provдалa se v Uljaku 10. října 1815 za hraběte Antala Starbheberga na Köpösdu, který umírá 12. ledna 1853 v 65 letech. Barbora Františka ho pak přežívá o 16 let, datum její smrti je 23. září 1869.

Předposledně narozený František Alois byl pokřtěn ve Bzí 1. února 1793. Stal se praporčíkem 1812, podporučíkem 1813. Roku 1822 byl nadporučíkem u regimentu arcivévody Karla Ludvíka. Během svého života ve službách armády byl František několikrát zraněn. 4. března 1834 se František oženil s 31 letou Julií Warmuth ze Schlachtfeldu. Mladý pár se přestěhoval do Grazu. Jako bezdětná zemřela Julie 15. května 1841. František Alois pak umírá v pozhnaném věku 21. října 1877.

Posledním dítětem Františka Václava se stal 23. července 1794 Karel. Při křtu, který se konal ve Bzí, byli pro funkce kmotrů vybráni opět chudí lidé, jakýsi Václav Šikla z Bobova a Apolena Kukova z Lišného.¹⁴³ Jako nejmlaší syn byl až do svých 77 let stále nazýván „mladý pán“. Roku 1810 vstoupil do vojenské akademie ve Vídni. Nadále se věnoval vojenské dráze. V roce 1840 odešel do penze, žil nadále ve Vídni a Štýrském Hradci. Po Vincencově smrti Karel obýval Hrádek. Zemřel ve Štýrském Hradci 5. května 1871.

4. 8. Desfours - Walderode

Nyní se po značné odmlce vracíme k Josefovi, synu Františka Václava z prvního manželství, který zdědil walderodský majetek. **Josef** se narodil v Šoproni 22. března 1772. Od svých čtyřech letech byl členem instituce Collegium Nobilium v Brně¹⁴⁴, které sem bylo 1778 přeneseno z Olomouce a roku 1783 splynulo s Theresianem ve Vídni. Pozdější maršál Radecký byl jeho starším spolužákem. Od 21. dubna 1786 studoval inženýrskou akademii, odkud byl vybrán jak podporučík k pluku Kavanagh. S tímto plukem prodělal na bojišti válku s Turky 1788-1789. Dne 16. července 1793 byl povýšen do hodnosti nadporučíka.

Po smrti Františka Jana Walderode z Eckhausenu došlo mezi jeho starší dcerou Johannou (provdanou nejdříve za svobodného pána Václava Ferdinanda Vančuru z

Řehnic, podruhé za Antonína Františka de Renau) a vnukem Josefem téměř k soudnímu sporu, který se týkal walderodeského dědictví. Podle ustanovení walderodeského fideikomisu z 22. května 1670 měl totiž přejít pozemkový majetek po vymření mužských členů rodu na ženy. K dohodě, vtělené do desek zemských, došlo v Brně 16. března 1798, podle ní připadly Johanně až do její smrti (zemřela ve Vídni 11. 7. 1814) statky na Moravě, tj. Potštát-Luboměř na Přerovsku, Dřínov-Vrchoslavice na Hradištsku a Křetín na Brněnsku a Josefovi majetek v Čechách, tj. Řepín na Boleslavsku. Po smrti Johanny získal Josef také statky na Moravě.

Josef nesl, jak vyžadovalo ustanovení walderodeského fideikomisu, příjmení „Des Fours-Walderode zu Mont, Athienville und Eckhausen“. Josef přijal také nový znak spojující erb Desfoursů a rodu Walderode.¹⁴⁵ Poslední podoba Desfourského znaku byla následující: Štít je dělený, nahoře zlatý s černým zlatě korunovaným dvouhlavým orlem, dole modrý s červenou zlatě lemovanou krokví, provázenou dole zlatou šesticípou hvězdou a po stranách zlatými pařáty gryfa. Na štítu pět helmic korunovaných pohanskými korunkami s jednotnými modro-zlatými přikryvadly. Klenotem je (na 1. helmici zleva) obrněná paže s mušketou, (na 2. a 4. helmici) tři korouhve na zlatých dřevcích - vrchní bílá s černým dvouhlavým orlem, další modrá a červená, (na 3. helmici) hlava zlatého gryfa, (na 5. helmici) obrněná paže s mečem. Štínonoši: dva zlatí lvi korunováni pohanskými korunami držící napřažené meče. Poslední podoba walderodeského erbu je následující: Červený štít se stříbrnou routou. V klenotu jsou dvě stříbrná orlí křídla. Jedno křídlo je ozdobeno červeným štítem a druhé stříbrnou routou. Štít má červená a stříbrná přikryvadla. Aliančním erbem se pak stal polcený štít, kdy vpravo byl znak Desfoursů, vlevo pak znak Walderode. Byl jím čtvrcený štít se středním štítkem. Střední štítek byl černý se zlatým břevnem, nad ním stříbrný patriarší kříž, pod ním proražená zlatá routa. Hlavní štít: 1. a 4. pole stříbrné s dvouhlavým korunovaným černým orlem, 2. a 3. pole osmkrát dělené modro-stříbrně, na něm červený dvouocasý lev vždy ve středu obrácený.¹⁴⁶

Roku 1806 prodal Josef Řepín knížeti Karlu Rohanovi za 42 000 v bankocetlích a roku 1809 Německou Bělou svobodnému pánu Emanuelu Bartensteinovi za 165 000 zl. Odprodej tohoto majetku a následné znehodnocení peněz znamenalo pro rodinu veliké finanční ztráty. Josef nepatřil mezi dobré hospodáře a celý jeho život provázely

finanční starosti. Zhruba od roku 1812 až do získání dědictví rohozeckého 1832 žil na Křetině pod neustálými ataky lichvářů a věřitelů. Ani dědictví moravských walderodských statků po smrti Johanny nepřineslo obrat ve svízelné finanční situaci. Nenapomohlo ani dědictví panství Hrubý Rohozec - Smržovka po vymření rohozecké rodové linie roku 1832. Ani potom se jeho situace příliš nezměnila. Statek Jilový a Malý Rohozec Josef ihned prodal Karlu Rohanovi. Konsorcium jeho starých věřitelů v čele s exponentem Žemličkou dosáhlo odstoupení Josefa od příjmů a správy majetku, vyměřena mu byla pouze určitá renta. Panství Hrubý Rohozec - Smržovka bylo dáno pod nucenou správu a až do roku 1842 stál ve funkci sekvestra hospodářský rada Žemlička. Josef během svého života rozprodal všechny české statky walderodeského dědictví.

Josef se oženil roku 1799 s Alžbětou Augustinou Walde. Ta mu porodila 4. června 1806 mužského pokračovatele rodu, Františka Vincence. Kmotrem se mu stal strýc Vincenc. Starší bratr Františka Vincence, Emanuel, narozený 21. srpna 1800, zemřel 26. března 1803 a byl pohřben v Řepíně. Nedlouho po smrti první ženy se oženil okolo roku 1809 s Johannou Köppeovou.¹⁴⁷ Manželství trvalo pouze několik týdnů. Johanna zemřela až 25. dubna 1871. Již od roku 1811 žil Josef až do své smrti po boku Claire von Kappler. Jejich vztah byl obdařen také synem, Emanuelem Josefem Adamem, narozeným 25. dubna 1825. Josef se k němu hlásil jako k vlastnímu synovi a v závěti z 1. listopadu 1838 ho dokonce prohlašuje za univerzálního dědice, zatímco Františku Vincencovi odkazuje pouze povinný díl alodiálního panství. Claire von Kappler se po Josefově smrti vdala, její muž Dominik Werner pak Emanuela Josefa adoptoval.

Josef zemřel 20. prosince 1838 a byl pochován vedle svého strýce Františka Antonína st. do hrobky pod kostelem sv. Jakuba Většího v Železném Brodě.

Jediným legitimním pokračovatelem rodu se stal **František Vincenc**, který se narodil ve Vídni 4. června 1806. Jako dítě navštěvoval Theresianum a další výchovný ústav ve Vídni, pravděpodobně také kadetní školu v Oloumouci. Jako kadet potom vstoupil k pluku, kde pobýval od roku 1823 až 1828. Potom až do roku 1834 sloužil jako praporčík u regimentu vévody Viléma Nasavského. V letech 1830-31 studoval na akademii při báňském úřadu v Banské Štiavnici, později také na Polytechnickém

institutu v Brně zemědělství. Postupem doby se stal členem několika učených společností a spolků doma i v zahraničí, byl dokonce vyznamenán velkou zlatou medailí za umění a vědu. Toto ocenění získal za báseň věnovanou císařskému páru k příležitosti jejich návštěvy Prahy.¹⁴⁸ Jako sběratel se František Vincenc mohl pochlubit sbírkou minerálů a zkamenělin, cennou sbírkou mincí a kabinetem kuriozit a antických památek, které soustředil na zámku Horní Beřkovice. František Vincenc byl členem zemského sněmu a z něho byl pak 21. 3. 1863 a 13. 4. 1867 zvolen do poslanecké sněmovny říšské rady.

V roce 1839, když přejímal František Vincenc panství Hrubý Rohozec, jeli ho uvítat představitelé jednotlivých obcí. Směrem k Brnu, odkud přijížděl hrabě, vyrazilo 60 koní a 11 kočárů. Ve městě na počest střílela garda „z kverů a moždířů“. „Pak bylo požehnání vikaria, večer luminace, troje muzika, v zahradě kolik světél a střelba, na Turnovsku rachejtla a fajrverk až do půl noci dne 9. Juli 1839.“¹⁴⁹ František Vincenc vlastnil Horní Beřkovice v Čechách, Potštát, Dřínov a Křetín na Moravě. Horní Beřkovice zakoupil 1841 od Adolfa hraběte z Ledeburgu za 480 000 zl. Panství po jeho smrti připadlo vdově Marii Františce, potom je zdědila její dcera Marie Černínová. Horní Beřkovice prodala velice nevýhodně, s přihlédnutím k množství uměleckých děl a drahého nábytku, v roce 1883 manželům Josefu a Viktorii Černým za 550 000 zl. Od roku 1838, kdy se František Vincenc stává vlastníkem rodového majetku, renovuje zámek Hrubý Rohozec, zřizuje zámecký park. Také Horní Beřkovice procházejí značnými stavebními proměnami, zámek je přestavěn v rokokovém stylu a v okolí jsou vystavěny nové budovy. V Jenišovicích na rohozeckém panství nechává postavit roku 1841 školu a o šest let později zde také opravuje kostel, jehož věž shořela. Obdarovává jenišovický kostel třemi zvony - zvon František a Františka měl 9,5 q, sv. Jiří 5 q a Josef Theodor 2,5q. Uliny byly v Praze 1846 u zvonaře Karla Bellmanna.¹⁵⁰

V Praze na Florenci, dnes č. p. 1923/II. zakoupil František 1. listopadu 1847 dům od Alberta Kleina, podnikatele, za 180 000 zl. konvenční měny. Autorem domu byl stavitel Jünglinger, který stavěl i sousední nádraží. Dům se v prvním patře pyšnil třemi sály s bohatou ornamentální a figurální výzdobou stropů. Krb ve velkém sále se prokazuje technickou zvláštností, je totiž součástí kanálového topení, jehož ústředí bylo ve sklepě a odtud se vytápěla řada dalších prostor.¹⁵¹ Na zahradě za domem stál

skleník.¹⁵² František Vincenc nechal dále nákladně opravit křetínský zámek, který zachvátil 14. září 1852 oheň rozšíření při požáru ve vesnici.¹⁵³

František Vincenc nechal roku 1856 z Jičína a Prahy vyzvednout a převézt ostatky svých předků nejdříve na Rohozec, později do nově zřízené hrobky pod kaplí sv. Jana Nepomuckého u Železného Brodu. Této problematice se bude blíže věnovat kapitola 3. 4., proto ji nyní pomineme. „Jako mecenáš umění a podporovatel vědy František Vincenc neustále usiloval o nová vylepšení a zřízení ku blahu země“, takovými slovy charakterizuje Paris Františka Vincence. Přestože nelze hraběti upírat mnohé zásluhy, je nutné podotknout, že ho Paris ve své knize oslavuje jako současného majitele panství, tedy i jako svého mecenáše.¹⁵⁴

František Vincenc se oženil s Marií Františkou Barborou, dcerou Moritze z Mayersbachu, 16. října 1837. Františka se narodila 20. listopadu 1819 a byla pravnučkou profesora medicíny a pozdějšího rektora (1752) pražské univerzity Dr. Johanna Ignaze Mayera¹⁵⁵, který byl 4. 7. 1744 povýšen do šlechtického stavu, od té doby užíval přívlastek von Mayersbach. Františka přežila svého muže o deset let, zemřela 3. listopadu 1879 v Horních Beřkovicích. Uložena byla pak do hrobky pod kaplí sv. Jana Na Poušti vedle manžela.

Pravděpodobně v předtuše své brzké smrti pořizuje František Vincenc 28. září 1869 na Hrubém Rohozci závěť. O několik dní později, 9. října 1869, umírá po záchvatu mrtvice v Horních Beřkovicích. Jeho tělo bylo převezeno na Rohozec a uloženo v nové hrobce Na Poušti u Železného Brodu.

Františce Barboře a Františku Vincencovi se narodilo pět dětí. Nejstarší Zdeňka, narozená v Českých Budějovicích 9. června 1838, se provdala za Františka hraběte Valdštejna 18. září 1860. Zemřela 27. října 1877 v Praze, pochována byla na hřbitově v Košířích.

Druhá dcera, Marie Ludovika, provdaná 18. ledna 1870 za Josefa hraběte Černína, se narodila 25. června 1850 a zemřela 22. května 1923. Pochována je na hřbitově v Praze na Olšanech.

Nejstarší syn **Theodor** se narodil na Rohozci 25. dubna 1841. Stal se dědicem hruborohozického panství. Již v letech 1865 až 1872 byl uživatelem požitků kadetního vekostatku Křetín. Poté byl Křetín v přímé správě kadetního fondu do roku 1897.

Kadetní fond byl převeden po koupi roku 1897 na vkladní knížku a cenné papíry.¹⁵⁶ Manželkou Theodora se stala Auguste hraběnka Coudenhove ve Vídni 12. února 1872. Auguste neproslula příliš lichotivou pověstí. V měnících se náladách střídavě velebila a zatracovala Boha, Pannu Marii, atd. Charakterizují její vypjaté stavy „přítomnost Boží nebo ďáblu“? Otázka, kterou si ve třicátých letech 20. století kladlo nejen okolí hraběnky, ale především řád redemptoristů, který na ni měl nalézt odpověď. Hraběnka Desfoursová byla označena za „případ circumsessio“. Byla ovládána zlým duchem, který nad ní neměl ještě plnou kontrolu. Konečný závěr byl skutečně vyjádřen velice opatrně. Augustinin manžel Theodor nežil dobrým životem, a proto prosila, aby jeho hříchy mohla nést sama, a on nebyl navždy zatracen.¹⁵⁷

Druhý syn, František, žil pouze jeden den, a to 15. července 1845. Uložen byl do hrobky pod farním kostelem v Železném Brodě.

Jako nejmladší se narodil **Arthur**¹⁵⁸ v Praze 25. června 1850 a byl představitelem další podvětvě maloskalské linie, a to podvětvě potštátské. Podle otcovy závěti se stal držitelem walderodeských statků na Moravě, tedy Potštátu - Luboměře a Dřínova - Vrchoslavic. Oženil se 14. října 1876 s Michaelou hraběnkou Bukůvkou z Bukůvky, narozenou 20. března 1851. Byl čestným rytířem maltézského řádu. Okolo roku 1900 získal statek Tasonia na Sardinii. Arthur byl publicisticky činný, používal pseudonymů, nejčastěji „Duca di Tasonis“.¹⁵⁹ Arthur hodně cestoval. Ve dnech 27. a 28. září 1874 podnikli Francouzi Sivel a Beudet v Praze dvě vzdušné cesty balónem. Do koše balónu při druhém letu „vstoupil za všeobecného obdivu elegantní muž. Jak se ukázalo, byl to, dalekými cestami známý, hrabě Arthur Desfours.“¹⁶⁰ Zemřel v Bratislavě, kde je také pochován, 27. srpna 1917.

Dědictví převzal jeho syn Zikmund Michael, narozený 3. března 1882, jímž vymřela 6. září 1936 tato podvětev po meči. Jeho sestrou, MUDr. Marií Desfoursovou, narozenou 18. července 1880, vymřela roku 1963 i po přeslici. Marii Františku odvezla matka po rozluce manželství s sebou do Kanady. Marie Desfoursová se vrátila a vystudovala ve Vídni medicínu. Během první světové války sloužila jako vojenská lékařka na Balkáně. Až do roku 1857 působila v Potštátě, kde si zřídila vlastní praxi. Zemřela 13. března 1963 v 83 letech.¹⁶¹ Pokračovateli rodu se staly děti Theodora a Augusty.

Po smrti Theodora, 1. května 1894, se Auguste stala poručnicí svých pěti nezletilých dětí, spravovala také veškerý majetek. Po odkoupení Křetína zde vybudovala své vdovské sídlo. Sem se odstěhovala po té, co se panství Hrubý Rohozec - Smržovka ujal nejstarší syn, Mikuláš Vladimír. Ve své poslední vůli odkázala Auguste Křetín mladšímu synu Kunovi, který byl ovšem nucen vyplatit své sestry dědickými podíly. Byly jimi Leopoldine, Františka a Marie. O Leopoldině, narozené 7. prosince 1873, toho mnoho nevíme. Františka se narodila 26. září 1875 a zemřela 23. listopadu 1945 ve Vídni. Provádala se za sv. pána Karla von Ripp 14. října 1896, jejich sňatek byl anulován. Marie, narozená 30. dubna 1866 na Hrubém Rohozci, zemřela 13. dubna 1942 v Křetíně.

Kuno se narodil 19. února 1879. Vystudoval práva a věnoval se diplomacii, jako legační rada sloužil ve Švédsku, Turecku, Číně a Japonsku. Po roce 1918 žil v soukromí na Křetíně nebo ve Velkém Meziříčí, u rodiny Harrachů. Zemřel svobodný, neznámo kdy.

Mikuláš Vladimír se narodil 28. srpna 1877 na Křetíně. Studoval církevní gymnázium v Kremsmünsteru u Vídně. V době smrti svého otce byl Mikuláš ještě nezletilý, proto se správy panství ujala matka. V roce 1903 se poprvé oženil, a to s dcerou rakouského diplomata Helenou z Wydenbrucku.¹⁶² Následujícího roku se narodil syn Karel Bedřich, manželství bylo však záhy rozloučeno. V roce 1911 je Mikuláš jmenován korespondentem Centrální komise pro historické a umělecké památky ve Vídni. V této době se rozhoduje pro studium historie. Léta 1915 - 1917 strávil Mikuláš na italské frontě. Dne 2. prosince 1921 ukončil studia historie na německé Karlově univerzitě¹⁶³. Osobně pak převzal vedení rodinného archivu.¹⁶⁴ Mikuláš se stýkal s významnými místními historiky a vlastivědnými pracovníky, např. s J. V. Šimákem, J. Pekařem¹⁶⁵, J. Gollem¹⁶⁶, K. Fischerem. Potom, co i církev uznala manželství s Helenou za zrušené, oženil se Mikuláš roku 1922 v Bad Ischlu s Gabrielou Karolínou hraběnkou z Wydenbrucku, sestřenicí své první ženy.¹⁶⁷

Na základě zákona o pozemkové reformě 1919 se vzdal Mikuláš části zemědělské půdy, hlavně velkostatku Hrubý Rohozec. Po provedení pozemkové reformy byly pronajímány statky Nový Dvůr a Hrubý Rohozec různým nájemcům.¹⁶⁸ Sám se zaměřil na správu lesního komplexu s těžišťem ve Smržovce.¹⁶⁹ Po smrti

Zikmunda Michaela se snažili Mikuláš a Kuno podle staré rodové listiny, určující po vymření moravské větve za dědice českou větev rodu, vznést své nároky na tento majetek. Nákladný spor trvající rok byl vyřešen rozhodnutím Nejvyššího soudu v Brně, kdy majetek připadl Mikuláši Vladimírovi.¹⁷⁰ Ten ho postoupil svému bratru Kunovi, v jehož vlastnictví byl až do roku 1945. Během druhé světové války bylo desfourské panství rozděleno, Smržovka patřila k Protektorátu, Hrubý Rohozec spadl do Sudet. Mikuláš Vladimír zemřel na rakovinu hrtanu 5. března 1941.¹⁷¹

Z druhého manželství se mu 6. září 1923 narodil Maximilián Josef Karel. Ve třinácti letech onemocněl cukrovkou. Pobýval nejdříve na jezuitském internátě v Děčíně, kvůli svému zdravotnímu stavu přešel na reálku do Turnova. Později přešel do Prahy. V dubnu 1945 odjel do Maxova, kde ubytoval v myslivně. Zemřel zde 16. května 1945.¹⁷²

Louis Vilém Mikuláš, narozený 27. června 1925 v Praze, byl v roce 1943 odveden do německé armády. Na frontě byl raněn a odvezen sanitním vozem, který zmizel neznámo kde. V červnu 1944 byl prohlášen za mrtvého.¹⁷³

Karel Bedřich převzal po smrti otce Mikuláše panství Hrubý Rohozec. Karel se narodil 4. května 1904,¹⁷⁴ jeho rodiče se rozešli šest týdnů poté. Karel vyrůstal s otcem. Vytudoval gymnázium, ovšem skoro každý rok pobýval v jiném ústavu. Nejdříve v Kalksburgu, dále Kremsmünsteru u Vídně, Brně a nakonec maturoval v České Lípě.¹⁷⁵ Jistý čas pobýval na Hrubém Rohozci. Domovské právo měl v obci Daliměřice.¹⁷⁶ Karel Bedřich si přál věnovat se psychologii nebo medicíně, na přání otce však vystudoval právnickou fakultu v Praze. Promoval 9. prosince 1935.¹⁷⁷ Byl povolán k armádě, odkud se snažil všemožně dostat. Domů se mohl vrátit po smrti otce, v roce 1941, aby převzal rodový majetek. Za války ukryl na zámku archivní fondy legií v Rusku, prvního českého odboje a významnou část pražského městského archivu.¹⁷⁸ Karel Bedřich měl v roce 1945 německou státní příslušnost. Na základě dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 propadl veškerý desfourský majetek státu. Pět měsíců byl na zámku internován. Kolaborace s nacisty mu prokázána nebyla, majetkové záležitosti však zůstaly nevyřešeny. V roce 1947 mu bylo potvrzeno československé státní občanství.¹⁷⁹ Když došlo k událostem roku 1948, požádal o propuštění ze státního svazku Československé republiky a již jako rakouský občan odjel roku 1949 do Vídně.

Během internace na Hrubém Rohozci objevil Karel Desfours korespondenci svého otce s Arthurem Desfoursem, v níž bylo zmíněno rodové vlastnictví na Sardinii. Na „zámečku“ bez vody, elektřiny se věnoval se chovu ovcí. Když mu po dlouholetém sporu byl konečně majetek místními úřady přiznán, prodal vše a vrátil se natrvalo do Vídně.¹⁸¹ Karel Bedřich zemřel 6. prosince 2000 ve Vídni.¹⁸⁰

4. 9. Desfourské panství v Semilech

Pokud máme podat úplný genealogický přehled rodu Desfoursů, je nutné zmínit také větev semilskou, která se z jednotné větve odděluje po smrti Albrechta Maximiliána (1683) spolu s větví rohozeckou a maloskalskou. Protože její vývoj probíhá v podstatě odděleně, nepropojuje se a neovlivňuje se podobně jako maloskalská a rohozecká, uvádím tento přehled až na závěr.

Zakladatelem semilské větve rodu Desfours byl **Ferdinand Magnus Ignác**. Narodil se jako nejmladší dítě Albrechta Maximiliána v Praze a pokřtěn byl v Týnském chrámu 23. března 1677. Po smrti svého otce zdědil panství Semily. Roku 1710 pak osvobozuje město Semily od roboty. Oženil se s Marií Terezií, dcerou svobodného pána Jana Jiřího Šporka. Ferdinand Magnus získal jako dědictví své choti panství Radenín nedaleko Tábora. Po smrti manželky, 13. března 1743, však panství upadlo a Ferdinand byl donucen se ho vzdát. Později ovšem, 22. září 1744, ho formou licitace za 100 000 zl. nabyt zpět. Roku 1732 na radenínském panství vystavěl kapli sv. Barbory. Nadále rozšiřoval svůj majetek, 18. ledna 1751 koupil od hraběnky Herbersteinové statek Vlčeves za 23 000 zl. a statek Libodřice u Kouřimi od svobodného pána Adama Kustoška ze Zubří a Lipky za 53 000 zl. Libodřice patřily Ferdinandovi od roku 1705 do 1716.

Hrabě Ferdinand Magnus Ignác byl ctitelem Panny Marie a často putoval s ostatními poutníky procesím do Bozkova, vždy se oblékal do červených šatů.¹⁸¹ Ferdinand Magnus zemřel v Radeníně 9. dubna 1753. Byl dle svého přání oděn do roucha augustiniánů a uložen do hrobky u řádu bosých augustiniánů v Táboře vedle dvou svých zemřelých synů.

Manželka Marie Terezie dala svému muži pět dětí. Jako první se narodil Jan Václav, pozdější hejtman Liechtensteinova pluku. Jeho chotí se stala Marie Terezie z Weissenwolfu, která zemřela jako jednatřicetiletá 27. února 1740. Jejich jediné dítě, dcera Marie Anna, se provdala za Františka Karla hraběte Vratislava z Mitrovic. Marie Anna umírá 12. listopadu 1816. Jan Václav zemřel 15. dubna 1741 a dle svého přání byl pohřben v řádovém rouchu v Táboře.

Druhý syn, Ferdinand, umírá 6. května 1736 v necelých dvaceti letech. Je pochován do hrobky u augustiniánů v Táboře.

Sofie Walburga zemřela hned po svém narození 17. května 1721.

Marie Anna, narozená 1. srpna 1706 a provdaná 5. února 1723 za hraběte Františka Václava Caretto z Millesima, zemřela 19. dubna 1745. Narodila se jim dcera Marie Terezie a syn Ferdinand, který se stává univerzálním dědicem po svém dědovi z matčiny strany. Semily tak přechází do rukou rodu Caretto z Milesima, panství Desfoursů zde tímto končí.

Nejmladší dcerou je Kateřina, narozená 19. dubna 1712, která se vdala za Jana sv. pána von Fünfkirchen. Narodilo se jim sedm dětí, z toho pět se dožilo dospělosti. Zemřela 25. února 1751.

Poznámky:

- 1/ Není zcela jasné, proč oproti nejrozličnější literatuře, týkající se dějin rodu, se Johann Paris v „Monographie des hochgräflichen Geschlechts Desfours zu Mont und Athienville...“, ani Mikuláš Desfours ve svých poznámkách k této práci z roku 1934 o brabantském původu nezmiňují.
- 2/ Spříznění jsou například s hrabaty d'Avancourt, barony Motrichier a s markýzy Bassompierre. Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň.
- 3/ Novák, František: Genealogický přehled a popis erbu rodu Desfours, in: Od Ještěda k Troskám, 5, [říjen] 1998, č. 5-6, s. 40-41
- 4/ Paris, Johann: Monographie des hochgräfl. Geschlechts..., s. 2.
- 5/ Cejnarova kronika, IV. díl, s. 186. Okresní muzeum Českého ráje Turnov, sign. HST 1685.
- 6/ Erbovní listina z 21. dubna 1629, orig. pergamen. SÚA Praha, Wunschwitzova genealogická sbírka, inv. č. 205.
- 7/ Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň
- 8/ Dopis Arthura Desfourse Mikuláši Vladimírovi, Brno 21. 9. 1903. Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové.
- 9/ Nejednotnost v podobě jména zmiňuje i P. Mašek. Srov. Mašek, Petr: Čeština a česká šlechta, in: Cour d' Honneur, 1998, č. 1, s. 11.
- 10/ SÚA Praha, fondy genealogické sbírky Jana Václava hr. Dobřenského z Dobřenic, inv. č. 184
- 11/ Informace našel Arthur Desfours v archivu Meurthe-et-Moselle v Nancy a v archivu de la Meuse v Bar-le-Duc. Mikuláš Desfours, poznámka č. 5.
- 12/ Archiv de le Meuse v Bar-le-duc, B1318, 1319. M. Desfours, poznámka č. 5.
- 13/ Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň
- 14/ Nebo Touhsanus. SÚA, fondy Wunschwitzovy genealogické sbírky, kar. č. 7., inv. č. 205.
- 15/ SÚA, fondy genealogické sbírky Jana Václava hr. Dobřenského z Dobřenic, inv. č. 184
- 16/ Nalezeno Arthurem Desfoursem v archivu de Meurthe-et-Moselle v Nancy, Cote B 22 fol. 86r-87v. M. Desfours, poznámka č. 5
- 17/ Nalezeno Arthurem Desfoursem v archivu de Meurthe-et-Moselle v Nancy, Cote B 22 fol 96v-99r. M. Desfours, poznámka č. 5
- 18/ M. Desfours, poznámka č. 5. Dobřenský se značně odlišuje, uvádí rok 1544. SÚA Praha, fond genealogické sbírky J. V. hr. Dobřenského, inv. č. 184
- 19/ Např. Bericht über das hochgräflich Desfourische Stammhaus verfaßt von Jacob Brzezina, SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 5.; Novák, František: Genealogický přehled a popis erbu rodu Des Fours. in: Od Ještěda k Troskám, 5, 1998, č. 5-6, s. 42; Karel Mašek: Modrá krev. Mladá fronta, Praha 1999, s. 60. Jak sám Mikuláš Desfours zdůrazňuje, je až osoba Louise plně průkazná.
- 20/ Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň
- 21/ Archiv de Meurthe-et-Moselle v Nancy, Cote B 55 fol. 106 v. M. Desfours, poznámka č. 9
- 22/ M. Desfours, poznámka č. 9
- 23/ SÚA, fond Wunschwitzovy genealogické sbírky, k. č. 7., inv. č. 205

24/ Do Vídně byl přivezen roku 1890 pozůstatek náhrobku Louisových dětí Arthurem Desfoursem. Roku 1903 byl darován zámecké kapli na Hrubém Rohozci. Z dopisu Arthura Desfoursa z 21. 11. 1903 v Tasonis: „Der eigentliche Zweck dieser meiner Sendung ist aber die Übermittlung des Cessionsdocumentes, welches mir die Gemeinde Mont für den Stein ausstellte. Stein und Cession schenke ich hiemit Dir, aber nicht nur ganz Dir allein, sondern der rohošetzer Kapelle und der Familie als gedachte Person, das heisst, dass der Stein in Rohosetz bleibe.“ Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň. Roku 1929 byl náhrobek osazen v zámecké kapli. Pískovcová deska je velmi poškozena a čitelné je pouze jméno „Marquerete Des Fours“. Dle přání Arthura Desfourse nechal Mikuláš roku 1933 zhotovit mosaznou tabulku, která vypovídá o historii náhrobku.

25/ Údaje nalézáme u M. Desfourse v poznámce č. 11. Píše, že informace našel v běžně nedostupné knize „Généalogie de la Maison de Mitry de l'ancienne chevalerie lorraine, kterou mu poskytl hrabě Pierre de Ravinel. Jejich syn Jindřich se stal plukovníkem lotrinského vojska. (Moulins, Crepin: Généalogie de la Maison de Mitry de l'ancienne chevalerie lorraine. Leblond 1930. - M. Desfours, poznámka č. 11)

26/ Deska byla na Hrubý Rohozec převezena Mikulášem Vladimírem Desfoursem z Lotrinska roku 1904. Na litinové desce opřené dnes o zeď v podloubí u zadní brány zámku Hrubý Rohozec jsou uvedena jména - Louys des Fours a Elizabeth de Saulx. Mezi oběma jmény je pak erb rodu Desfours a rok sňatku 1611.

27/ Na jeho portrétu na zámku Hrubý Rohozec je napsáno: „Lovys Des Fours Her zv Mont und Adthienville. Anno 1613 ist er verschieden vnd zv Mont begraben Seiners altrs 70 Jahr“.

28/ Např. Dobřenský a Wunschwitz.

29/ Paris, Johann: Monographie des hochgräfl. Geschlechts, s. 15. Mikuláš Desfours se vyjadřuje ve svých poznámkách na č. 36 a 37 pouze ke Kristýně a Františce Kateřině.

30/ Týž, s. 13

31/ Týž, s. 14

32/ M. Desfours, poznámka č. 37. Dle L. Denisem vydaných matrik z Lunéville.

33/ tj. společnosti

34/ M. Desfours, poznámka č. 37. Nalezeno v archivu Merthe-et-Moselle v Nancy.

35/ M. Desfourse, poznámka č. 32

36/ ANM Praha, fondy genealogické sbírky „H“ (- Desfours), inv. č. H11. Podobizna Mikuláše - viz příloha č. 1

37/ Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň

38/ Kollmann, Josef: Valdštejn a evropská politika 1625 - 1630. Academia, Praha 1999, s. 81

39/ Hallwich, Hermann: Fünf Bücher Geschichte Wallenstein I. Ducker und Humblot, Leipzig 1910, s. 585

40/ Hrdý, Jan: První Desfours v Čechách. in: Sborník okresu železnobrodského, roč. 4, 1927 - 1928, č. 1., s. 4.

41/ Janáček, Josef: Valdštejn a jeho doba. Svoboda, Praha 1978, s. 260

42/ Hrdý, Jan: První Desfours v Čechách. in: Sborník okresu železnobrodského, roč. 4., 1927 - 1928, č. 1, s. 5.

43/ Povýšení na generálního vachmistra. Janáček, Josef: Valdštejn a jeho doba. Svoboda, Praha 1978, s. 416.

- 44/ Kollatura - farní obvod. Ottův slovník naučný, 14. díl. Paseka/Argo, Praha 1998.
- 45/ V soukromém archivu Dr. J. Kammerlanderové jsem našla opis kupní smlouvy, který provedl Karel Desfours 30. 7. 1982. Hrabě odkazuje na SÚA v Praze, inv. č. C 215-F 5/e. Tedy na fondy staré manipulace. Ani v jednom z kartonů (kar. č. 381 - 386) pod označením C 215-F 5/e není odpovídající kupní smlouva.
- 46/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, kar. č. 8, inv. č. 160
- 47/ Originál se zachovalou pečeti. SÚA Praha, fondy Reversů k zemi, inv. č. 432. Viz příloha č. 2
- 48/ SÚA Praha, fondy Saalbuch, inv. č. 48, fol. 311 - 314
- 49/ Jeho zajištění potvrzuje zápis z 20. listopadu 1650. Zde promíjí poddaným na panství Semily část úročních ospů ovsa za to, že mu v roce 1648 zachovali věrnost. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy velkostatku Semily, urbář z roku 1687, fol. 157 - 159.
- 50/ Kostel ve Smržovce postaven podle návrhů A. K. Schmidta, který byl ovlivněn Diezenhoferovým kostelem sv. Jana na Skalce v Praze, v průběhu stavby byl značně zredukován a dokončen jiným stavitelem. V kostele se nachází obraz od F. Leubnera z Liberce. Poche, Emanuel a kol.: Umělecké památky Čech, 3. díl. Academia, Praha 1980, s. 377
- 51/ Pazderová, Alena (ed.): Soupis poddaných podle víry z roku 1651 - Boleslavsko 2. SÚA, Praha 1994, s. 592
- 52/ SÚA Praha, fondy Staré manipulace, inv. č. F 67/52
- 53/ M. Desfours, poznámka č. 26
- 54/ Tischler, František: Heřman hrabě Černín z Chudenic. Praha 1903. 314s.
- 55/ Tato závěť je datována 16. 12. 1672 v Praze, zapsána je do zemských desek 25. 10. 1674. SÚA, fondy desek zemských 265 D 6
- 56/ Tyto gobelíny, jak píše Mikuláš ve své poznámce č. 29, pravděpodobně oddělovaly do roku 1890 půdu u kaple. Mikuláš Desfours je pak z části nechal restaurovat za 5000 marek. Měl je později ve svém vídeňském bytě. Nevěřil tomu, že je bude moci ještě někdy přemístit na Rohozec. Prodal je proto obchodníkovi Silbermannovi. Roku 1908 je v Mnichově za 3 000 marek koupil zpět, potom, co je na radu manželky Heleny prodal za 3000 koruny. Svoji poznámku končí slovy: „Mir, Nikolaus Des Fours Walderode, ist die Erinnerung an die Gobelins unendlich schmerzlich.“
- 57/ Vlček, Pavel: Umělecké památky Prahy - Malá Strana. Academia, Praha 1999, s. 91 - 100
- 58/ Profous, Antonín: Místní jména v Čechách I. Česká akademie věd a umění, Praha 1947, s. 9
- 59/ Profous, Antonín: Místní jména v Čechách III. Česká akademie věd a umění, Praha 1951, s. 40
- 60/ SÚA Praha, fondy Saalbuch, inv. č. 74, fol. 379 - 383
- 61/ SÚA Praha, fondy Saalbuch, inv. č. 83, fol. 670 - 675
- 62/ M. Desfours, poznámka č. 41
- 63/ Podle knihy křtů farního úřadu v Innsbrucku, fol. 191 nebo 417. M. Desfours, poznámka č. 44
- 64/ Ale např. i F. Novák. Novák, František: Genealogický přehled a popis erbu rodu Desfours, s. 42

- 65/ M.Desfours odkazuje na 3. bílý konvalinkový kvatern zápis k roku 1668 týkající se soudního procesu, který rozpoutala matka Anny Serafíny. Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň
- 66/ M. Desfours, poznámka č. 42
- 67/ Sylabus pro průvodce na zámku Hrubý Rohozec, s. 50
- 68/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, kar. č. 9, inv. č. 215
- 69/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, kar. č. 9, inv. č. 215
- 70/ Paris, Johann: Monographie des hochgräfl. Geshlechts...,s.20
- 71/ M. Desfours v poznámce č. 56. píše, že ještě nyní se před oltářem nachází náhrobní deska se znakem hrabat Clary s následujícím nápisem: „Hic jacet angelicus iuvenis de sanguine Clari Clarus et in vita clarior astra tenet. MDXXXIX, XXI Apr. Antonius Josephus Comes de Clary et Aldringen, Haereditarius Dominus in Teplicz, Pořičz, Graupna, Hospovin et Libkowitz.“
- 72/ M. Desfours, poznámka č. 56
- 73/ Něm. Schlüsselgeld. Je to obnos, který kupující musí při koupi domu nebo statku zaplatit manželce nebo dceři prodávajícího. Meyers-Großes Konversationslexikon, 9. díl. Bibliographisches Institut, Leipzig u. Wien 1909.
- 74/ Schaller, Jaroslav: Topographie des Königreichs Böhmen - Kouřimer Kreis. Prag 1782, s. 206
- 75/ Statek Červený dvůr dnes patří zdejší zemědělskému statku. Nachází se v havarijním stavu, je však postupně opravován. Na omítce je ještě patrná červená barva, která převládá, odtud také získal pravděpodobně své jméno. Nad hlavním vchodem je dobře zachovalý nádherně provedený pískovcový znak rodu.
- 76/ Dějiny města Žel. Brodu nad Jizerou sepsané Janem Vozkou 1884, s. 204 SOkA Jablonec nad Nisou, fondy archivu města Žel. Brodu
- 77/ Dějiny města Žel. Brodu nad Jizerou sepsané Janem Vozkou 1884, s. 204
- 78/ SÚA Praha, fondy genealogické sbírky hr. Wunschwitze, kar. č. 205, inv. č. 7
- 79/ Oltář sv. Františka z Pauly je umístěn v zámecké kapli na Hrubém Rohozci.
- 80/ M. Desfours, poznámka č. 169
- 81/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, kar. č. 10, inv. č. 208
- 82/ Poche se o hrobce při popisu kostela nezmiňuje. Poche, Emanuel: Umělecké památky Čech, 1. díl. Academia, Praha 1977, s. 231.
- 83/ Dům Desforský č. p. 998/ II, v Hyberské ulici č. 4. Baťková, Růžena: Umělecké památky Prahy - Nové Město, Vyšehrad. Academia, Praha 1998, s. 526.
- 84/ Sedláček, August: Hrady, zámky, tvrze Království českého, V. díl. Argo, Praha 1997, s. 26
- 85/ tj. dodatek k závěti
- 86/ Dnes se domu říká vila „Amerika“, postavena v l. 1715 - 1720, připisována K. I. Dienzenhoferovi. Roku 1765 ji Desfoursové prodali, cena výrazně klesla, pravděpodobně byla v zanedbaném stavu. Baťková, Růžena: Umělecké památky Prahy - Nové Město, Vyšehrad. Academia, Praha 1998, s. 343 - 346.
- 87/ Stará francouzská mincovní jednotka, nebo také stará franc. a belg. jednotka hmotnosti (0,4 kg nebo 1 kg)

88/ M. Desfours, poznámka č. 66.

89/ Dějiny města Železného Brodu nad Jizerou sepsané Janem Vozkou, s. 279

90/ Pamětní kniha I. 1757-1850. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy farního archivu Železný Brod, kniha č. 10

91/ Povstání poddanského lidu 1775 v severovýchodních Čechách. Kruh, Hradec Králové. 436s.

92/ Fischer, Karl: Ein Brief über Plünderung des Kleinscaler Schloßes 1775, in: Mitteilungen des Vereines für Heimatskunde des Jeschken Isergaues. IV. Jahrgang, N. 4, 1910.

93/ Jedná se o rakouský ženský řád, založený 18. 9. 1668 císařovnou Eleonorou, vdovou po Ferdinandovi III., potvrzený papežem Klimentem IX. dne 27. 7. 1669. Byl určen pro šlechtičny, šíření úcty ke sv. Kříži a rozvoji ctnostného života. Jmenování provádí velmistryně, kterou je vždy rakouská velkovévodkyně. Řád se čtyřikrát změnil. Ustálil se v červeném kříži na modrém poli. Nahoře je bílá stuha, na níž je napsáno „Salus et gloria“. Meyers - Großes Konversationslexikon, 19. díl, Leipzig u. Wien 1909.

94/ Paris, Johann: Monographie des hochräfl. Geschlechts..., s. 49

95/ Novák, František: Genealogický přehled, s. 45

96/ Anděl Strážce, Barborka, Besedice, Beschen, Brodec, Bukovina, Daliměřice, Dlouhý, Dolánky, Hamštejn, Hrubý Rohozec, Chloudov, Jenišovice, Jestřábí, Jilový, Koberov, Kobylka, Kosice, Libentiny, Lišný, Loučky, Loužek, Malý Rohozec, Michovka, Mohelka, Mokřiny, Nový dvůr, Odolenovice, Ohrazenice, Paceřice, Pelechov, Pelíkovice, Pěňčín, Pipice, Prackov (pouze 1 dům z vesnice), Propastné, Proseč, Prosíčka, Radoňovice, Rydvaltice, Sedlejšovice (pouze 4 domy z vesnice), Sestroňovice, Smrčí, Štěrbovina, Stanový, Vazovec, Vranové, Vrátné, Zahoří, Zbirohy, Zlatá Hvězda, Žďárek, Železný Brod. Schaller, Jaroslav: Topographie des Königreichs Böhmen Bunzlauer Kreises. Praha 1786, s.214-217.

97/ Akta, týkající se konfiskace, byla nalezena M. Desfoursem v archivu Meurthe-et-Moselle v Nancy. Značně rozsáhlý spis obsahoval např. i stavební popis panství Mont. M. Desfours, poznámka č. 78.

98/ Paris, Johann: Monographie des hochgräfl. Geschlechts..., s. 28.

99/ Týž, s. 29.

100/ Týž, s. 29.

101/ Její hrob již dnes v Jenišovicích na hřbitově nenalezneme.

102/ Dianin lovecký řád založený v roce 1779. Řád tvořil zlatý lovecký roh zavěšený na hnědozelené stužce. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 11, inv. č. 291

103/ Novák, František: Genealogický přehled, s. 45

104/ Palácová dáma, přesnou definici a funkci palácové dámy jsem nenalezla. Mohu uvést jen několik příkladů. Kristýna Thun - Salmová (1859-1935) byla „Palastdame“ (www.navigare.de/hofmanstahl/Thun.html), také Jeanne Antoinette Pisson Pompadur (1721-1764) nastoupila v roce 1745 ke dvoru jako palácová dáma královny (www.geschichte.2.me.net/bio/centhegus/p/pompadur/html.)

105/ Takový dům jsem u R. Batkové ani P.Vlčka v „Uměleckých památkách Prahy“ nenalezla

106/ Ve své poznámce č. 94 z 8. srpna 1934 Desfours píše, že oba hroby jsou částečně zahovalé. Dnes je identifikovatelný jen hrob Františka Antonína ml. Na němž se ještě

zachoval nápis, který je již velmi špatně čitelný. V těsné blízkosti se nachází ještě jeden hrob. Patří pravděpodobně manželce Gabriele. Oba hroby se nachází před kostelem sv. Jiří.

107/ M. Desfours píše v poznámce č. 98, že našel v rodinném archivu záznam o tomto sňatku. V matrice kostela ovšem takový zápis není.

108/ Korespondenci, z které byla poznat povaha Polyxeny Alžběty studoval, Kuno Desfours. M. Desfours, poznámka č. 99.

109/ Dům stojí dnes na Starém Městě, Husova 3. Je nazýván „Desfourským“. Vlček, Pavel: Umělecké památky Prahy - Staré Město, Josefov. Academia, Praha 1996, s. 226 - 227.

110/ M. Desfours píše v poznámce č. 102, že před oltářem sv. Dominika našel roku 1932 desku z červeného mramoru uzavírající hrobku. Nápis i dva znaky však byly již nečitelné.

111/ Novák, František: Genealogický přehled, s. 45.

112/ V roce 1872 úředně ustaveny jako Lažan - Desfours, 1886 - Lažany Desfours, 1900 - Lažany Desfoursovy a dnes tedy Defurovy Lažany. Profous, Antonín: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Česká akademie věd a umění, Praha 1949, s. 491.

113/ Bačkovský, Rudolf: Bývalá česká šlechta předbělohorská a pobělohorská na svých sídlech v Čechách a na Moravě a ve svých znacích. Jindřich Bačkovský, Praha 1948, s. 280.

114/ M. Desfours, poznámka č. 168

115/ M. Desfours píše v poznámce č. 104, že ještě dnes, 13. 6. 1932, se čtou tři tiché mše v chrámu Nejsvětější Trojice na Novém Městě. Jejich počet byl původně vyšší a na den umrtí se sloužilo slavnostní rekviem, vzhledem k finančním potížím se bylo nutno omezit pouze na jmenovaný počet.

116/ SÚA Praha, fondy genealogické sbírky hraběte Jana Václava Dobřenského z Dobřenic, inv. č. 184.

117/ M. Desfours, poznámka č. 110

118/ SÚA Praha, fondy genealogická sbírka hr. Jana Václava Dobřenského z Dobřenic, inv. č. 184

119/ Babička se nehodlala smířit s jeho vojenským a nepřiliš ctnostným životem. Paris, Johann: Monographie des hochgräfl. Geschlechts..., s. 39.

120/ Paris píše, že se mu dodnes, tj. 1857, říká Desfourský. V roce 1900 došlo k demolici domu. Paris, Johann: Monographie des hochgräfl. Geschlechts..., s. 39.

121/ Tereziánská akademie založena roku 1745 M. Terezií pro syny státních předníků, kteří zde byli vychovávaní pro diplomatické a právnické služby. Zpočátku jen pro šlechtice, od roku 1849 i pro ostatní.

122/ Jan Václav Tomášek (17. 4. 1774 Skuteč - 9. 4. 1850 Praha). Učil se zpěvu a houslím v Chrudimi, později u minoritů v Jihlavě. Stal učitelem hudby ve šlechtických rodinách. Jeho skladatelské úspěchy mu mimo jiné otevřely dveře do rodiny Buquoyů. Skládal symfonie, písně a kantáty. Vychoval řadu slavných klavíristů. Das große Lexikon der Musik. Herder, Freiburg im Breisgau 1982, s. 137.

123/ Není známo, zda oba podlehlí nějaké epidemii.

124/ Tento kříž byl vystaven ve vídeňském vojenském muzeu, odkud byl v roce 1918 během převratných událostí ukraden.

- 125/ M. Desfours, poznámka č. 153
- 126/ M. Desfours, poznámka č. 154. Rodina ještě v roce 1934 toto panství vlastní.
- 127/ Osobě Adelaidy se týká několik kartonů rodinného archivu. Uchovávána je zde i rozsáhlá korespondence M. Desfourse s J. Jedličkou, který vydal Purkyněho korespondenci. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 14, inv. č. 376 - 380. Jedlička, Jaroslav: Adelaide Desfoursová - J. E. Purkyně korespondence, I. díl. Praha 1920.
- 128/ „Neuer Sitz für das Museum - Gemeinde kauft Palais Desfours am Pffarplatz“ zní titulěk článku novin Dolomiten z 15. ledna 1991. Výstřižek z novin bez bližšího určení. Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň.
- 129/ ANM Praha, fondy genealogické sbírky Rudolfa Vratislava z Mitrovic, inv. č. CH 5
- 130/ Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň.
- 131/ Paměti sedláka Dlaska z Dolánek, s. 111. Okresní muzeum Českého ráje Turnov, sign. R 191. Paměti sedláka Dlaska. Melantrich, Praha 1941, s. 20.
- 132/ Vozka, Jan: Kronika města Železného Brodu nad Jizerou, s. 328.
- 133/ Okolo roku 1904 zaslal M. Desfours žádost uherské vládě, čímž se snažil získat vysvětlení, co mu umožňuje indigenát Františka Václava. Byl zpraven o tom, že tímto patří mezi uherskou šlechtu bez nároku na další práva. Dále není možné užívat v Uhrách v této souvislosti jméno Desfours-Walderode, protože František Václav uvedl pouze jméno Desfours. M. Desfours, poznámka č. 115 a č. 175 - opis vyjádření.
- 134/ Paris, Johann: Monographie des hochgräfl. Geschlechts..., s. 41.
- 135/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 18, inv. č. 458
- 136/ Paris, Johann: Monographie des hochgräfl. Geschlechts..., s. 43.
- 137/ M. Desfours, poznámka č. 134.
- 138/ Dne 22. 12. 1917 došlo mezi jeho potomkem Johannem Hennigerem a Mikulášem Desfoursem k vyrovnání. Mikuláš Desfours vyplatil všechny děti J. Hennigera. 25. 12. ovšem požadoval o hrádecký fideikomis bratr Mikuláše, Kuno. Po zhroucení cenných papírů, po válce, došlo k poklesu nominální hodnoty panství na 48 000 Kč. Hrádecký fideikomis byl fideikomisní dohodou z 11. května 1925 zrušen. Rozhodnutí bylo takové, že Kuno jako současný vlastník získává majetek panství do neomezeného vlastnictví, k čemuž patří ještě předválečná renta v nominální hodnotě 48 000 Kč. M. Desfours, poznámka č. 134.
- 139/ M. Desfours, poznámka č. 135. „Statek Smolotely patří nyní [tj.1934] židovskému advokátovi v Praze, Dr. Edvardu Schwarzovi, který se finančně vyrovnal s potomky“.
- 140/ M.Desfours, poznámka č. 127
- 141/ M. Desfours, poznámka č. 128
- 142/ M. Desfours, poznámka č.130
- 143/ M. Desfours, poznámka č.133
- 144/ M. Desfours, poznámka č.118
- 145/ M. Desfours píše, že o spojení jména a znaku nebylo nikdy požádáno. Nově spojené jméno bylo prý uznáno skutečností, že císař František Josef I. a Karel I. v dekretch jméno Desfours - Walderode používali. Přesto ovšem, jak píše Mikuláš Desfours, „nejsme oprávněni k užívání spojeného znaku“.M. Desfours, poznámka č. 118.
- 146/ Soukromý archiv Dr. J. Kamerlanderové, Vídeň

- 147/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 37, inv. č. 697.
- 148/ Holdovací báseň a další literární pokusy jsou uloženy v SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, kar. č. 20, inv. č. 545
- 149/ Paměti sedláka Dlaska z Dolánek, s. 166 - 167. Okresní muzeum Českého ráje v Turnově, sign. R 191. Paměti sedláka Dlaska, Melantrich 1941, s. 66
- 150/ Paris, Johann: Monographie des hochgräfl. Geschlechts..., s. 46.
- 151/ „V paláci Des Fours- Walderode“, in Vídeňské svobodné listy z 3. 6. 1966. Autor článku ani bližší informace nejsou uvedeny, jedná se o novinový výstřižek. Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň. Bat'ková, Růžena: Umělecké památky Prahy - Nové Město, Vyšehrad. Academia, Praha, s. 536
- 152/ Paris, Johann: Monographie des hochgräfl. Geschlechts..., s. 46.
- 153/ Informace o křetínském zámku a jeho opravě v SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, kar. č. 19, inv. č. 520.
- 154/ Paris, Johann: Monographie des hochgräfl. Geschlechts..., s. 46.
- 155/ Raková, Ivana: Přehled rektorů a děkanů jednotlivých fakult pražské univerzity v období 1654 - 1773. in: Archivní zprávy, Univerzita Karlova, Praha 1977, s. 62.
- 156/ Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň.
- 157/ Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň. Theodorovy děti - viz příloha č. 3
- 158/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, inv. č. 597
- 159/ Macek, Jaroslav: Genealogický přehled. in: Inventář k fondům rod. archivu Desfours - Walderode
- 160/ S Arthurem je zde otištěný rozhovor, in: Bohemia Nr. 267, 29. září 1874, s. 3. Výstřižek z novin. Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň
- 161/ Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové
- 162/ Wiener Salonblatt, Nr. 23, 34. Jahrgang, 6. 6. 1903. Na titulní straně svatební fotografie. Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové. Viz příloha č.4
- 163/ Závěrečnou práci M. Desfoursa byly v 1921 „Beiträge zur Biographie der Grafen Ant. Friedrich Mitrovsky.“
- 164/ Díky jeho práci je rodinný archiv snadno přehledný. Pokud jsem měla možnost srovnat jeho opisy různých dokumentů, neodchylovaly se od originálů. Na své veškeré zdroje odkazuje.
- 165/ Deníky Josefa Pekaře (1916-1919), vyd. Josef Hanzal. Vyšehrad, Praha 2000. s. 62, 133, 146.
- 166/ Listy úcty a přátelství. Vyšehrad, Praha 1941, s. 637, 650, 665.
- 167/ Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň
- 168/ Pozemková reforma, týkající se pnaství Hrubý Rohozec v SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 29, inv. č. 650 - 652
- 169/ Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň
- 170/ Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň
- 171/ Na úmrtním oznámení je obraz Panny Marie z Bozkova. Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň
- 172/ Pro nemocniční ošetření německého státního příslušníka bylo zapotřebí souhlasu národního výboru, které nebylo pro Maximiliána vystaveno. Votýpka, Vladimír: Návrh české šlechty. Paseka, Praha - Litomyšl 2000, s. 315

173/ Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň

174/ M. Desfours si přál, aby byl Karel pokřtěn na Hrubém Rohozci, jeho manželka trvala na Vídni. Při křtu, který se konal ve Vídni, měl Mikuláš v kapse stříbrnou etuji, do které byl později vložen lístek s tímto nápisem: „Diese Büchse mit Erde aus Rohozec trug ich während der Taufe meines Sohnes Karl (11. Mai 1904) in der Tasche.“ S touto krabičkou byl Karel Bedřich v roce 2000 pohřben.

175/ „Refezeugnis“, vysvědčení o zralosti pro studium na univerzitě je z 25. 6. 1923. Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň

176/ List domovský pro obec Daliměřice, okres Turnov je z 23. 9. 1905. Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň

177/ Univerzitu dokončil poměrně pozdě, projevila se zde jeho nechuť k tomuto druhu studia.

178/ Jednalo se např. o 143 perg. privilegií pražských měst, 267 krabic trezorových provtisků. Votýpka, Vladimír: Návrat české šlechty. Paseka, Praha - Litomyšl 2000, s. 316.

179/ Osvědčení o československém státním občanství z 22. 12. 1947. Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň

180/ V genealogickém přehledu k inventáři rod. archivu Desfours - Walderode, který zpracoval Jaroslav Macek, je uvedeno, že Karel Bedřich zemřel někdy před rokem 1970. Fotografie Karla Bedřicha - viz příloha č. 180

181/ Červená barva se užívá v liturgii jako barva při liturgii k oslavám světců. Desfours v poznámce č. 160 říká, že tuto tradici částečně dodržují s bratrem, Kunem, dodnes. Vždy při návštěvě Bozkova mají oba červené kravaty.

5. Kaple sv. Jana Nepomuckého Na Poušti

5. 1. První poustevník

„Léta 1689 nadprávení [výše jmenovaný] sedlák Vorsa z Brodce k žádosti svého nábožného syna dal vystaviti na svých gruntech v lese na napří kopci [při kopci, ne až na samém vrcholu] ode dřeva domek a při něm jednu komůrku na celu v jednotě spojeno - a do téhož ten nábožný syn sem jediný se usadil v tu v tomž domku jako poustevník v nábožných k Bohu chválách tu svůj věk trávil, on za svého tu obitu sobě v tej komůrce zřídil oltář Božího hrobu Pána Ježíše a tu se každo dni k Bohu motlitby vykonával.“¹ Tak se rozepisuje o počátcích poustevnictví a veškerého dění na kopci nad Železným Brodem kronikář Cejnar. Stejně tak popisuje usídlení prvního poustevníka i Josef Umlauf, udává stejnou dataci, ale pozměněnou podobu jména Vorsa, totiž Vorský.² Kronikář Josef Sochor (1910-1981) přejímá pravděpodobně informace od starších autorů, takže u něho nalezneme stejné údaje. Navíc ještě uvádí druhou možnou podobu jména prvního poustevníka, a to Dvorský. Neudává, kde toto pozměněné jméno nalezl.³

Ocitáme se tedy na samém, nám známém, prahu dějin kopce nad Železným Brodem. Pokud se dnes podíváme na místo, kam se uchýlil první a po něm i další poustevníci, není na první pohled zcela jasné, jak zde mohli nalézt útočiště ke svým modlitbám a rozjímání, vzdálení světskému běhu. Je nutné si uvědomit, že samotné městečko Železný Brod se rozkládalo pouze na pravém břehu řeky Jizery. Na jejím levém břehu se nacházela ves Brodec, která tehdy čítala jen několik chalup. Vrch byl navíc hustě pokryt lesem. Lze tedy říci, že to bylo místo vzdálené dost od ruchu každodenního života. Již v polovině 19. století byl kopec v podstatě holý. Je to zřejmé z fotografií⁴, dokládá to i Josef Umlauf. „Vůkol kaple a chaloupky bývaly za starých časů dosti veliké lesy, kteréž nyní [tedy okolo roku 1848] ouplně vymejtěny jsou.“⁵

O prvních obyvatelích Pouště bohužel nejsou žádné písemné doklady až do 30. let 18. století. Musíme tedy vycházet pouze ze zápisků kronikářů 19. století, kteří se po zmínce o synu sedláka Vorského v údajích o dalších poustevnících na dlouhou dobu odmlčují. Pouze Michael Fišer, který zmiňuje jako jediný již k datu 1689 vedle Vorského poustevny kapličku Božího hrobu.⁶ Jak dlouho žil na Poušti poustevník Vorský, není známo. Nemůžeme ani s jistotou říci, zda se zde po jeho smrti či opuštění

poustevny usídlil další postevník. Sochor směle uvádí, že se po smrti Vorského našel ihned další, dokonce, že je Poušť od druhé poloviny 17. století již tvaie obydlena.⁷ Cejnar píše, že „ten mládenec [Vorský] tu svoj život dokonál - tak na jeho místo do téhož domku poustevnického se usadil nějaký pan Pater duchovní penzionovaný.“⁸ Stejný zápis nalezneme i u Fišera: „po něm [po Vorském] se zde usadil nějaký páter na odpočinutí dán katolického vyznání“.⁹ O obyvateli poustevny můžeme s jistotou mluvit až v roce 1731. Přesněji až kupní smlouva z 16. června 1731 je nám přímým dokladem existence poustevníka. Dle smlouvy prodává brodský měšťan Daniel Morávek kus pole. Půda je zde popisována jako pustina. Byla vykolíkována šesti kolíky, které ohraničovaly rozlohu o této velikosti: strana k Brodci představovala 60 loket, druhá dlouhá strana směrem k cestě 52 loket, dolní příčná strana činila 42 loket a horní příčná 30 loket. Cena pozemku byla odhadnuta na osm zlatých. Zakoupena byla jen z polovice, z druhé půlky darována. Tak učinil Daniel Morávek, jak píše, „z dobré vůle“. Vzhledem ke kvalitě půdy, která je charakterizovaná jako neužitečná, neznamenal to pro Daniela Morávka pravděpodobně velké přemáhání pole zpolovice darovat. Vymínuje si ale právo používat cestu přes pozemek ke studni ležící pod ním.¹⁰

Půda byla v kupní smlouvě charakterizována jako „Einöde“, tedy pustina, poušť. Je proto pravděpodobné, že nynější název Poušť vychází právě z neúrodné půdy a nemá souvislost s pozdějším usazením poustevníků. Označení Einöde může také znamenat místo opuštěné, vzdálené, tedy vhodné pro usazení člověka, který touží být vzdálen od lidských obydlí.¹¹ Sedláček ani Profous se při popisu Železného Brodu původem jména Poušť či jiných místních názvů nezabývají.¹²

Poustevníkem, kterému byla darována půda pro usazení, byl Josef Elenbach z třetího řádu sv. Františka z Assisi. Pocházel z Bolzana v Tyrolsku. O jeho působení existuje již několik přímých dokladů, přestože samotné jeho usazení není možno ani zde přesně stanovit. Farář Jan Ferdinand¹³ zde zpravuje v podstatě jen o usazeném poustevníkovi, jeho původu a deputátu, který pro něho zřídil hrabě Desfours. Zápis je datován 29. dubnem 1738.¹⁴ Josef Elenbach na kopci nad Brodem žije jistě již o sedm let dříve, jak to dokládá kupní smlouva a udělení deputátu. Dne 1. ledna 1732 žádá hrabě Albrecht Maxmilián Desfours, aby se poustevník za něho modlil růženec a další zbožné modlitby. Jako projev díků mu hrabě uděluje každoroční deputát zajištěný z

Hrubého Rohozce, který zahrnoval 6 sáhů dříví, sud piva, 4 strychy žita, 3 strychy pšenice, 2 strychy ječmene na kroupy, 2 strychy hrachu, 0,5 strychu čočky, 1 větel soli a 25 liber másla.¹⁵ Jak dlouho dostával poustevník z Rohozce stanovený deputát, není známo. Nezachovaly se totiž účty ani zápisy na patronátním úřadě Hrubého Rohozce. Pod podpisem Albrechta Maximiliána na dohodě o udělení deputátu je připsáno ještě potvrzení tohoto rozhodnutí i pro následující dobu. Znovupotvrzuje ho Karel Josef poté, co se ujímá panství, 25. září 1732.

V letech 1756 až 1763 probíhá sedmiletá válka, která silně postihla také město Železný Brod a jeho okolí. Jan Tepr ve svém „Poznamenání některých pamětihodných věcí...“ se o válce několikrát zmiňuje. Ale až v roce 1759 zaznamenává situaci v Železném Brodě. V postním čase zde ležel regiment pěchoty. Celý rok procházely okolím vojenské oddíly. Došlo k onemocnění dobytka, i nakažení přisuzuje Tepr procházejícímu vojsku.¹⁶ Následujícího roku „se začalo skrze vojnu draho dělat“.¹⁷ Podle tradice našel právě v těchto nebezpečných časech Karel Josef Desfours útočiště u Josefa Elenbacha. Skutečnost je poněkud jiná. Válečná léta prožil totiž Karel Josef v Horním Rakousku.¹⁸ Pravděpodobně pod vlivem válečných událostí skládá hrabě Desfours votivní slib. Děkuje Bohu, že jeho statky byly ušetřeny, a rozhoduje se postavit kapli ke cti sv. Jana Nepomuckého. Proč se Karel Josef rozhodl právě pro Jana Nepomuckého, není jasné. V dostupných pramenech se nenalézá zvláštní zájem o tohoto světce. Skutečnost, že v některých kostelech vystavěných dříve Desfoursy, jako např. v chrámu ve Bzí a Jenišovicích, jsou boční oltáře zasvědceny sv. Janu Nepomuckému, ještě nic nedokazuje. Až na jednu výjimku, kterou je Cejnar, se nikdy kronikáři nezmiňují o důvodech, které hraběte vedly k zasvěcení kaple právě Janu Nepomuckému. „Dal blíže téhož poustevnického domku ze svého důchodu o kamene dosti prostoru velikostí kaplu ke cti Sv. Jana z Nepomuku svému patronu vystaviti.“¹⁹ Při posouzení Cejnarova zápisu je nutné se blíže seznámit s jeho informovaností. Cejnar se na mnohých místech kroniky hrubě mylí v dataci. Údaje, které připojuje právě k události stavby kaple, mluví za vše. Za iniciátora stavby považuje ještě Albrechta Maximiliána a datuje ji k letům 1720 až 1725. Nevyjímá to, že stavbu hrobky klade již do roku 1732. Vzhledem ke skutečnosti, že Cejnarovu tezi nemůžeme ničím dalším podpořit, je pravděpodobné, že Desfoursova úcta k sv. Janovi je čistě jeho dedukcí. Je

nutné ale přiznat, že z desítek světců zvolil Karel Josef právě Jana Nepomuckého. Jednalo se při výběru o dozvuky barokní úcty?

5. 2. Stavba kaple sv. Jana Nepomuckého

V letech 1766 až 1769 dochází k realizaci votivního slibu Karla Josefa Desfourse. Na kopci nad Železným Brodem začíná růst zděná kaple. O průběhu stavby se nám zachoval jediný dokument, který popisuje rok po roce práce, které byly provedeny, a s tím spojené výlohy.²⁰ Vedení výstavby kaple bylo, dle tradice, svěřeno staviteli a železnobrodskému primátorovi Janu Jiřímu Folkertovi. Jeho autorství však není jednoznačné. Zpochybňuje ho M. Cogan.²¹ Skutečně je Folkert zmiňován v rozpisu výdajů pouze jednou, a to v části rozpisu z konce roku 1767. Obdržel za 20 sáhů kamenných kvádrů 30 zlatých. Bez bližší specifikace je zde uvedeno jméno dalšího stavitele, a to jistého Schmieda z Prahy. K němu není přiřazena žádná finanční odměna. Je možné, že se Folkert uskutečnění stavby nedožil. Jeho plány a dohled pak přebírá někdo jiný.²²

„Přesný rozpis výloh na nové stavbě kaple sv. Jana Nepomuckého nad městem Železný Brod u poustevníků od 1. července 1766 do konce října 1769“, tak zní přesně nadpis desetistránkového, chronologicky řazeného přehledu výdajů, který byl vytvořen některým z úředníků na Hrubém Rohozci 30. října 1769. Již 16. července 1766 bylo zapláceno kameníku Danielu Kovářovi za kámen a vypálené vápno 12 zl. Uvedeny jsou i drobné jednotlivosti jako např. deset železných svorníků a dva kruhy ke kameni²³. Lesníkovi Riglovi bylo za surové dřevo vyplaceno dohromady 25 zl. První rok, vzhledem k jmenovaným položkám bez uvedení dělníků, můžeme považovat spíše za přípravu materiálu pro samotnou stavbu. Zedníci a jejich platy jsou uvedeny až k následujícímu roku. Jedná se o období, které začíná 9. červencem a končí 18. srpnem roku 1767. Každý zedník je zde uveden jménem a příjmením, připojen je údaj o počtu odpracovaných dnů a celkovém výdělku. V tomto roce se setkáváme se jmény, která se jen v některých případech ve výčtu pracovníků následujících let objevují. Václav Večerník v prvním roce pracuje na stavbě 32 a třetinu dne, Josef Večerník 33 dnů, Josef Dostrašil 27 dnů, Josef Šrema 8 dnů, Josef Perber 4 a půl dne, Josef Nesvadba 2 a půl

dne, Josef Linhardt 18 dní. Z výčtu jmen je jasné, že o oblíbenosti křestního jména Josef v tehdejší době nemůže být pochyb. Více než o polovinu menší byla denní mzda přidavačů. Jejich práce je blíže specifikována. Jednalo se pochopitelně o běžnou práci přidavačů, zdůrazněno je hloubení základů. Jan Čevrný, Jan Rybnický, Jakub Hadač a Josef Salaba odpracovali společně 115 dnů. Kameny pro základy opracovává Daniel Kovář čtyři a půl dne. Za proházení písku ve mlýně v Propastném²⁴ obdržel Jan Papež 58 a Karel Günttner 24 krejcarů. Do přehledu je zahrnuto i náradí, dva železné „šoufky“²⁵, 2 sudy na vápno, 2 nádoby na vodu, 1 velký sud na vodu, hřebíky do dřeva, 2 železné klíny. Ještě ve druhém zúčtovacím období je vyplacen Šimon Votter třemi zlatými za kamenickou práci. V účtu není opomenut ani finanční příspěvek od postevníka Josefa Elenbacha. Jeho výše však není udána.

Dne 12. července 1768, přiváží Šimon Vaňátko další kámen a vápno na stavbu. Druhý rok stavebních prací je vymezen daty 2. června a 14. srpna. Dne 10. července byla přivezena další dodávka vápna. Nyní bylo zedníkům a přidavačům vyplaceno celkem 285 zlatých. Na stavbě se podíleli: Josef Perber, Jan Martinovský, Josef Nejedlo, Josef Machačný, Josef Martinovský, Václav Müller, František Mentzl, Josef Dostrašil, Jiří Haus, Florián Bělohávek, Jiří Šimon a přidavači Václav Rahauš, opět Salaba a Rybnický. Dne 28. června nastupuje další řemeslnická profese, tesaři. Až do 10. července na kapli pracují Šimon Vedral, František Sedlok, Josef Janda, Jan Jiřena, Augustin Kalferž. Od 15. října trávil sedm dní smržovský Josef Malsa na stavbě kvůli posudku, vyhodnocení a dohledu nad pracemi, které byly na kapli provedeny. Znovu na stavbu přispívá poustevník Josef obnosem 4 zl. a 7 kr. Kováři Josefu Večerníkovi bylo zaplaceno 26 zlatých za rozličné kovářské práce na stavbě.

Potřebné dřevo bylo plaveno po Jizeře. Samotná cena za dřevo není uvedena. Finanční položka je zaznamenána pouze pro práci za 18 dní, a to za splavení dřeva až ke vsi Brodec. Vzhledem k dalším uvedeným položkám, jako je 7000 hřebíků, 16 tabulí černého plechu, 4 klubka štukátorského drátu, jsme se již dostali do fáze pokrývání střechy. Tedy i splavené dřevo bylo určeno pro střechu. Tím je také zahájen stavební rok 1769, který není blíže časově určen. Ještě se, ovšem v menší míře dle uvedené částky, láme kámen. Dále již přicházejí na řadu natěračské práce, jména specializovaných řemeslníků nejsou uvedena, vykonávali je pravděpodobně samotní zedníci. Pro věž byla

zvolena barva červená. Není specifikováno, zda se jednalo o zděnou část, či plechovou. Z dostupných pramenů nemůžeme přesně říci, jakou barvou byla kaple natřena venku i uvnitř. Vzhledem k tomu, že štukatérské práce jsou v rozpisu uvedeny níže, šlo asi pouze o plechovou část. Veškeré náčiní potřebné k nátěru bylo také zakoupeno a zaúčtováno. Dveře a kříž, bez bližšího udání, o který kříž se jedná, jsou štafírovány. Práci provádí jistý Hofmann z Liberce. Turnovský sochař Fiala je autorem kamenného pískovcového znaku rodu Desfoursů nad hlavními dveřmi, stál 12 zl.²⁶ Tesařům Janu Friedlovi, Onřejovi Vildnerovi, Šimonu Vedralovi, Voskovi a mistru Köllerovi bylo od 30. června do 14. srpna zapláceno 114 zl. a 50 kr. Zhruba ve stejném období zde pracují také zedníci na omítce. Byli jimi Jakub Perber, Tomáš Vondra, Florián Bělohlávek, Václav Fotter, Machačný, Vondra, Perber, Josef Nový, Jan Bláha, a učeš Václav Rahauš. Jako přidavači pomáhali Karel Neumann, Salaba a Rybnický. Řezač kamenů, Bedřich Hlavatý, opracovává 106 kamenných kvádrů. Zhotovuje dále 60 oblých kamenů, 30 a půl kamenných desek, 17 a půl kamenných obrub k hlavním dveřím a 27 k dveřím postraním, ještě „pět a třičtvrtě“ obruby k presbyteriu. Josef Večerník si účtuje za kovářské práce 19 zl. 44 kr. Tři velká okna v železných rámech, 4 menší okna pro oratoř a sakristii v dřevěných rámech, zasklil železnobrodský sklenář František Rösler za 76 zl 30kr. Sobotecký truhlář Ludvík Stötter dodává pro kapli hlavní dveře, vyrobené z borovice, a ještě dvoje postranní. Je pochopitelné, že i kování dveří provádí zámečník ze Sobotky, Kristián Mende. Ukoval dále tři velké a 4 střední rámy oken, zámek na dveře vedoucí na kůr a také oválný kříž na věž. Na samém konci přehledu je šestnáct položek týkajících se materiálu, který nebyl zahrnut k jednotlivým řemeslným pracím. Objevuje se zde několik druhů hřebíků, zednické náčiní, dřevo, atd. I dřevo, které sloužilo na podpal je rozepsáno až na konci přehledu k jednotlivým rokům. Celková suma na stavbu kaple se vyšplhala na 2 333 zl. 36 kr. Desfoursové pro specializované práce museli hledat řemeslníky většinou mimo své panství.²⁷

Pro kapli byl po jejím dokončení stanoven kapitál pro kaplana 200 zl. ročně. O nadaci nemáme přímé doklady. Je s podivem, že se žádný zápis nenalézá ani v železnobrodských farních kronikách. Jsme proto odkázáni opět na autory kronik z 19. století.²⁸ Z jednoho ze zápisu farní kroniky zjišťujeme pouze to, že nadace pro kaplana byla se svolením litoměřické konsistoře 27. srpna 1790 na Desfoursovu žádost

zrušena.²⁹ Ke zrušení došlo s jednou podmínkou, totiž že v době rozvodnění Jizery musí železnobrodský farář poslat kaplana, aby sloužil mši obyvatelům z levého břehu řeky, kteří se nemohou dostat do kostela sv. Jakuba. Prvním a vlastně i posledním kaplanem na Poušti byl páter Jan Hudský.³⁰ Byl již roku 1744 usazen na faře v Železném Brodě jako kaplan. Po vystavění kaple požíval stanovené nadace až do své smrti 19. ledna 1779.³¹ Po jeho smrti nebylo místo pousteckého kaplana již obsazeno, a pravděpodobně proto také zrušil František Antonín Desfours stanovenou nadaci.

5. 3. Další poustevníci a strážci kaple

Jak to bylo v druhé polovině 18. století s usazeným poustevníkem, můžeme jen odvozovat z několika málo zmínek. V přehledu výloh při stavbě kaple je ještě zmiňován Josef Elenbach, a to až do roku 1768. Kdy zemřel, nebo místo opustil, není přesně známo. K jeho osobě můžeme jen dodat to, co zmiňuje Josef Umlauf. „Nějaký frater Josef tam vystavěl poustku, vyučoval děti okolních. Pověst o něm jde, že přísný byl.“³² Jde zároveň o první připomínku „pedagogické“ činnosti, která se poprvé, ale ne naposled, na Poušti upomíná.

Do období kaplanství Hudského, mezi lety 1769 až 1779, klade Umlauf dalšího obyvatele u kaple, a to jistého Hadače. „Když pak kněz Hudský co kaplan na poušť ustanoven, za jehož času služebníkem kaple jest byl nějaký Hadač, který u vysokém stáří co psanec za dětinství pisatele zemřel a od mládenců v Brodě pohřben byl, byla zde mládež také literárně vyučována.“³³ Umlauf se o Hadačovi nerozepisuje již jako o poustevníkovi, ale jmenuje ho jako „služebníka kaple“. Po dostavbě kaple se totiž deputát náležející poustevníkovi stal odměnou za opatrování kaple.³⁴ O jakou činnost se přesněji jednalo, není známo. V počátcích šlo pravděpodobně o údržbu okolí a jistou formu strážení. O výhodnosti tohoto „zaměstnání“ vypovídá nedatovaný list, který zasílá právě Jan Hadač hraběti Desfoursovi, v němž děkuje za své ustanovení.³⁵ Z dopisu vyplývá, že byl Hadač na Poušti ustanoven do konce života. Náplň jeho činnosti není ani zde přesně vymezena, je charakterizována jako „Capellen Bedienung“, tedy doslova obsluha kaple. V závěru dopisu se ovšem Hadač podepisuje jako „Jan Hadač,

strážce kaple“. Stalo se zvykem, že hlídačem byl vždy ustanoven nejchudší obyvatel Železného Brodu, kterému toto pověření zajistilo slušné živobytí.³⁶

Musíme se ještě zmínit o pedagogické činnosti na Poušti v druhé polovině 18. století. Na první pohled ze zápisu Umlafovy kroniky není jasné, kdo zastával funkci učitele, zda Hadač, nebo Hudský. Pokud ho srovnáme s výpovědí Vozkovy kroniky, vyplývá, že vyučování se ujal Hudský.³⁷ Po smrti pátera Hudského byl na Poušť dosazen učitelský pomocník Jan Prop ze Železného Brodu a vyučoval zde děti z okolních vesnic: Pelechova, Brodce, Smrčí, Pipic, Zahoří a Dlouhého.³⁸ Deputát náležející poustevníkovi nyní obdržel Prop.³⁹ Propova působnost neměla pravděpodobně dlouhého trvání. Podle Sochora se po něm učitelování ujímají opět strážci kaple.⁴⁰ Vozka ale píše: „Po smrti Grossově byl na Poušť dosazen učitel Petříček ze Zlaté Volešnice.“⁴¹ Železnobrodský učitelský pomocník přebírá 1. května 1786 veškerý inventář kaple i domku a zápis o tom podepisuje i tehdejší purkmistr Jan Kryštof Volkert.⁴² Josefem Petříčkem období, kdy na Poušti byla umístěna i škola, končí.

Nyní zpět ke strážcům kaple. Jediný, ze železnobrodských kronikářů 19. století, Vozka datuje Hadačovo úmrtí, a to k roku 1812.⁴³ Po jeho smrti ztratila poustevna svůj dosavadní charakter a další obyvatelé již nevedli poustevnický život. Dále se Vozka omezuje na pouhý výčet hlídačů kaple v chronologickém sledu bez časového udání. Hlídači se postupně stali Finka, Dominik Maryško, jeho syn Josef Maryško a Prokop Bydžovský. Pouze ke jménu Josefa Maryšky připojuje rok 1846. O prvním zmíněném hlídači nemáme žádné zprávy. O Dominiku Maryškovi nás velice přesně zpravuje Sochor.⁴⁴ Odkud ale má takové bohaté informace, není známo, svůj zdroj opět neuvádí. Přesto je zajímavé popis činnosti poustevníka Dominika Maryšky uvést. „Maryška celé prostranství kolem kaple a svého domku ohradil plotem z kamene, štěpů a smrčín a uvnitř postavil mechová sedátka, vodotrysky a pod. Od sakristie k Božímu hrobu se šlo loubím z popínavých rostlin. Ve svém domku zřídil jednu komůrku jako poustevnu, celou ji vyložil mechem a postavil do ní figuru klečícího poustevníka v životní velikosti. Jiný domek zařídil jako Getsemanskou zahradu s figurou klečícího Ježíše. Tam se konaly i pobožnosti.“⁴⁵ Pokud se tak skutečně dělo, byla kaple a okolí v této době nejvíce opečovávána. Dominik Maryško zemřel 21. ledna 1833 ve věku 76 let.⁴⁶

Po smrti Maryšky roku 1846 byl ustanoven hlídačem jeho syn. Nevydržel zde dlouho. Již k 13. dubnu 1850 nalezneme ve Fišerových zápiscích: „Josef Maryško nazván Dominiček jsa poustevníkem na poušti, pro nedostatek zdraví a potravy i paliva vypověděl se z poustevnictví.“⁴⁷ Není zcela jasné, proč Fišer píše o Maryškovi jako o poustevníkovi a ne hlídači kaple. Je nutné uvést, že se funkce strážců kaple vůbec neobjevuje ve Fišerových Prvních ani v Druhých zápiscích. Ikdyž se charakter života obyvatel Pouště proměnil, nereflektuje Fišer změněnou skutečnost, a stále je nazývá poustevníky. Fišer nelituje Josefa Maryšku, charakterizuje ho jako nedobrého hospodáře, protože ostatním strážcům deputát postačoval. Maryško zanechal po sobě poustevnu zpustlou, dokonce spálil krovy ze stropů, když mu došlo dřevo. O tom, že funkce strážci kaple byla skutečně smysluplná, svědčí událost z 20. června roku 1850. Jen zhruba dva měsíce potom, co opustil poustevnu strážce a možná ještě nebyl ustanoven nový, došlo ke vloupání do kaple. Ukradeno bylo 6 cínových a 2 dřevěné svícný, 6 svíc, 1 lampa, alba, humerál, plachta, oltární pokrývka a antependium. Zloději nebyli dopadeni.⁴⁸ Po smrti Josefa Maryšky začala kaple a její okolí upadat. Vytlučenými okny padal do kaple sníh, který zničil varhany.

Mezi kronikáři, Umlaufem, Vozkou a Fišer, ve výčtu strážců neexistuje jednota. Vozka s Umlaufem se shodují na Dominiku Maryškovi.⁴⁹ Fišer a Vozka zmiňují, jak již bylo uvedeno výše, jeho nástupce Josefa Maryšku. Dle Umlaufa to ale byl Prokop Bydžovský, pokřtěný Žid, který se ujal uprázdněného místa.⁵⁰ Umlauf zhruba o 300 stran dále jmenuje nástupcem Maryšky Jana Salabu.⁵¹ Podle data narození všech kronikářů by nejlepší informace, jako současník, měl mít kronikář Fišer, narozený roku 1825. Po odchodu Josefa Maryšky byl, dle Prvních zápisků, usazen hrabětem Desfoursem na místo strážce Jan Salaba, zchudlý soukeník, a po něm Jan Šefr, starý voják.⁵² Není možné určit, která kronika je nejpresnější odrazem skutečnosti, žádné přímé doklady neexistují. Pravděpodobně po Josefu Elenbachovi následoval Jan Hadač, dva učitelé Jan Prop a Josef Petříček, Dominik Maryško, jeho syn Josef, Jan Salaba a Jan Šefr.

Již výše byly zmíněny některé věci ukradené z kaple 20. června 1850. Výčet příliš nepřibližuje zařízení kaple, protože se jedná o běžnou výbavu kostela. Inventář železnobrodského kostela z 26. března 1810 o samotné kapli mlčí. Zachoval se ještě

inventář zámecké kaple ze stejného data, který rovněž vytvořil okresní úřad v Mladé Boleslavi.⁵³ Je pravděpodobné, že existoval také inventář kaple na Poušti. O výbavě kostela jsme opět zpraveni pouze zprostředkovaně. Hlavní oltář, malovaný na vápně ve fialové a sěpiové tónině, představuje klečícího Jana Nepomuckého.⁵⁴ Kdy a kdo oltář vytvořil, není jisté. Ve stavebním přehledu kaple není umělecká práce na oltáři zahrnuta a jiné účty, týkající se těchto výloh neexistují. Taťána Kubátová v průvodci po uměleckých památkách Železného Brodu z roku 1946 popisuje interiér kostela. Vychází pravděpodobně z vlastní zkušenosti, ze zhlédnutí celého objektu, a z jistého inventáře z roku 1786.⁵⁵ „Staré inventáře mluví již od roku 1786 o dvou oltářích, vedle hlavního také o vedlejší oltáři sv. Josefa Umírajícího. Jeho součástí byl patrně obraz⁵⁶, visící na severní zdi lodi, značně zchátralý a signovaný: „Philipp Leubner Pinxit Reichenberg“⁵⁷. Z pozdně barokní výzdoby kostelíka stojí za zmínku krucifix na triumfálním oblouku a ve výklencích lodi po stranách kruchty dvě mistrně řezané sošky světců.“⁵⁸ Na Hrubém Rohozci se nachází barokní oltářík se znakem Desfoursů z doby kolem roku 1700.⁵⁹ Jistou dobu stál v kapli na Poušti, možná, že je to právě jeden z oněch postranních oltářů. O jeho osudech se zmíníme později. Nechyběly ani varhany, jejichž autorem byl Jan Gotwald ze Semil. Nástroj se však do dnešních dnů nedochoval, byl zničen během doby, kdy se o kapli nepečovalo.⁶⁰

Díky tomu, že Okresní úřad v Mladé Boleslavi zakládal novou pobočku, se zachoval záznam o existenci zvonů v kapli. Dne 29. října 1786 zpravuje, pravděpodobně farář, protože potvrzení není podepsáno, ani zde není uvedena žádná instituce, že se na Poušti nacházejí celkem tři zvony.⁶¹ Největší měl váhu 30 q, střední 20 q a nejmenší 16 q. O dalších osudech zvonů obeznámeni nejsme. Do dnešních dnů se dochoval pouze jeden zvon, ten však není ani jedním ze tří, o nichž se píše ve zprávě z roku 1786. Malý dochovaný zvon pochází z věžičky na strážním domku u kaple, kde původně visel.⁶² Tři velké zvony z kaple byly rekvírovány někdy v dobách před druhou světovou válkou.⁶³

Roku 1840 se dočkala kaple ostatků dalšího světce, a to sv. Jakuba. Přivezl je z Itálie z kláštera v San Giacomo, ležícího nedaleko Verony, penzionovaný c. k. setník dělostřelectva Josef Umlauf, spisovatel „Památne knihy Železného Brodu nad Jizerou“⁶⁴. Proč byly umístěny právě na Poušť a ne do farního kostela sv. Jakuba, není

zcela jasné. Samotné ostatky Jana Nepomuckého byly uloženy pravděpodobně do kaple hned po jejím dokončení.⁶⁵ Existuje pouze potvrzení pravosti ostatků sv. Jana Nepomuckého z 13. listopadu 1776.⁶⁶ Monstrance s osazenými ostatky sv. Jana Nepomuckého se dnes nacházejí v inventáři farního úřadu v Železném Brodě.

Z útržkovitých zpráv, které se nám k 1. polovině 19. století dochovaly, se toho více nedovídáme. Ještě jen několik málo poznámek v kronikách líčí slavné poutě, kterým se bude věnovat zvláštní část.

5. 4. Od oprav k hrobce

Dostáváme se do období dějin kaple, kdy se již nemusíme spoléhat na zprostředkovaná svědectví, ale můžeme se opřít o autentické prameny. Ocítáme se tedy v době, kdy kaple sv. Jana Nepomuckého na Poušti stojí již přes osmdesát let a zub času na ní začíná čím dál tím více hlodat. Rodina Desfoursů nejevila pravděpodobně velký zájem o udržování svatostánku, který v 18. století tak horlivě stavěla. Je však nutné si uvědomit, že situace první poloviny 19. století pro hraběcí rod nebyla příliš příznivá. Josef Desfours, který sice získává peníze prodejem některých panství, je neustále zadlužen. Jenom skutečnost, že až do roku 1842 je fideikomisní panství Hrubý Rohozec - Smržovka pod nucenou správou, mluví za vše. Po Josefově smrti se roku 1838 panství ujímá František Vincenc. V hospodářské činnosti a úspěšnosti je samým opakem svého otce. Stává se renovátorem hned několika objektů, v jejichž pozadí stojí kaple na Poušti až do poloviny 50. let 19. století.

O akutní potřebě oprav vypovídá zpráva z 26. dubna 1854, napsaná pravděpodobně na Okresním úřadě v Železném Brodě.⁶⁷ Píše se v ní o návštěvě berního oficiála Žateckého, který po zhlédnutí stavu kaple označil za žalostný stav církevní stavby odpovědného jejího patrona hraběte Desfoursa. Říká, že by kaple měla mít svůj fond. Na první pohled se zdá, že Žatecký žádá o zřízení fondu na opravu. Z pozdějších jednání vyplývá, že berní oficiál pouze předpokládá existenci určité nadace, kterou Desfours opomíjí. Tedy, že se Desfours kdysi zavázal k udržování dobrého stavu kaple, což nyní zanedbává. Na konci května roku 1854 se Okresní úřad v Železném Brodě patronátnímu úřadu na Hrubém Rohozci opět připomíná. Znovu zdůrazňuje zanedbaný

stav kaple a to, že má být spravována fondem, který nyní „ochabuje“. Hrabě je žádán o urychlené vyjádření.⁶⁸ Začíná zdlouhavé jednání a patrání po dokumentech, které by se týkaly nějaké nadace či fondu zřízeného Desfoursem. Zkrátka různé úřady byly obeslány s tím, zda se v jejich archivech nenalézá nějaká písemnost, která by hraběcí rodinu vůči kapli nějakým způsobem zavazovala. Existence dokumentu byla pouze předpokládána. V účetních knihách nenachází patronátní úřad k 12. červenci 1854 žádnou nadaci.⁶⁹

Většina jednání, při kterých je některá ze stran žádána nebo dokonce donucována k nevratné finanční investici, je vždy záměrně prodlužována. František Vincenc nebyl výjimkou. Snažil se všemožně pozdržet opravu kaple či úplně umlčet hlasy, které ho poháněly k odpovědnosti. Nechut', se kterou odpovídal na dopisy železnobrodského okresního úřadu, se plně projevuje v datech jednotlivých dopisů. Odpovědi, sepsané na Hrubém Rohozci, přicházejí k adresátovi někdy až po měsíci. Zpočátku se úředníci okresního úřadu omezují na prosbu o odpovědi, co možná nejrychlejší. Později již žádají odpověď do stanovené lhůty. O vyjádření k možné existenci fondu bylo požádáno také turnovské vikařství. V odpovědi z 25. května 1855 nalezneme vyjádření, že na vikariátu v Turnově ani na biskupské konsistoři není žádný podobný dokument. Musí tedy být, pokud existuje, na faře v Železném Brodě.⁷⁰ Na konci září roku 1855 tlumočí železnobrodský farář Václav Zima rozhodnutí semilského úřadu. Město Železný Brod, stejně jako přífařené obce, má nad kaplí beneficiát, proto se nemůže domnívat, že kaple a její udržování jsou pouze záležitosti hraběte Desfourse. Protože je kaple veřejná, ponesou všichni, tedy město a obce, výdaje na opravu společně. Na čem se nakonec hrabě a obce dohodli, vyplývá až z pramenných materiálů pozdější doby.

Pro nedostatek pramenů není možné rekonstruovat situaci a události, které bezprostředně následovaly. Jednání se týkala především oprav, které jsou nutné pro zachování kaple a bezpečnost věřících, a především finančního zdroje, který na stavbu uvolní odpovídající sumu peněz. Až potvrzení mladoboleslavského krajského úřadu ze 17. listopadu 1855 objasňuje další vývoj.⁷¹ Úřad schvaluje předběžný rozpočet oprav na kapli, který nám přibližuje zoufalý stav objektu. Potřebná byla zednická, tesařská, truhlářská a zámečnická práce. Zednická práce není blíže specifikována, dle záúčtování materiálu jako jsou cihly, kámen včetně dovozu, by šlo o opravu porušeného zdiva. Oprava střechy by představovala výměnu 330 sáhů šindele. Jenom hřebíky jsou

odhadnuty na 42 zl. Zajištění stavebního dříví bylo přenecháno tesařům. Hlavní dveře, dveře k oratoři, kazatelnu, malý oltář a kříž před kaplí včetně štafírování Krista, to vše bylo zapotřebí opravit nebo úplně vyměnit. Nejnákladnější rozpočet představovala oprava obydlí a „Forte“ hlídače kaple. Dle popisu oné „Forte“⁷² se jednalo pravděpodobně o zeď zpevňující okolí domku nebo o zděný plot. Jednu stranu domu bylo zapotřebí strhnout. Vystavěna měla být nová. Celková spotřeba cihel se v rozpisu vyšplhala výše neuvěřitelných 30 000 kusů.⁷³ Obydlí je ještě nyní, na konci roku 1855, nazýváno „Poustevnice“. Vyměněna měla být i okna, celkem tři včetně skla. Hlavní dveře bylo nutné také vyměnit. V rozpisu je počítáno i s novou podlahou pro altán. Poznámky o značném množství dřeva, především trámů, ukazují na opravu střechy altánů či domku. Zámečnické práce se nerozlišují. Pro hlavní dveře kaple bylo určeno nové kování, na oratoř mělo přijít nové kování a zámek. I altán by se dočkal nového kování. Celková cena by dosáhla 1908 zl. Celý návrh vypracovali tři zedničtí mistři. Schváleno bylo brodským okresním úřadem, připojeno je razítko a podpis starosty Železného Brodu. Než se však kaple provedení většiny z těchto oprav dočkala, uběhla ještě dlouhá doba.

Dochovaná korespondence, kterou si vyměňoval patronátní úřad nebo popř. hrabě s okresním úřadem, se odmlčuje až do jara roku 1856. Z dokumentů se můžeme domnívat, že došlo k následující dohodě. Hrabě František Vincenc uznává dobrovolně nebo z donucení odpovědnost za stavbu svých předků. S výše jmenovaným rozpočtem souhlasí. Přehled však zahrnuje pouze takové opravy, které jsou nutné k zajištění bezpečnosti věřících. Kaple se dále bez rozsáhlejších oprav neobejde. Rozhodnuto proto bylo, že nejnutnější opravy, zahrnuté v přehledu potvrzeném 17. listopadu 1855, provede Desfours na vlastní náklady. Další rozsáhlejší opravy ponese pak hrabě a obce společně. Na 14. března 1856 na druhou hodinu odpolední bylo svoláno jednání, které se týkalo nákladu na opravu kaple sv. Jana. Pozván byl železnobrodský farář, zástupce města, komisař patronátního úřadu Hrubého Rohozce. Zúčastnění měli přinést doprovodné podklady. Záznam jednání se nezachoval, ani jeho výsledek nebyl konečný a rozhodující. Jednací protokol byl brzy předložen úřadu v Mladé Boleslavi. Tomu však nestačí zaslané materiály. Požaduje další akta vztahující se k protokolu, a to vyjádření okresního úřadu v Železném Brodě, patronátního hruborohozeckého úřadu. Připojen má

být přehled výdajů a Desfoursovo stanovisko, dokonce musí být učiněn výsledek, provedený berním oficiálem Žateckým, který se měl týkat stavu domnělého fondu.⁷⁴

Na počátku května obesílá železnobrodský úředník Veselý členy komise, ustanovené pro projednávání oprav, aby se dostavili 20. května 1856 a v devět hodin ráno k dalšímu jednání, které bylo vyžádáno výnosem mladoboleslavského úřadu z 3. dubna 1856.⁷⁵ Vyšetřovací protokol o existenci fondu, uzavřený právě 20. května, se nezachoval. Ani vyjádření Desfoursa, týkající se pokrytí výdajů na opravu, které měl sepsat do tří týdnů, již neexistuje. Komise požaduje následující opravy: pokrytí střechy novým šindelem, vyplnění oken sklem, opravu odpadávajícího rákosu a opadané omítky, nové hlavní dveře a jejich zárubně, natření postranních oltářů a kazatelny, vylepšení postranních vchodů do kaple a schodů, stržení pravé zdi strážního domku. Přehled plánovaných oprav zasílá 26. května 1856 úředník Okresního úřadu v Železném Brodě Brodč Čapek na Hrubý Rohozec.⁷⁶ Víme, že podobný návrh existoval již v roce 1855. Během doby mezi přehledem oprav schváleným 17. listopadu 1855 a 20. květnem 1856, kdy byl vytvořen konečný rozvrh stavebních prací, došlo k rozšiřování a upřesňování jednotlivých položek.

Po jednání z 20. května zdaleka ještě nebylo přistoupeno k samotným opravám. Vyhotoven musel být nový přehled oprav, kde byly opět vyčísleny náklady. Do tří týdnů od rozhodnutí komise měl Desfours předložit požadované dokumenty. Dne 17. června 1856 železnobrodský okresní úřad urguje patronátní úřad na Hrubém Rohozci o přehled výdajů a vyjádření o jejich krytí.⁷⁷ Situace se opakuje 6. září téhož roku, kdy již netrpělivě žádá okresní úřad hospodářské ředitelství o Desfoursovo potvrzení o tom, že přebírá financování stavebního díla.⁷⁸ František Vincenc nechtěl přípravy oprav nijak „uspěchat“, svědčí o tom fakt, že úředník okresního úřadu žádá ještě v únoru 1857 Desfoursa o finanční návrh. Hrabě rozvážně odpovídá 22. února, že teprve potom, co stavbu shlédne stavitel, se bude schopen vyjádřit.⁷⁹

Z kontextu pozdějších jednání vyplývá, že Desfours pomýšlí již v lednu roku 1857 na další využití kaple. Objekt se mu zdá vhodný pro stavbu hrobky. Dne 11. ledna dochází k jednání, o němž jsme zpraveni jen zprostředkovaně. Až jednání, která se uskutečnila v září, a která vycházejí z již projednaného, nám přibližují situaci z počátku roku. Záříjovou schůzkou komise se budeme zabývat níže. Záměru postavit hrobku

nasvědčuje i zpráva z 2. února 1857.⁸⁰ Mluví se v ní o stavbě hrobky a sladovny, o návrhu, aby oba objekty provedl jeden stavitel a to Hellmich. Desfours v odpovědi, až z 12. dubna, z Prahy souhlasí s návrhem jako s možností, jak ušetřit. Pochopitelně se konkrétněji vyjádří až k návrhu, který stavitel provede. Nepřímo zde zmiňuje i stavbu nového domku pro strážce. Další týdenní zpráva informuje hraběte o příjezdu stavitele Hellmicha z Prahy. Již druhý den, v sobotu, přejímá kapli sv. Jana Nepomuckého. Vzhledem k tomu, že zpráva byla napsána již 1. března, měl Hellmich pouze vyhodnotit možnosti kaple pro stavbu hrobky a navrhnout finanční kalkulaci, nešlo o samotné započetí stavebních prací.⁸¹ Možná měl Hellmich provést i rozpočet oprav. Konkrétně se o činnosti Hellmichově nehovoří. Z předešlých dopisů mohlo jít o jak o stavbu hrobky, tak o opravy kaple.

Na počátku roku se snaží okresní úřad v Železném Brodě zjistit, zda František Vincenc „skutečně uvažuje“ o stavbě hrobky.⁸² Hraběcí centrální kancelář v Praze se zmiňuje o plánech na stavbu hrobky.⁸³ Ty se bohužel nezachovaly.

5. 5. Pohřebiště Desfoursů

Nyní se poprvé setkáváme s kaplí sv. Jana Nepomuckého jako s místem posledního odpočinku hraběcího rodu Desfoursů. František Vincenc jako první, pokud víme, uvažuje o stavbě hrobky právě v tomto prostoru. Desfoursové dospěli k umístění pohřebiště rodu do kaple sv. Jana poměrně pozdě, proto je nutné připomenout předešlá pohřební místa.

Pokud pomineme lotrinskou část, dostaneme se k Mikuláši Desfoursovi. Mikuláš zřizuje v roce 1649 pro sebe a svou rodinu hrobku v chrámu sv. Ignáce v Jičíně. Hrobka se nacházela na pravé straně lodí naproti oltáři svaté Sekundiny. Chrám se těšil Mikulášově zvláštní přízni. Nechal ulít velký zvon, který kostelu daroval.⁸⁴ Jezuitskému řádu v Jičíně věnoval 1000 zl. Ještě před jeho smrtí sem byly uloženy jeho dvě děti, František Klaudius a Marie Eleonora, které umírají záhy po narození, nebo ve velmi útlém věku. První manželka Mikulášova zemřela před zřízením hrobky v Jičíně a není známo, kde je pohřbena. Barbora Markéta, která přežila svého muže o 13 let, se nerozhodla pro rodinnou hrobku ale nechala se pochovat v úmrtní kapli chrámu sv.

Mikuláše na Malé Straně. Mikuláš zemřel 5. prosince 1661. Bohuslav Balbín, které trávil toto období v Jičíně, popisuje pohřeb v knize *Historia Collegii S. J. Gieczinensis*.⁸⁵ Když bylo oznámeno úmrtí hraběte, dal rektor otevřít desfourskou kryptu za přítomnosti značného množství lidí. Při této příležitosti byly dvě dětské rakve, značně poškozené, nahrazeny novými. Dne 12. prosince v podvečer přijel z Rohozce pohřební vůz se zesnulým hrabětem. Za ním jel na koni syn Albrecht Maximilián Desfours, baron Schafgotsch a třicet dalších šlechticů. Na okraji města přistoupil ke smutečnímu průvodu farář a doprovodil ho za zvuku trubačů až ke kostelu, kde průvod již očekával rektor. Při spouštění rakve do hrobky zpíval chór píseň „Surgite mortui“, jak píše Balbín, za disharmonického doprovodu trubačů. Druhý den nechal mladý hrabě poděkovat rektorovi ústy barona Schafgotsche.

Mikulášův syn Albrecht Maximilián již s uložením ostatků svých a své rodiny v jičínské hrobce již nepočítá, upíná svůj pohled k hlavnímu městu. V roce 1663 uzavřel smlouvu s pavlánským klášteřem v Praze.⁸⁶ Smlouva byla uzavřena mezi Albrechtem Maximiliánem a provinciálem jménem Cyrillus Oppilarius dne 7. července. Podle úmluvy daroval klášteru 10 000 rýnských zlatých, za něž dostal v sakristii kostela rodinnou hrobku a pavláni se zavázali sloužit za rodinu mše.⁸⁷ Tato finanční podpora se odvíjela od nadace ve výši 3 000 zlatých, kterou založil roku 1650 Mikuláš Desfours. Pět set zlatých z celkové sumy bylo určeno výhradně na udržování hrobky. Povinnosti modlitby a sloužení mši za rodinu Desfoursů spadala na celý klášter i v případě, že by pavlánský klášter v Praze zanikl. Desfoursové také získávají možnost nechat se pochovat v pavlánském hábitu. Fundační kapitál pro klášter byl zajištěn na velkostatech Hrubý Rohozec a Smržovka. Císař Leopold I. to potvrzuje 21. prosince 1665 a o něco později, 28. dubna 1667, přichází také povolení generální kapituly v Marseilles.⁸⁸ Hrobka byla zřízena 1674 a roku 1683 do ní byl uložen sám Albrecht Maximilián. O zvláštním a trvalém vztahu Desfoursů k pavlánům vypovídá také vyznání Mikuláše Vladimíra Desfoursa, kdy ve svých poznámkách vypisuje svou finanční podporu jmenovanému řádu od vyplacení finanční podpory po nadaci „vzpomínkové“ mše na tento řád na Hrubém Rohozci.⁸⁹ Smlouva mezi pavlány a Desfoursy zůstala v platnosti až do zrušení kláštera v roce 1784. Mramorová náhrobní deska z chrámu sv. Salvátora byla po zrušení kláštera převezena na zámek Hrubý Rohozec a při poslední velké

rekonstrukci zámku vsazena do zdi na nádvoří. Překlad latinského nápisu je následujícího znění: „Zde je místo odpočinku mé a mých nejbližších - Albrecht Maximilián Desfours z Mont a Athienville, pán na Rohozci, v Semilech nad Jizerou a Vartemburských Skalách, Jeho císařské výsosti rada, nejvyšší ubytovatel jízdy a nejvyšší představený hlídek císařské armády. Léta Páně 1674.“⁹⁰

Do hrobky v pavlánském klášteře u sv. Salvátora byla od smrti Albrechta Maximiliána většina z hruborohozecké větve rodu Desfours. Pochopitelně, že šlechtické manželky, rozené Desfours, byly pochovávány do rodinných hrobek svých manželů. Ke znovuotevření problému pohřebiště došlo po zásahu Josefa II. do života klášterů a řádů. Ke zrušení kláštera u sv. Salvátora došlo roku 1784. První, kdo musel řešit nové místo nejen svého posledního odpočinku, byl František Antonín, který se narodil roku 1730. Sám byl uložen do hrobky pod farním kostelem sv. Jakuba Většího v Železném Brodě na epištolní straně. Stavba hrobky pod farním kostlem je z hlediska datace značně problematická. Kdy k ní přesně došlo, není jasné. Jediná, mnou nalezená, zmínka datuje stavbu hrobky k roku 1822.⁹¹ Fišerovu dataci musíme přijmout s jistou pochybností, protože připojenou informaci o smrti Františka Antonína klade až do roku 1828. Ke stavbě hrobky mohlo dojít již při velké přestavbě kostela v roce 1763. Ovšem vyhloubení hrobky nebylo problematickou záležitostí.⁹² Stavba se mohla uskutečnit daleko později, tedy až z rozhodnutí Františka Antonína, který byl po zrušení kláštera pavlánů v Praze donucen zřídit novou hrobku. Sám sem byl pochován v roce 1822. Jeho syn František Antonín ml. byl se svou ženou pochován na hřbitově v Jenišovicích.⁹³ Josef Desfours, dědic po vymřelé hruborohozecké větvi, se pak znovu vrací k Železnému Brodu. Je pohřben také pod kostelem sv. Jakuba. Dvě velké rakve doplňuje jedna dětská, zinková, do níž byl uložen František Desfours - Walderode, který se narodil v Horních Beřkovicích 15. června 1845 a ve stejném dni zemřel.⁹⁴

Někdy v roce 1926⁹⁵, se zřítíla vrchní deska, která zakrývala vchod do hrobky pod kostlem sv. Jakuba, a ta se tak stala volně přístupnou. Do doby, než Kuno Desfours, jak píše Mikuláš, znovu hrobku zabezpečil, sem proudily davy zvědavců, včetně školních dětí v doprovodu učitelů. V dobrém stavu byla tehdy ještě dřevěná rakev Františka Antonína st. Víko železná rakev Josefa bylo ukradeno, takže jeho tělo oblečené do uniformy bylo odhalené. Třetí rakev byla dětská.⁹⁶ V roce 1996 došlo ke

znovuotevření hrobky. Na přání Karla Bedřicha Desfourse sem byly umístěny zpopelněné ostatky Desfoursů, kteří byli pohřbeni v kapli sv. Jana Nepomuckého.⁹⁷

Syn Josefa, František Vincenc, znovu zasáhl do problému umístění ostatků rodiny Desfours - Walderode. Je pravda, že krypta pod sv. Jakubem nebyla takových rozměrů, aby se s ní dalo počítat do budoucnosti. František Vincenc je iniciátorem stavby rodinné hrobky pod kaplí sv. Jana Nepomuckého. Podrobnostem stavby se budeme věnovat níže. Důležité je ještě připojit okolnosti, které předcházely samotné stavbě. Po 195 letech nechal v roce 1856 František Vincenc s povolením královehradecké konsistoře otevřít hrobku v pravé lodi kostela v Jičíně. Podrobně popisuje událost Johann Paris, jako spisovatel dějin rodu ve službách Františka Vincence.⁹⁸ Po odstranění vrchního kamenné desky se objevila čtvercová hrobka zhruba o velikosti 2,5 m x 2,5 m. Po pravé straně stála měděná rakev o délce 7 stop a výšce 2 stopy, tedy přibližně dlouhá 2,21 m a vysoká 62 cm.⁹⁹ Ve víku byla zaražena silně pozlacená tabulka se zavíracím poklopem a na ní pod desfourským znakem nápis se všemi tituly zemřelého: „Der Hoch und Wohlgeborene Herr Nicolas des heiligen Römischen Reichs Graf des Fours Freyherr zu Rohosetz Semil Sloupno und Kleinskal Herr zu Mon und Adienville Röm.Kais auch zu Hungarn und Behaimb König. Maj, Kriegsath Kammerherrn General Feldmarschallleutnant und Obrister zu Ross und Fuss von dieser Welt in Gott entschlafen den December.A. 1661.“¹⁰⁰ Na širší straně rakve byl nápis: „Ich weis das me/in Ehr lehser lebdt / bei dem mein Sehl in Frei / den schwebt er wirts ein ma/hl auf wecken schon und sie neh/men ins Himels Trohn 1661.“¹⁰¹ Na protějším čele bylo napsáno: „Ich geh gleich aus oder ein so steht der Todt und wartet mein.“¹⁰² Ve velké měděné rakvi ležela ještě jedna, dubová, jejíž jednotlivé části již nedržely při sobě. V ní spočíval hrabě, na jehož těle byly ještě patrné rezavé vlasy a bradka. Jeho pohřební roucho bylo ušito z hnědého sametu. Plášť s černým hedvábným lemováním sahal až do pasu, kabátec s drobnými hedvábnými konoflíčky měl široké rukávy. Krátké kalhoty mu sahaly po kolena, hedvábné punčochy a boty s přeskami. U pravého ramene ležela sametová čepice, která mu spadla z hlavy. Zkřížené ruce Mikuláše Desfourse držely dřevěný kříž s bronzovým ukřížovaným Kristem a skoro rozpadlý růženec. Na krku mu visel křížek a malý medailón. Na jeho prsou ležel hedvábný škapulíř.

Vedle měděné rakve zde leželo několik rozpadlých rakví, Paris neudává počet. Mezi nimi i jedna lebka, ještě pokrytá dlouhými vlasy. Paris se domnívá, že by mohlo jít o Marii Euphemii, první Mikulášovu ženu.¹⁰³ Ta však zemřela dříve, než byla hrobka dokončena. Mohla však být do hrobky uložena i několik let po své smrti. Při opravě kostela sv. Ignáce v Jičíně roku 1836 byla hrobka otevřena a dvě malé zinkové rakve byly vyjmuty. Jedna z nich, rakev Františka Klaudia, se ztratila, druhá byla později nalezena mezi starým železem vyhozená u kostela. I tu si Desfours od konsistoře vyžádal. Na cínové bohatě zdobené rakvi je po obou stranách mezi znakem rodu Desfoursů vyryt nápis: „Maria Eleonora // geborne Grafın des / Fours Freiinauf // Rohosez SemilSl / aupno und Kleinscal zu Mon // d und Adienville / ihres Alters ain Iar // sieben Wochen und / zwentag starb den // funfften Aprilis Anno / MCCCCCXXXVIII.“¹⁰⁴

Do roku 1836 místo kamene zakrývala vchod do hrobky padací dubová dvířka, na nichž byla měděná tabulka s desfourským a eggenberským znakem. Byla odvezena také na Hrubý Rohozec a roku 1932 vsazena do zdi kaple zámku Hrubý Rohozec.¹⁰⁵ Dne 11. listopadu 1856 byly rakev Mikuláše Desfourse, zinková rakev, ostatky „domnělé“ hraběnky z Eggenbergu odvezeny na jednom voze z Jičina na Hrubý Rohozec. Ostatky předků byly uloženy do zámecké kaple. Nad veškerým děním dohlíželi okresní hejtmán Pulkrábek a Dlask, ředitel panství a zplnomocněnec hraběte. Přítomen byl městský děkan Hrdina a J. Paris. Sloužena byla tichá smuteční bohoslužba, obdarováno mnoho místních chudáků.

Stejného roku, jako došlo k vyzvednutí ostatků Mikuláše a dalších Desfoursů v Jičíně, rozhodl se František Vincenc odvézt pozůstatky zemřelých předků i z bývalého kostela sv. Salvátora. Hrobka se nacházela pod sakristií. Na mramorovém kameni, který uzavíral vchod do hrobky, byl vytesán znak rodu a text, již výše uvedený. V době otevření hrobky sloužil bývalý klášter pavlánů jako budova mincovního úřadu. Okolo zdi hrobky ležely kosti v naprosto rozpadlých rakvích. Nalezeno bylo celkem 8 lebek, což odpovídalo počtu dalších částí těl. Zde Paris také uvádí „legendu“, podle níž se měli nechávat Desfoursové pohřbívat s nožem v srdci, aby nemohlo dojít k pohřbení zaživa.¹⁰⁶ Nic podobného, co by tomu nasvědčovalo, nebylo nalezeno.¹⁰⁷ Tělo zakladatele hrobky, Albrechta Maximiliána, bylo zničeno vzlínáním spodní vody.

Zachována zůstala pouze lebka. Kostí Desfoursů byly očištěny, kanovníkem Týnského chrámu vykropeny a převezeny na Hrubý Rohozec. V jednom velkém sarkofágu byli pak Desfoursové uloženi spolu s rakví Mikuláše Desfourse do kaple sv. Jana Nepomuckého. K tomu došlo ovšem až po dostavbě hrobky, čímž se vracíme zpět na práh jejího vzniku.

5. 6. Stavba nové hrobky pod kaplí

Dostáváme se znovu do poloviny roku 1857. Ocítáme se ve fázi, kdy začínají jednání o stavbě nové hrobky s Okresním úřadem v Železném Brodě a všemi zainteresovanými stranami. Mladoboleslavský okresní úřad žádá v červnu 1857 zprávu o tom, zda byly předsevzaté opravy na kapli již provedeny. Opravy se netýkaly pouze kaple, ale také farního kostela a školy.¹⁰⁸ František Vincenc s opravami, jak již bylo předestřeno výše, příliš nespěchal. Ještě v létě, 7. července 1857, žádá okresní úřad Desfourse, aby se rozpomněl na to, k čemu se zavázal. Z dopisu je jasné, že podobné upozornění bylo hraběti zasláno již vícekrát.¹⁰⁹ Rohozecká kancelář zasílá zprávu Desfoursovi, který odkládá své vyjádření do doby, než bude mít návrh jednotných cen od řemeslníků.

Další zvláštní zpráva, tzv. „Separatbericht“, se týká škod, které způsobil silný vítr na domu hlídače. Došlo k poškození poloviny střechy, k nápravě je potřeba 24 šindelů a 7 latí. Desfours odpovídá, že oprava bude povolena až po schválení nabídky, kterou učiní příslušní řemeslníci.¹¹⁰ Zhruba po čtrnácti dnech tlumočí patronátní úřad na Hrubém Rohozci okresnímu úřadu vyjádření hraběte Desfourse, které se týká potvrzení o tom, že se hrabě rozhodl pro stavbu hrobky, a to za následujících podmínek: Náklady na stavbu hrobky včetně budoucí údržby budou pokryty z vlastních Desfoursových finančních prostředků, co se týká dalších oprav, ty pak budou hrazeny společně Desfoursem, městem Železný Brod a dalšími přiřazenými obcemi. O vedení dalšího jednání je požádán železnobrodský úřad, s výsledkem jednání má být pak František Vincenc seznámen.¹¹¹ V polovině srpna předkládá patronátní úřad přehled výdajů na opravu okresnímu úřadu v Železném Brodě a v Mladé Boleslavi. Přílohu obou dopisů tvořil právě účet, který se ani v jednom případě nezachoval.¹¹²

Na počátku září 1857 dochází k jednání o budoucnosti kaple sv. Jana Nepomuckého. Z jednání se zachoval protokol, který shrnuje jeho výsledek.¹¹³ Protokol se odvolává na zasedání komise z 11. ledna, souvislosti mezi lednovým a zářijovým jednáním byly již zmíněny výše.¹¹⁴ Nutné opravy na kapli byly provedeny v létě 1857. Podíleli se na nich specializovaní řemeslníci a financovány byly pouze patronem. Objekt byl uveden do „odpovídajícího stavu“. Hrabě předložil plán a přehled výdajů nejen na další opravy, ale také na stavbu hrobky. Návrh finančního rozpočtu se nezachoval. K dispozici mi byl pouze seznam prací s cenovými položkami, který byl vytvořen až roku 1859, budeme se mu věnovat později. Celkové náklady vypočítal František Vincenc na 4 118 zl. a 27 kr. Do budoucna bude opravy hrobky hrabě financovat výhradně sám. Udržování kaple se bude opět týkat obou stran, Desfourse a jednotlivých obcí v čele s Železným Brodem. V závěru protokolu je připojeno vyjádření obcí, psané česky. Obce předpokládají, že po úpravách, které navrhuje patron, nebude dlouhou dobu zapotřebí žádných oprav. Dále připomínají, že drobné řemeslnické opravy je také povinen zaplatit hrabě. Obce se zavazují k zaplacení 1 000 zl. ve třech lhůtách, a to „od konce vojenského roku 1858, 1859, 1860“. Peníze smí být použity pouze na opravy. Zdůrazňují, že pokud dojde k poškození kaple při podkopání kostela, musí Desfours provést nápravu. Svými podpisy výsledek komise stvrzuje představený Železného Brodu, Těšínský, a dva další důvěrníci Josef Hlubuček a Jan Rezler, zástupce obce Jirkov, Hrubé Horky, Kamenice, Pipic, Záhoří, tři představitelé obce Smrčí a dva z Vrátu.

Na 11. ledna 1858 je svolána komise, zástupci obcí se mají dostavit ještě s dvěma důvěrníky. Jednání „ohledně vydržování kostelíka“ má nyní probíhat se zástupci krajského úřadu.¹¹⁵ Dohled nad jednáním měl přizvaný komisař Jelen, který obdržel 13 zl. a 53 kr. Požadovaná částka byla zaplacena z pokladny města. O její uhrazení se měl postarat František Vincenc. Ten je o peníze žádán ještě v listopadu téhož roku.¹¹⁶ Ze zprávy hraběti vyplývá, že došlo k jistému jednání na okresním úřadě ještě 12. ledna.¹¹⁷ Úředník Klaus, který zastupoval hraběte, popisuje nechuť s jakou jednaly obce o příspěvcích. Rokovalo se tedy o splátkách. Obce chápou kapli spíše jako pohřební. Zdůrazňují, že pokud hrabě neprovede smlouvené opravy, je patronátní úřad povinen jim složené částky vrátit. Na závěry komise reaguje dopis ze 16. ledna 1858 z Mladé

Boleslavi, který znovupotvrzuje závěry ze zářijového jednání roku 1857. V dopisech z 15. března¹¹⁸, 24. dubna¹¹⁹ roku 1858 znovu žádá blíže nespecifikované vyjádření hraběte k opravám na kapli, které se pravděpodobně týká podílu na financování oprav.

Z 13. února 1858 pochází účet turnovského zednického mistra Václava Waltera, který se týká „různých nutných“ oprav na kapli.¹²⁰ Jedná se o opravy provedené v létě 1857. Těžiště prací spočívalo v nápravě odpadávající omítky, především u hlavních dveří a při vstupu do kaple. Omítka na věži byla také porušena. Rákosový stropu bylo zničeno v předsíni kaple, nutné bylo tedy opravit spodní část chóru. Zednický materiál představoval tři druhy vápna, a to pražské 18 strychů¹²¹, 1 strych tatobitského a 2 strychy železnobrodského. Propraný písek, kterého bylo zapotřebí 54 strychů, pocházel z Jizery. Dále je zaúčtován rákos a 250 speciálních hřebíků k jeho upevnění. Zámečnické práce se týkaly především nových železných okenních rámců a kování zámků. Dvě velká nová okna pak byla vyplněna dvojitým sklem. Jedno okno s vytlučenými tabulkami bylo znovu zaskleno. Celkem požadoval turnovský mistr 257 zl. 12 kr. Stejněho dne sepsal Václav Walter účet, který se týkal strážního domku, kterému se ale věnuje zvláštní podkapitola.

Ke konci roku 1858 dochází mezi okresním úřadem v Železném Brodě, patronátním úřadem na Hrubém Rohozci, popř. úřadem v Mladé Boleslavi k výměně dopisů, ve kterých se jednotlivé strany ujišťují v dohodnutých úmluvách. Dopisy se týkají především placení příspěvků na opravu kaple a stavbu hrobky, rozhodnutí, která se musí učinit po převzetí stavby, apod.¹²² Diskuse však nebyly zdaleka ukončeny. Na počátku prosince souhlasí sice železnobrodský okresní úřad s projektem a přehledem výdajů na opravy, stavba hrobky by se však podle něj měla pojistit také projektem.¹²³ Poprvé se setkáváme s přehledem plateb obcí za jednotlivé roky, který byl vyhotoven již mnohem dříve, v dopise z počátku prosince 1858.¹²⁴ Peníze na opravu pocházejí z přímého zdanění. K placení následujících příspěvků se zavázalo město Železný Brod a jednotlivé obce v následujících výších: samo město Železný Brod - 35 zl., město s přiřazenými obcemi - 122 zl. a 3 kr., Jirkov - 43 zl. a 57 kr., Hrubá Horka - 33 zl. a 50 kr., Kamenice - 32 zl. a 77 kr., Loučky - 2 zl. a 64 kr., Smrčí - 57 zl. a 53 kr., Vráť - 47 zl. a 42 kr., Záhoří - 10 zl. a 53 kr. Tyto sumy budou placeny každoročně a to v letech 1858, 1859 a 1860. Složený musí být na patronátním úřadě na Hrubém Rohozci.

Nyní již konečně existuje přehled prací, které mají být na kapli provedeny. Přesto však nejde o konečnou verzi. Na konci roku 1858 upozorňují úředníci z Hrubého Rohozce hraběte Desfoursa na výrazné zvýšení cen klempířských prací, ze 168 zl. a 20 kr. na 468 zl. a 20 kr.¹²⁵ Další dochované zprávy ilustrují až situaci druhé půle roku 1859. Samotné práce na opravě ještě nezačaly. Demonstruje to naléhavá žádost kanceláře Hrubého Rohozce. Vzhledem k tomu, že se opravy nezačnou dříve než na jaře, je hrabě Desfours požádán o svolení k zajištění střechy, do které zatéká. Oprava představuje výměnu 230 šindelů. Výjimečná práce je povolena.¹²⁶

Přestože se obce zavázaly k placení příspěvku, jeho odevzdání jim musí patronátní kancelář přece jen připomenout. Vzhledem ke skutečnosti, že obce platí po všechna tři stanovená léta s takovou nepravdelností, lze jen těžko určit, který termín jim byl pro složení částky stanoven.¹²⁷ Jisté je, že peníze měly být složeny před 24. srpnem. Tohoto dne roku 1859 totiž sděluje úřad obcím, že doposud nebyla zaplacená splátka ani od jedné z nich. Žádá, aby obce učinily nápravu, a to do osmi dnů pod trestem peněžité pokuty. Obec Loučky jako první skládá příspěvek dne 23. září, ve stanovené lhůtě to tedy nebylo¹²⁸. Druhý den následuje další upozornění. Zde je již peněžitá pokuta určena ve výši 5 zl.¹²⁹ Jako by se chtěli představení města Železný Brod nějakým způsobem ospravedlnit, zasílají na počátku října patronátnímu úřadu dopis, který je v podstatě pouhým shrnutím dohod o placení příspěvků. Jako by nevěděli, jak mají platit, a proto se snaží si to ujasnit. Poprvé žádají o vystavení potvrzení o zaplacení.¹³⁰ Pomalu začínají obce skládat své dluhy, 3. listopadu Hrubá Horka a Jirkov¹³¹, 6. listopadu Držkov¹³², o dva dny později Brod¹³³. Vráť¹³⁴ se připojuje 13. listopadu a Dluhý¹³⁵ 20. listopadu. Se zaplacením nadále otálí Kamenice. Vzhledem k tomu, že obce Smrčí a Záhoří nejsou nadále upomínány, zaplatily pravděpodobně do konce roku 1859.

Stavba započala na jaře roku 1860. Na konci roku 1859 byl vyhotoven již konečný přehled oprav s vyčíslenými položkami. Dne 24. ledna 1860 pak návrh vytvoření zednickým mistrem Josefem Knoppem stvrzuje hrabě svým podpisem.¹³⁶ Celková rozpočtová suma dosáhla hodnoty 4 101 zl. a 17 kr. Je nutné podotknout, že šlo o předběžnou sumu, která se po dokončení mohla poněkud změnit. Pro vyhloubení hrobky musely být prokopány základy kaple. Vyhloubený prostor byl zpevněn cihlovou zdí, která stála na nově zbudovaném základu. Do hrobky vedlo 25 schodů. Spotřeba

zednického materiálu byla následující: 59 000 cihel, 200 strychů vápna, 200 fůr písku. Kamenické práce představovaly desetinu celého rozpočtu. Kámen byl nalámán v kamenolomu v Prackově. Josef Knopp neuvádí přesné použití kamenných kvádrů a desek. Tesaři se museli postarat především o poškozenou střechu. Okna na věži byla opatřena novými okenicemi. Plechové pokrytí střechy zajistili klempíři za onu o 300 zl. zvýšenou cenu. Nový nátěr měl barvu jako bronz. Úkolem zámečníků byla především oprava kaple. Jednalo se o výměnu železných rámců oken a kování dveří. Hrobce se pak dostalo třech nových oken včetně skel, okovány byly dveře. Okenní rámy byly černě natřeny, hlavní dveře z obou stran měly stejnou barvu jako plechové části střechy. Šindele jsou nahrazeny „českou modrou“ břidlicí.

Nejen závazným rozpočtem pojistil hrabě Desfours celou stavbu. V únoru 1860 je sepsána stavební smlouva mezi Františkem Vincencem a stavitelem a podnikatelem Josefem Knoppem.¹³⁷ Z charakteru smlouvy lze vycítit Desfoursovu iniciativu k jejímu sepsání. Kromě určených splátek negarantuje smlouva Knoppovi nic. V devíti bodech jsou většinou specifikovány pouze jeho povinnosti. Pro Knoppa závazně platí přehled výdajů, které sepsal, a plány, jejichž je pravděpodobně autorem. Pokud by byly prováděny některé opravy navíc bez schválení, nebudou patronátním úřadem uhrazeny. Ukládá se mu používat pouze kvalitní materiály a prováděné práce kontrolovat přísně a osobně. Desfours si však vymíní dohled nad průběhem stavby. Opatření materiálu, jeho dovoz a zajištění řemeslníků je pouze jeho záležitostí. Po skončení stavby je povinen odklidit veškerý zbylý materiál. Od započetí stavebních prací do jejich skončení bude Knoppovi vyplaceno pouze 1000 zl. Hned po dostavbě složí patronátní úřad další částku ve výši 1100 zl. a 17 kr. Po převzetí stavby, tedy v měsíci březnu roku 1861, bude doplacen zbytek. Veškeré poplatky spojené s prováděnou stavbou, včetně sepsání stavební smlouvy, hradí stavitel. Dokončení je stanoveno na říjen 1860. Ke jménu stavitele a zadavatele jsou připojena ještě jména svědků.

Ještě na konci února 1860 „dluhují“ některé obce peníze za léta 1858 a 1859. Jmenován je Železný Brod, Vráť, Jirkov, Dluhý.¹³⁸ Pod pokutou 5 zl. se nařizuje složit danou sumu do osmi dnů. Kamenice, která přes svůj dluh není zaznamenána mezi dlužníky, platí požadovanou sumu 4. března, a to za všechna tři léta.¹³⁹ Ani zde se nejedná o rozhodnutí bez nátlaku, jak píše Josef Václavů, představený Kamenice,

„následkem dopisů předkládáme částku 98 zl. 33 kr.“. To tedy znamená po několikáté upomínce. Někteří z přispěvatelů se snaží alespoň oddálit složení peněz. Město Železný Brod úřadu Hrubého Rohozce tvrdí 7. března 1860, že zaplatilo za rok 1858 i 1859. Bez uzardění se ohánějí potvrzeními o zaplacení.¹⁴⁰ Úředníkům chybí potvrzení a tudíž i peníze za roku 1859. Železnobrodská obec zjišťuje, že nemůže protahovat splacení dalším odvoláním se na věrohodná potvrzení, a proto nasazuje jinou taktiku. Píše, že tato částka nebyla doposud urgována. Není tedy možné složit sumu „tak najednou“ a žádá, aby jí byla poskutnuta dvouměsíční lhůta. Odpověď patronátního úřadu je již značně razantní. Na počátku je uvedeno pět dat, od srpna 1859 do března 1860, kdy byl nezaplacený příspěvek upomínán. Dále je poznamenáno: „Je patrné, že p. představený ve svém úřadování ten největší nepořádek má, a tak úřadu svévolně práci rozmnožuje, že si svěřeného úřadu nehledí.“¹⁴¹ Přesto je dána městu jistá šance. Pokud objasní nemožnost zaplacení rozumnými důvody, bude mu lhůta poskytnuta, jinak je Brod žádán o složení do osmi dnů. Zda Brod získal odklad, není jasné, zaplatil totiž za necelý měsíc, což může znamenat jak zpoždění, tak jistý předstih.¹⁴²

5. 7. Strážní domek

Stavba domku pro hlídače kaple je z hlediska datace nejasná. Žádný z kronikářů ji nezaznamenává. Nejdříve u kaple stál poustevnický příbytek, který byl postupně opravován a rozšiřován a přeměněn na dům pro strážce. Kronikáři nereflektovali tyto nepříliš razantní změny. Víme, že po odchodu Josefa Maryšky byl poustevnický domek skoro v troskách. Následující strážce kaple neměl kde přebývat. Proto muselo dojít někdy po roce 1850 ke stavbě obydlí pro hlídače. Fr. Sochor datuje stavbu k roku 1858, což neodpovídá dochovaným materiálům.¹⁴³

Stavbu nového strážního domku Desfours zmiňuje a „předpovídá“ 12. dubna 1857, kdy o ní mluví v odpovědi na zprávu o stavu panství. V této chvíli je ještě jako stavitel navrhován Hellmich. Jedná se o stavbu strážního domku na Poušti a sladovny pravděpodobně u pivovaru na Malém Rohozci. Stavby provedené jedním stavitelem by tak byly finančně výhodnější. K 13. únoru 1858 je datován účet, který se týká výdajů na opravu čelní stěny strážního domku.¹⁴⁴ Opravu prováděl turnovský zednický mistr

Václav Walter. Jednalo se o stržení přední stěny domu a zboření zahradního domku. Kameny z altánu pak byly použity na stavbu čelní zdi. Započteno je hloubení stavby základů a zdi. Celá oprava nebyla příliš nákladná. Požadovaná suma představovala 54 zl.49 kr. Oprava byla provedena pravděpodobně v létě 1857, kdy hrabětem Františkem Vincencem realizovány nejnnutnější práce na kapli na vlastní náklady. Jakou podobu mělo původní obydlí hlídače, není možné určit.

Předběžný rozpočet přestavby strážního domku se zachoval z počátku srpna 1860¹⁴⁵. Postaven měl být již cihlový dům. Ke spolupráci byl opět přizván zednický mistr Josef Knopp, který předběžně stanovil celkovou cenu na 1071 zl. 17 kr. Nešlo o pouhý odhad, ale opět o důkladný třístránkový rozpis materiálu a prací. Finanční a stavební plány byly předány kanceláři Hrubého Rohozce, která na ně reaguje na konci října 1860.¹⁴⁶ Žádá blíže nespecifikovaná upřesnění plánu a nákresu. Kancelář dodává, že stavba bude zahájena až v roce 1861, „v lepších časech“. Není zcela jasné, kdy se poprvé hrabě František Vincenc setkal s plány a rozpočtem. Na obojím je k jeho souhlasu, „gesehen und bestätigt“¹⁴⁷, tedy „zhlédnuto a potvrzeno“, připojen podpis a datum 4. červenec 1861.

Ke stavbě strážního domku v podobě, v které se zachoval až do demolice roku 1960, došlo tedy někdy v roce 1861, nebo možná později. Přímých pramenů pro stavbu domku není mnoho, proto zůstává v problematice stavby mnoho otázek otevřených. První stavební nákres je nedatovaný, byl však předložen spolu s rozpočtem, a proto se můžeme domnívat, že byl vyhotoven v srpnu 1860. Potvrzen je také až 4. 7. 1861. Na plánu je zakreslena i stará podoba domku.¹⁴⁸ Dle skicy zachycuje jednopatrový dřevěný dům. V původním domě se ze dveří vstupovalo do dlouhé chodby, po pravé straně se nacházela obytná místnost, po levé komora. Této podobě neodpovídá ale skutečnost, kterou nám nepřímě popisuje účet z února 1858. Tehdy měl strážní domek určité alespoň jednu, nově opravenou a omítnutou, stěnu kamennou. Můžeme být na pochybách i v tom, že by dřevěná stavba byla opravována tím způsobem, že by poškozená stěna byla nahrazena kamennou. Po zakreslené přestavbě najdeme při návětrné straně předsíní a kuchyň, jedna obytná místnost se rozkládá naproti. Šlo o provedení, které v podstatě kopírovalo staré základy dřevěného domku, o rozměrech 4 m x 3,6 m. I přes Desfoursovo odsouhlasení ke konečnému schválení nedošlo. Nad

hlavičkou plánu se nachází hrubá črta domku, který připomíná druhý, bohužel nedatovaný, nákres.¹⁴⁹ První nákres mluví o přestavbě domku u kostela sv. Jana Nepomuckého, kdežto druhý je v hlavičce charakterizován již jako stavba strážního domku u kostela. Jak vyplývá i z dopisu železnobrodského okresního úřadu, byla opravdu původně zamýšlena pouhá přestavba, později bylo rozhodnuto, že dojde k vybudování nového domu.¹⁵⁰ Druhý nákres byl již schválen, přestože zde nacházíme jen Desfoursovu souhlasnou poznámku. Dokládá to fotografie z pozdější doby, asi z 20. či 30. let 20. století.¹⁵¹ Fotografie a nákres se naprosto shodují, štukatérskou prací počínaje a věžičkou na střeše konče. Rozložení místností zůstalo jako na prvním plánu. Došlo k prodloužení domu zhruba o dva metry. Navíc, o proti původnímu plánu, se zde nachází věžička. V poznámce, mezi podpisy Desfoursa a Knoppa, je zdůrazněno, že na věžičce je zvoneček. Jedná se právě o ten, který se jako jediný ze zvonů z Pouště dochoval dodnes.

5. 8. Další etapa oprav a jejich ukončení

Na počátku srpna 1860 bylo již zřejmé, že peníze z příspěvků ani předepsané opravy nebudou stačit. Přestože se obce odvolávají na nelehkou dobu a žádají, aby nebyly zatěžovány dalšími finančními požadavky, konstatují, že se přesto nevyhýbají dalším nejn nutnějším výdajům.

V lednu 1861 fakturuje mistr truhlářský Josef Hnátek 26 zl. za hlavní dveře do kaple bez povrchové úpravy¹⁵². V lednu 1861 vypracoval patronátní úřad tabulku, ve které jsou zaznamenány zaplacené příspěvky. Na jejím základě byli obesláni dlužníci. Z konce února existuje žádost o dodání příspěvku do 14 dnů, jinak by muselo dojít k použití donucovacích prostředků. Uvedeny jsou všechny obce s nezaplacenými částkami za poslední rok¹⁵³. Obec Vráť skládá sumu 94 zl. 85 kr. za dva roky 6. května.¹⁵⁴ O tom, kdy zaplatili ostatní obce dlužné peníze, se dokumenty nezachovaly. Z protokolu z 20. září 1861, který se týká převzetí stavby, je poznamenáno kolik zaplatily obce a hrabě. O dlužnících se nepíše.

Ani počasí nepřispělo k uspíšení oprav. Dne 22. června 1861 při velkém krupobití byla v kapli vytlučena dvě okna vedle hlavního oltáře. O opravě provedené

sklenářem Emanuele Folkertem zpravuje úřad na Hrubém Rohozci farář Václav Zima.¹⁵⁵ K jednání o rozbitých oknech a rámech byly přizvány dne 20. srpna 1861 všechny zainteresované strany, tedy členové komise zřízené kvůli opravám na kapli. Závěr je takový, že obce se rozhodly přispět na opravu oken farního kostela sv. Jakuba, která krupobitím také utrpěla, částkou ve výši dvou třetin celkové ceny. „Podle zákona“ nemusí na opravu kaple přispívat nic, a proto také nepřidají. Žádají, aby sklenáři provádějící opravu byli na tuto skutečnost upozorněni.¹⁵⁶ Dokončení prací také začíná komplikovat nutnost zabezpečit dostatečné odvětrávání hrobky. Poprvé se systém odvětrávání zmiňuje až v červenci 1861.¹⁵⁷ S odvětráváním nepočítá ani rozpočet na stavbu hrobky z 14. prosince 1859. Josef Knopp navrhuje na konci července 1861 dosti rozsáhlá opatření, která zajistí potřebnou cirkulaci vzduchu. Diskuse týkající se zajištění pouze potřebné míry vlhkosti v hrobce probíhají celé dva měsíce. K dopisu přikládá Knopp také návrh.¹⁵⁸ Dvě okna vedoucí na povrch zajištěná jemnou mříží jsou v nákresu označená písmenem „B“ a „C“. Pod označím „B“ se skrývá ještě prostor, který byl vyhlouben pod schody u vchodu do hrobky. Dlouhý úzký průkop ústí pod schody mříží. Nejnáročnějším opatřením byl návrh „D“. Ze stěny pod hlavním vchodem do kaple měl být vyhlouben poměrně velký prostor, který se směrem k cestě zužuje a ústí do opěrné zdi před kaplí. Ve zdi je pak ukončen mříží. Na návrhu je vedle Knoppova jména Desfoursovo a jeho schválení návrhů „B“. Připojeno je i datum, a to 1. září 1861. Dopis, který píše stejný den hrabě v Horních Beřkovicích, potvrzuje jeho rozhodnutí.¹⁵⁹ Provedeny byly nakonec pouze návrhy „B“ a „C“, jak dotvrzuje i dnešní stav.¹⁶⁰ Připraven byl i rozpočet na celý odvětrávací systém, který by přišel na 310 zl. 24 kr.¹⁶¹

Nyní se již dostáváme k dokončení celé stavby a ke kolaudaci. K převzetí mělo dojít 18. září, posunuto bylo o dva dny. Dne 20. září za přítomnosti Josefa Knoppa a stavebního úředníka Aloise Görga nebyla stavba shledána naprosto bez závad. Stavební inženýr měl jisté výhrady k hrobce. Jednotlivé závady nejsou zcela ujasněny, týkaly se zvláště schodů, podlahy, dveří, vnitřních stěn a oken. Stavba po předepsaných úpravách byla schválena někdy na jaře roku 1862.¹⁶² Náprava musela být provedena na náklady hraběte. Další práce, které byly provedeny a nenacházely se v původním rozpisu, byly zaznamenány a o jejich zaplacení se mělo nadále jednat. Schůzka konaná 12. října 1861 nepřinesla žádné nové řešení.¹⁶³ Obce jednoduše odmítají zaplatit tzv. „vícepráce“¹⁶⁴. K

dalšímu projednávání neplánovaných vydání se komise sešla 9. listopadu. Desfours žádá, aby se s ním obce rovně podělily o zaplacení 389 zl a 3 kr. Obce opět podávají zamítavou odpověď, „poněvadž o těch špatných časech již dosti příspěvkem na sylnice dosti obtíženi jsme.“¹⁶⁵

Do hrobky měl být umístěn oltář, který stál původně v zámecké kapli na Hrubém Rohozci. Jeho identifikace není jednoduchá. Ze zpráv vyplývá, že oltář byl značně poškozen a měl být před odvozem do kaple opraven. Oltář v hrobce byl zazděn zedníkem z Horních Beřkovic někdy v říjnu nebo na počátku listopadu 1861. Součástí byl ještě krucifix a čtyři cínové svícny, uložené doposud na faře v Železném Brodě.¹⁶⁶ Dodnes se zachovala v hrobce pouze kamenná tumba, zda byla součástí onoho oltáře, není možné říci.

K prvnímu využití hrobky došlo 5. prosince 1861. Uložení ostatků členů rodu Desfours bylo symbolicky ustanoveno 200. výročí úmrtí prvního v Čechách usazeného předka, Mikuláše Desfoursa. Do kaple sv. Jana Nepomuckého byla přenesena jeho měděná rakev. Pro ostatky dalších osmi předků byl vytvořen společný sarkofág, na němž byla jména a data narození a úmrtí jednotlivých členů rodu.¹⁶⁷ Téhož roku zemřel i syn Zdeňky, dcery Františka Vincence, a Františka z Valdštejna, který byl pochován také do hrobky, pravděpodobně ale v jiný den, protože jsou 5. prosince zmiňovány vždy pouze dvě rakve.

Celý pohřeb se stal poměrně nákladnou záležitostí. Hraběte Desfoursa stál 552 zl a 52 kr. Program¹⁶⁸ sepsal sám hrabě, vytvořil i samotný rozpočet¹⁶⁹. Do smutečního vozu byli zapřaženi čtyři koně potažení černým sukem. Výslovně byla požadována stejná barva všech čtyř koní. Vůz, koně a jejich smuteční postroje byly vypůjčeny na rohanském panství. Po cestě, stejně tak při spouštění rakve do hrobky, mělo být vystřeleno několik čestných salv. Největší finanční obnos představovaly platy duchovním, kteří se obřadu účastnili. Byl to železnobrodský farář, semilský vikář a duchovní z Jenišovic. Hudební doprovod zajišťovali zpěváci a regenschori z Brodu. V osm hodin ráno měly být vyzvednuty jenišovickým farářem rakve ze zámecké kaple na Hrubém Rohozci. Po církevním obřadu byly ostatky uloženy do pohřebního vozu, odkud je cestou do Železného Brodu doprovázeli převážně jen zaměstnanci Hrubého Rohozce, kterým to bylo uloženo. Smuteční hosté se shromáždili na faře v Brodě, kde

vyčkávali příchodu všech zúčastněných. Vedle duchovních byli přizváni zástupci úřadů, města apod. Pozván byl i poštovník a městský lékař. Celkový počet smutečních hostů dosáhl čísla čtyřicet pět. Z fary odjíždí toto shromáždění tak, aby se okolo 10 hodiny setkalo na okraji Malé Skály s průvodem z Hrubého Rohozce. Zde zemřelé předky rodu Desfours přebírají Železnobrodští a za doprovodu muzikantů a zvonění zvonků míří k Poušti. V samotné hrobce byla odsloužena mše a po ukončení smutečního obřadu se odebrali všichni pozvaní na faru.

O osm let později byl do hrobky uložen sám zakladatel kaple, František Vincenc. Z jeho pohřbu se již podobný program nezachoval. František Vincenc zemřel 9. října 1869 v osm hodin ráno. „Tělesné pozůstatky v Pánu zesnulého dne 12. 1. v 10 hod. dopoledne v Hořejních Beřkovicích vykropeny, pak do zámku v Hrubém Rohozci přeneseny, kdež 13. 1. v 10 ráno opět vykropeny a pak do rodinné hrobky v Železném Brodě pohřbeny budou“.¹⁷⁰ Zprostředkovaně se o průběhu pohřbu přece jen dovídáme, a to od Michaela Fišera. Zpravení jsme poměrně přesně, protože je jasné, že Fišer byl na pohřbu přítomen.¹⁷¹ „Ve 3 a půl hodiny odpůldne do Železného Brodu přivezen a do rodinné hrobky na Poušti uložen byl. Tento pohřební průvod byl takto seřazen: V před průvodu šla kapela, za těmi kráčeli šicové [střelci] turnovští s praporem 180 m. [mužů] pak vojenští vysloužilci 43 m. [mužů] obé z Turnova - 82 m. [mužů] vys. [okých] voj. [áků] z Jenčovic [Jenišovic]. Za těmi kráčeli hasiči Smržovští, městská rada železnobrodská s měšťany s hudbou - za touto hudbou 12 kněží. Andělský vůz v něm rakev uložená táhlo dva páry koní, jsouce černě okrášleny sukem. Kolem rakve kráčeli lesníci a nadlesní rozžatými voskovicemi. Za rakví kráčeli pěšky truchlící s hrabětem Valdštejnem [zeť Františka Vincence]. Opodál přišli veteráni Smržovští s kapelou i stejnoobleku světle - modrém, pak následovalo 19 kočárů. Veškerí účastníci pohř. průvodu obdrželice voskovice. Vůbec lidu bylo velmi málo. Co však zvláštního jest, že po skončení pohřbu zanotovala kapela Turnovská na Poušti „hej Slovane!“ a dole v městě stříleno z hrozdíře [hmoždíře]. Na to v krátkosti a po malém občerstvení hosté rozešli se, dávajíc sobě navzájem „na zdar“.“ Jedinou dokumentací mimo úmrtní oznámení nám mohou být dvě dochované fotografie. Na starší jsou zachyceny pouze tři rakve, největší společná pro několik členů rodu, další Mikulášova a třetí dětská Marie

Eleonory¹⁷², mladší fotografie zobrazuje již čtyři rakve¹⁷³, navíc je tu rakev Františka Vincence¹⁷⁴ a jeho ženy.

5. 9. Financování oprav

Nejen, že ke konci roku 1861 a na počátku roku nového dochází k jednáním, která se týkají zaplacení prací mimo původní rozpočet, ale stále je ještě patronátní úřad nucen urgovat příspěvky doposud nezaplacené. Uhrazení „víceprací“ zavrhlly obce hned na začátku¹⁷⁵, zaplacení pohledávek patronátního úřadu se poněkud protáhlo. Není jednoduché se vyznat v množství dopisů, které si obě strany vyměňují. Obce předstírají zaplacení a úřady mnohdy nemají přehled ve vlastní agendě. Často jsou upomínány sumy již zaplacené, opomenuti dlužníci atd. Na konci roku jsou mezi dlužníky jmenováni: Železný Brod, Kamenice, Smrčí, Vráta, Jirkov, Záhoří.¹⁷⁶ Dne 21. ledna skládá za Záhoří dlužnou částku 21 zl. 60 kr. představený obce, Václav Hudský.¹⁷⁷ V polovici února je Železnému Brodu odmítnut čtyřměsíční odklad na uhrazení dluhu.¹⁷⁸ Dne 18. března¹⁷⁹ a potom ještě 3. dubna¹⁸⁰ jsou opět dotyční vyzýváni k zaplacení pod pokutou 2 zl., která může být ještě zdvojnásobena. Mezi těmito dvěma daty stihnul zaplatit Železný Brod. Nakonec se až na dvě výjimky obce umoudřily a stanovené částky bez dalších bezvýsledných průtahů zaplatily. Jen Hrubé Horce a Jirkovu musely být stanoveny dva termíny, v nichž se měla splátka uskutečnit.¹⁸¹ Hrubá Horka splatila částku neznámo kdy, nadále již upomínána není. Jen Jirkov se zaplacení tvrdošíjně brání. Další upomínka Jirkovu se dochovala ze září 1862¹⁸², jistě jich mezi tím došlo do obce několik. V prosinci je dána Jirkovu poslední lhůta do 10. ledna 1863 na zaplacení 154 zl. 26 kr. Jinak dojde následujícího dne k exekuci.¹⁸³ Představení Jirkova se exekuce zalekli, ale ne příliš. Zaplatili totiž jen 80 zl., ještě chybí 74 zl. 26 kr.¹⁸⁴ O měsíc později uvolňují Jirkovští další peníze ze svého rozpočtu - 60 zl., tedy opět ne celou dlužnou část.¹⁸⁵ V květnu posílá okresnímu úřadu v Železném Brodě seznam svých dlužníků na opravu kaple a žádá, aby peníze byly žádány po nich. Pokud jimi nedisponují, aby jim byl zabaven movitý majetek. Uvedena jsou následující jména: vdova Balatková, Marie Sochorová, Antonín Hádek, Jan Špika, František Hušek, František Matura.¹⁸⁶ Okresní

úřad nehodlá vymáhat peníze po konkrétních dlužnících, protože po Jirkovu žádá 7. června zbylých 14 zl. a 26kr.¹⁸⁷ O pět dní později skládá zbytek příspěvků na opravu, která je skoro dva roky hotova.¹⁸⁸

Dochované prameny se na poměrně dlouhou dobu odmlčují. S životem na kopci Na Poušti jsme zpraveni až z 80. let, kdy probíhá nová fáze oprav. Jen jednu událost, která se v tomto pro nás - „mezičase“ - vynořuje, je zajímavé zmínit. Týká se svatby, která se asi výjimečně konala právě v kapli sv. Jana Nepomuckého. Muselo se jednat opravdu o zvláštní událost, pokud ji kronikář zaznamenává. Ze všech svateb, kterých ve Fišerových zápiscích nenajdeme mnoho, je to jediná, která se koná na Poušti. „Dne 16. května 1874 na den sv. Jana Nepomuckého odbývána v kaply na Poušti kopulace novomanželů Frant. a Anny Hofman Němec [nevěsta byla Němka] v tichosti, přítomní byli jen dva svědky. Toho dne byla velká zima a sněžilo.“¹⁸⁹ Zajímavý je zápis nejen z hlediska popisu květnové „sněžení“. Svatba snoubenců pravděpodobně z nějakých důvodů musela být „tichá“, proto byli také přítomni pouze dva svědci. I kaple mohla sloužit tomuto účelu, uskutečnit obřad dále od města. Mohla být využita i samotným knězem, který raději pro snoubence zvolil ústraní.

5. 10. Svatojánské poutě

Nemůžeme nezmínit důležitou složku života kaple, která oživovala každoročně kopec nad Brodem. Svatojánské poutě platily vždy za slavnější a na účast hojnější, než poutě ke sv. Jakubu. Procesí poutníků sem proudila z širokého dalekého okolí. Poutě se uskutečňovaly vždy pod vlivem politických událostí. V některých dobách se konaly pravidelněji, v jiných byla jejich sláva a lesk zastřena vlivem válek nebo chudších let, a byly také časy, kdy poutě ustaly úplně. Samozřejmě byly církevní slavnosti spojeny většinou s mnohem svěštější zábavou, kramářskými stánky a občerstvením všeho druhu. Jinak kaple často neožívala. Mše se zde konala jen několikrát do roka. Na kapli se však zvonilo třikrát denně.¹⁹⁰ Jistě zvonili na kapli a později na strážním domku hlídači. Možná, že vyzvánění bylo již úkolem poustevníků.

Nejstarší doklad, který je snadno datovatelný, o pouti máme až k roku 1826. Sedlák Dlask z Dolánek ve svých zápiscích vzpomíná jednu z poutí. Je to sdělení zprostředkované, protože jak Dlask píše: „Slyšel jsem, že na ty dni na s. Jana se sešlo troje procesí na poušť brodskou, však pro množství lidí všechny role tam přikrytí byly, nebo z Brodu jedno, z Louček druhá ze Bzí třetí procesí se sešlo. Nebo ze Bzí bylo největší poněvadž byl jeden konec na poušti před Brodem a zadní byl ještě na Chlístově.“¹⁹¹ Bylo by to skutečně dlouhé procesí, přibližně asi 3,5 km. Další doklad máme k roku 1836. „Bylo tenkrát v obyčeji, že po všech cechách, který sobě ku krášení slavnosti krásné krouhve zřídili a při oktávě Jána Nepomuckého z pouště dolů se nesli“.¹⁹² Za dob Prokopa Bydžovského, jehož poustevničení nemůžeme přesně časově určit, přišlo na Poušť mnoho „zvědavců“¹⁹³. Celý den tu bylo živo a perníkáři prodávali dost, „i jiní podobní se tu vykládají ani trunk tu neschází.“¹⁹⁴ Poutníci kdysi přicházeli cestou, která je dnes již jen málo patrná. Na okraji kopce u silnice nalezneme kamenné schůdky, které dnes vedou do lesa. Cesta vedla okolo studánky, v které se přichozí očistili a někdy i uhasili žížeň. Studánka, vzdálená asi 80 m od samotné kaple, je v lesíku dodnes, jen ji už nikdo neudrzuje. Za časů slavných poutí u ní stála soška sv. Isidora, který v ruce držel klobouk.¹⁹⁵ Ten byl odnímatelný a byl používán jako hrníček.

Doba slavných poutí od počátku druhé světové války začala značně upadat. Během okupace se přece jen pár prodavačů na Poušť ještě vydalo. O svatojánské pouti konané 18. května 1947 bychom zde našli jen jednoho perníkáře a jednoho provadače hraček.¹⁹⁶ Tehdy byla ovšem, jak píše Sochor, po letech zpřístupněna hraběcí krypta pro veřejnost. Dopoledne se konaly bohoslužby, odpoledne požehnání. O rok později, kdy byla tradiční pout' o den odložena, na Poušť přicházejí jen věřící. Celá slavnost se již omezila pouze na bohoslužby.¹⁹⁷ Sochor dále poznamenává, že „kostelní domek“ je již druhým rokem neobydlen. Poslední hlídač Matura odešel za lepším roku 1945.¹⁹⁸ V těchto dobách život na „kostelíčku“, jak je obecně označována kaple, ustal. I farář sem již přestal docházet a kaple začínala chátrat.

K obnovení poutí došlo až v roce 1997 z iniciativy organizátorů záchrany kaple, kteří se snažili nejen zachovat kapli pro další generace, ale i oživit celé místo. Ranní mše pro věřící je vždy doplněna odpoledním koncertem pro širokou veřejnost. Nechybí tu ani tradiční pout' s občerstvením a prodejem drobného zboží, které je darováno

většinou drobnými sponzory, výtěžek z prodeje pak slouží k financování oprav. Postupem doby stoupá nejen množství návštěvníků, ale i pomocníků z řad železnobrodských občanů, kteří chápou kapli jako místo k setkávání, kulturnímu vyžití a částečně i k zábavě a pro které není „Poušť“ mrtvým místem. Zájem veřejnosti potvrzuje i úroveň, s jakou se poutě konají. Na první pouti, 17. května 1997, bychom našli prodej občerstvení a několika málo předmětů na provizorních stáncích z lešení. Převážnou část návštěvníků a organizátorů tvořilo místní farní společenství. Dnes již za podpory široké veřejnosti a města nalezneme u kaple stánky s množstvím zboží, sušenými květinami počínaje a bramborovými plackami konče. Tím stoupá pochopitelně i množství finančních prostředků umožňujících záchranu této církevní stavby. Nebýt značného úsilí, celoročních příprav, investice času a peněz všech organizátorů, mohla by se jen stěží myšlenka obnovených poutí uskutečnit.

5.11. Nové fáze oprav

K novým opravám kaple se muselo přikročit již po dvaceti letech od prvních ze 60. let 19. století. Z poloviny osmdesátých let 19. století se zachovalo několik účtů, které vypovídají zejména o poškozené střeše a omítce. Nikde se neobjevuje zmínka, že by předchozí opravy byly provedeny špatně. Vzhledem k povětrnostním podmínkám celá stavba velmi trpěla.

Tesařské a zednické práce účtované za léta 1884 - 1885 se týkaly především střechy na kapli a věži, opravy omítky především na věži. Výměna několika prken na střeše, oprava omítky, její obílení, vybílení hrobky a oštukování odpadávající omítky nečítaly vysoké finanční zatížení. Celkově bylo zaúčtováno něco málo přes 430 zl. Kdo však tyto opravy hradil, není jasné. Pouze na jednom pozdějším účtu nalezneme poznámku, že je vystaven pro patronátní úřad.¹⁹⁹ Po opravách v roce 1861 bylo určeno, že udržování hrobky je pouze v rukou Desfoursů. Naproti tomu o údržbu kaple se starají obce a hraběcí rodina společně. Později nastupují pokrývači, o jejichž činnosti zpravuje hlídač kaple Josef Zídek. Jeden a půl dne pracovali Josef Rydval a Josef Bystrej na kapli a strážním domku.²⁰⁰ Na klempířskou práci byl opět povolán turnovský mistr Václav Blažek, který před svůj podpis vtělil slova „ochotný k službám“. Z kolkovaného účtu se

dovídáme, že plechová střecha byla na mnoha místech odtrhána větrem, okapní žlaby a roury byly vyměněny a natřeny. Jeden zlatý stálo natření hraběcího znaku nade dveřmi.²⁰¹ Antonín Rada, „obchodník v břídlíci“ z Železného Brodu, dodává 12 kop břídlíce na pokrytí střechy kaple a strážního domku.²⁰² Poslední, nám známé, výlohy z 80. let představovali „vícepráce“ fakturované 24. dubna 1886. Velmi podrobný účet, z něhož se dovídáme i to, že zedník dostal za čtverečný metr omítky 5 kr. a přidavač 3 kr., zahrnuje práce klempířské, zednické a pokrývačské. Kromě bílení, oprav omítky v kapli i hrobce, opravy rákosového stropu, střechy, štítu na hlídačově domě, tedy oprav, s nimiž jsme se již setkali, je započtena i oprava „římsů a soklu“.²⁰³

Na jaře roku 1907 dochází k zjišťování charakteru hrobky, který iniciuje okresní úřad v Železném Brodě.²⁰⁴ Na dotazník o umístění, rozměru a vlastníkově hrobky neodpovídá Desfours nic překvapujícího. Mikuláš Vladimír odhaduje, že by do hrobky mohlo vejít celkem 20 rakví. V dubnu 1908 je poslána semilskému okresnímu úřadu zpráva o tom, že hrobka nebyla nikdy úředně schválena.²⁰⁵

Nemůže přesně popsat všechny opravy prováděná ve 20. století. Jednu z nich zmiňuje Sochor k pouti z 22. května 1949. Věřící museli tehdy stát v malém prostoru pod kůrem, protože se kaple opravovala uvnitř.²⁰⁶ Další opravy pak pokračovali v druhé polovině dvacátého století. Ještě na počátku šedesátých let 20. století existuje v kapli částečně zachovaný mobiliář včetně lavic.²⁰⁷ V roce 1965 byla oplechována střecha, čímž se zbrzdila bezprostřední devastace objektu, do kterého přšelo. Byla to poslední Na konci osmdesátých let se zvedaly v Železném Brodě hlasy snažící se o zbourání kaple jako stavby životu nebezpečné. Naštěstí na likvidaci nebyly peníze.

Záhy po roce 1989 se iniciativy chopili první „nadšenci“. Většinou z vlastních finančních prostředků a vlastním přičiněním se p. J. Pastorek a další snažili o první opravy, které spíše zamezovali přístupu vandalů do kaple a zmírňovali chátrání objektu. Dění na Poušti byl tehdy příznivě nakloněn železnobrodský starosta J. Josef, městský úřad financoval sítě na okna. V prvních letech, do roku 1995, přispíval menšími sumami na opravu okresní památkový úřad, došlo k úpravám terénu okolo kaple, v roce 1992 byla do kaple zavedena elektřina, následujícího roku byl restaurován kříž na věži.²⁰⁸ V roce 1996 byla dipl. ing. Martinem Tomeškem a jeho ženou RNDr. Ludmilou Infeldovou přizvána skupina zahraničních odborníků, kteří přijeli pod patronací

mezinárodního staveního řádu.²⁰⁹ Poprvé po několika desítkách let byla kaple otevřena veřejnosti, která byla seznámena se žalostným stavem objektu. V zdevastované kapli byly opravy zahájeny koncertem, který se během let stal tradičním. Dne 22. října 1996 na základě předchozího jednání s Karlem Desfoursem bylo provedeno pracovníka Severočeského muzea v Liberci odborné posouzení zbytků rakví z hrobky pod kaplí. Zbytky rakví byly částečně převezeny do Severočeského muzea a do Městského muzea v Železném Brodě, ostatní fragmenty rakví ze zinkového pleku byly pro pokročilý stupeň rozkladu určeny ke skartaci. Ostatky příslušníku rodu Desfours byly zpopelněny a v urně byly uloženy 2. listopadu 1996 do hrobky pod kostelem sv. Jakuba v Železném Brodě. Následujícího rok přijela další skupina zahraničních „brigádníků“. Téhož roku připomněl někdejší železnobrodský učitel, Václav Němec, písničku „Pouštěcký kostelík“.²¹⁰ V roce 1998 se našli čtyři profesionální řemeslníci (J. Šádek, K. Bobek, I. Brodský, P. Šich) z řad občanů Železného Brodu, kteří zde pracují zdarma. V roce 1999 - 2000 byly zahájeny štukatérské práce uvnitř kaple. Od roku 2000 vyčleňuje městský úřad na opravu kaple sumu 200 000,- Kč. Peníze byly převážně použity na opravu venkovní omítky, která bude v roce 2002 dokončena. Díky budiž všem, díky kterým nebude kaple sv. Jana Nepomuckého zahrnována do výčtu zchátralých kostelů.²¹¹

Poznámky:

- 1/ Cejnarova kronika, fol. 198. Okresní muzeum Českého ráje v Turnově, sign. HST 1685.
- 2/ Umlauf, Josef: Památná kniha Železného Brodu nad Jizerou 1848-1867, s.11. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy archivu města Žel. Brodu, inv. č. 9
- 3/ Sochor, František: Malá kronika železnobrodská, s. 85. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy pozůstalostí, k. č. 2.
- 4/ Fotky se nacházejí v expozici městského muzea v Železném Brodě, v budově Na Bělišti. Zachycují kapli trochu netradičně od východu.
- 5/ Umlauf, Josef: Památná kniha Žel. Brodu nad Jizerou, s. 11.
- 6/ Fišer, Michael: Druhé zápisky, s. 49. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy pozůstalostí, k. č. 1.
- 7/ Sochor, František: Malá kronika železnobrodská, s. 85.
- 8/ Cejnarova kronika, fol. 198.
- 9/ Fišer, Michael: Druhé zápisky, s. 49
- 10/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy archivu města Železný Brod, k. č. 81. Viz příloha č. 6

- 11/ Jiří Fröhlich uvádí podobný příklad, odvozuje ze jména samoty Pustina nacházející se pod Březníkem existenci poustevníka. Fröhlich, Jiří: Poustevníci a poustevny na jihu Čech, in: Jihočeský sborník historický, 2000-2001, č. 69 - 70, s. 124-144
- 12/ Profous, Antonín: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny, IV.díl. Česká akademie věd a umění, Praha 1957, s. 182. Sedláček, August: Místopisný slovník historický království českého, Praha, s. 70.
- 13/ Farář Jan Ferdinand byl povolán do Brodu v roce 1723 a působil zde 53 let.
- 14/ Jedná se o opis z farního archivu provedený Mikulášem Vl. Desfoursem. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rodinného archivu Desfours - Walderode, k. č. 9. Přes důslednost, s kterou Mikuláš Desfours přistupuje k pramenům, nezmiňuje v tomto případě, odkud opsal daný zápis. Přes veškerou snahu se mi nepodařilo nalézt jeho zdroj.
- 15/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours-Walderode, k. č. 9.
- 16/ Tepr, Jan: Železnobrodská hra o umučení Páně, fol. 44a. SOkA Jablonec nad Nisou. Jan Tepr (1741-1799) je autorem železnobrodské pašijové hry z roku 1791, jejíž součástí jsou tzv. Poznamenání... (fol. 44a - 50a), které zachycuje některé události týkající se města, ale přesahující jeho rámec.
- 17/ Tepr, Jan: Železnobrodská hra o umučení Páně, fol. 44b.
- 18/ Pamětní kniha farnosti železnobrodské 1757-1850, fol. 8. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy farního úřadu Železný Brod, kniha č.1.
- 19/ Cejnarova kronika, fol. 198.
- 20/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours- Walderode, k. č. 39. Viz příloha č. 7
- 21/ Cogan, Miloslav: Kostely v Jenišovicích, Železném Brodě a Lomnici nad Popelkou, in: Z Českého ráje a Podkrkonoší, sv. 6, 1993, s. 10-11.
- 22/ Nepodařilo se mi k J. J. Folkertovi nalézt bližší informace. Ve fondech archivu města Železného Brodu, fondech Okresního úřadu Železný Brod, uložených ve SOkA Jablonec nad Nisou, se nalézají jen několik dokumentů, které podepsal ve 40. a 50. letech 18. století.
- 23/ Není přesně jasné k jakému účelu tyto kruhy sloužily.
- 24/ Spíše osada než obec, Propastný, leží nedaleko Železného Brodu ve směru na Koberovy.
- 25/ Nádoba ve tvaru nálevky, kterou se nabíralo vápno či malta.
- 26/ Znak byl při opravách v 90. letech 20. století sňat, opraven a znovu nad dveře umístěn v roce 2001.
- 27/ Cougan, Miloslav: Kostely v Jenišovicích, Železném Brodě a Lomnici nad Popelkou, s. 11
- 28/ Umlauf, Josef: Památná kniha Žel. Brodu na Jizerou, s. 5. Vozka, Jan: Dějiny města Žel. Brodu nad Jizerou, s. 352. SOkA Jablonec nad Nisou.
- 29/ Pamětní kniha farnosti železnobrodské 1757 - 1850, fol. 13.
- 30/ Vozka, Jan: Dějiny města Žel. Brodu na Jizerou, s. 353, Umlauf, Josef: Památná kniha Žel. Brodu nad Jizerou, s. 11.
- 31/ Vozka, Jan: Dějiny města Žel. Brodu nad Jizerou, s. 353
- 32/ Umlauf, Josef: Památná kniha Žel. Brodu nad Jizerou, s. 11.
- 33/ Týž, s. 11.

- 34/ Rozepisuje se o tom i Fr. Sochor ve své stati o dějinách kaple na s. 3. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy pozůstalostí, k. č. 7
- 35/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy archivu města Železný Brod, k. č. 80.
- 36/ Cejnarova kronika, fol.198
- 37/ Vozka, Jan: Dějiny města Žel. Brodu, s. 354
- 38/ Týž, s. 354
- 39/ Týž, s. 355
- 40/ Sochor, František: Poušť u Železného Brodu, s. 4. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy pozůstalostí, k. č. 7.
- 41/ Vozka, Jan: Dějiny města Žel. Brodu, s. 355.
- 42/ Sochor, František: Nová kronika železnobrodská, s. 89. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy pozůstalostí, k. č. 2. Zde opět narážíme na stále se opakující problém, kdy Sochor neudává, kde zmiňované prameny našel.
- 43/ Vozka, Jan: Dějiny města Žel. Brodu, s. 354
- 44/ Fr. Sochor: Poušť u Železného Brodu, s. 4.
- 45/ Týž, s. 4.
- 46/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39. Úmrtí list pochází z farního inventáře. Opis provedl Mikuláš VI. Desfours 5. 3. 1928.
- 47/ Fišer, Michael: První zápisky, s. 178. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy pozůstalostí, k. č. 1.
- 48/ Týž, s. 180
- 49/ Umlauf, Josef: Památná kniha Žel. Brodu nad Jizerou, s. 11. Vozka, Jan: Dějiny města Žel. Brodu nad Jizerou, s. 355
- 50/ Umlauf, Josef: Památná kniha Žel. Brodu nad Jizerou, s. 11
- 51/ Týž, s. 326
- 52/ Fišer, Michael: První zápisky, s. 178.
- 53/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 54/ Fotografie se nachází ve SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 19
- 55/ Ve fondech farního úřadu ve SOkA v Jablonci nad Nisou, na farním úřadě v Železném Brodě, ve fondech rodinného archivu Desfours - Walderode, kartonech týkajících se církevních záležitostí, v SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondech okresního úřadu Semily ve SOkA v Semilech jsem podobný inventář nenašla. T. Kubátová na konci kapitoli o kapli děkuje za poskytnuté informace Fr. Sochorovi. V jeho pozůstalosti zmínka o inventáři není.
- 56/ Osudy obrazu jsou neznámé. Do dnešních dnů se nezachoval.
- 57/ Jan Filip Leubner. Malíř v Liberci v 18. století. V Poděbradech namaloval (asi r. 1755) dva oltářní obrazy. Pro železnobrodský farní kostel namaloval oltářní obrazy - sv. Josefa pěstouna a sv. Josefa umírajícího. Nový slovník čs. výtvarných umělců, sv. II. Ostrava, Výtvarné centrum Chagall 1993. s. 24.
- 58/ Kubátová, Taťána: Železný Brod. Vyšehrad, Praha 1946. s.18
- 59/ Barokní oltářík stojí v tzv. předkapli zámku Hrubý Rohozec.
- 60/ Tomíček, J.: Varhany v hormím Pojizeří II. in: Z Českého ráje a Podkrkonoší, sv. 6, 1993. s. 19
- 61/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39
- 62/ Malý zvon je uchováván nyní na farním úřadě Železný Brod

63/ Zvony nejsou v zápisech o zabraných zvonech podle vládního nařízení z 26. 11. 1941.

64/ Umlauf, Josef: Památná kniha Žel. Brodu, s. 12

65/ Papež Klement XIV. uděluje kapli sv. Jana Nepomuckého možnost vlastnit část ostatků sv. tohoto světce. Řím, 23. 12. 1771. Bula - breve 1771. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy farního úřadu Žel. Brod, kniha č. 10

66/ Autentika 1744-1840. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy farního úřadu Žel. Brod, kniha č. 10.

67/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 2

68/ Dopis z 28. května 1854. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy Okresního úřadu Žel. Brod, k. č. 24.

69/ Dopis adresovaný úřadu v Semilech. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okr.úřadu Žel. Brod, k. č. 24

70/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Žel. Brod, k. č. 24

71/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.

72/ Pravděpodobně od slova fortifikace - opevnění, mohlo se jednat o opěrnou zeď; nebo odvozenina od slova „fortna“, brána.

73/ Šlo o zvláštní tvar cihel, protože jsou konkrétně jmenovány rozměry, a to v následující podobě: $4^{\circ} \times 3^{\circ} 1'$. Nepodařilo se mi zjistit o jaké hodnoty se přesně jedná. Byly to nejspíš po sobě jdoucí délkové míry, např. palec - stopa - loket. Označovali se těmito značkami: °, ' , ''.

74/ Dopis z 3. dubna 1856 zaslaný z Mladé Boleslavi brodskému okresnímu úřadu. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy Okresního úřadu Žel. Brod, k. č. 24

75/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.

76/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.

77/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39

78/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39

79/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39

80/ Zpráva z 2. 2. 1857. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.

81/ Tyto zprávy byly pravidelnými hlášeními o stavu panství, kterou zasílal úředník patronátního úřadu Hrubý Rohozec. Pravidelné týdenní, tzv. „Wochenbericht“, střídaly zvláštní zprávy, tzv. „Separatbericht“. Odpovědi hraběte pak přicházejí z Prahy, většinou však z Horních Beřkovic.

82/ Týdenní zpráva z 5. dubna 1857, okresní úřad žádá vyjádření již po několikáté. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfour - Walderode, k. č. 39.

83/ Dopis z 21.4. 1857. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours-Walderode, k. č. 39.

84/ Hrdý, Jan: První Desfours v Čechách, in: Sborník okresu železnobrodského, roč. 4., 1927-1928, s. 80. Hrdý zde popisuje zvon. Vedle desfourského znaku a obrazu svatého Mikuláše nesl ještě latinský nápis: „A solis ortunsque ad occasum landabile nomen Domini. Anxiliaribus fusa Neoboleslaviae sumptibus ill.ac exc. D.D. Nicolai S.R.I.C. des Fours MDCLXXXIII S. Thadeac Ap.o.p.m. S.P.Ignatii C et F.S.I.o.p.m., S. Francisci Xav. C. Ind. Ap.o.p.m., S.Marthaci Ap. A Ev.o.p.m., S. Nicolai Ep.C.o.p.m.“

85/ Balbínovo dílo cituje Paris na s. 5. Knihu jsem nenalezla, není ani v Národní knihovně v Praze. Je možné, že „Historia Collegii S. J. Gieczinensis“ je zahrnuta v nějakém souborném díle.

86/ „Před příchodem pavlánů stály na městišti nejspíše tři domy. Roku 1610 koupil dům s dvorem Jáchym Ondřej Šlik a věnoval jej německým evangelíkům k výstavbě školy a kostela. Po Bílé hoře byla škola předána nejmenším bratřím sv. Františka z Pauly (darovací listina z roku 1626). Klášter pavlánů u sv. Salvátora vznikl v letech 1688-1696 snad podle návrhu Pavla Ignáce Bayera za účasti kameníků Giovanni Battisty Allia a sochaře Matěje Václava Jäckla. V roce 1784 byl klášter zrušen a budovy s kostelem připadly 1796 mincovnímu úřadu. Roku 1863 kopuli kostel čeští evangelíci, klášterní budovy pak r. 1897 obec Praha. V roce 1901 bylo povoleno zbourat všechny dvorní budovy. Roku 1934 koupila hlavní budovu Pražská městská pojišťovna, která ji adaptovala pro své účely. Vlček, Pavel: Umělecké památky Prahy - Staré Město, Josefov. Akademia, Praha 1996, s. 500-502.

87/ SÚA Praha, fondy Saalbuch, inv. č. 73, fol. 389 - 399.

88/ Paris, Johann: Monographie des hochgräfl. Geschlechts..., s. 16. Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň

89/ M. Desfourse, poznámka č. 41.

90/ Překlad vzat ze sylabu pro průvodce na zámku Hrubý Rohozec z roku 1994, jehož autorem je František Novák. Originální znění: „HAECEST REQUIES MEA MEORUM / ALBERTUS MAXIMILIANUS S. R. I. COMES DES / FOURS IN MONT ATHIENVILLE HAEREDITA / RIUS DOMINUS IN ROHOSEZ SEMILLE / AD ISERAM WARTEMBERGICUM / SKALL SAC: CAES: MAIEST: CONSIL / IARIUS CUBICULARIUS SUPREMUS / EQUIUM ET UNIVERSAE IMPERIA / LIS MILITAE VIGILIARUM MAGISTER / GENERALIS / ANNO DNI. MDCLXXIV“.

91/ Fišer, Michael: První zápisky. s. 95.

92/ Vchod do hrobky byl totiž budován zvenčí, zásah se tedy vůbec vnitřku kostela nedotkl.

93/ M. Desfours v poznámce č. 53 píše, že oba hroby jsou částečně zachovalé a že leží na hřbitově v Jenišovicích. Tento stav popisuje Mikuláš zhruba ve 30. letech 20. století. Dnes, tedy v roce 2002, je bezpečně identifikovatelný pouze hrob Františka Antonína, který neleží na nynějším hřbitově v Jenišovicích, ale před kostelem sv. Jiří v Jenišovicích. K jeho hrobu je připojen ještě jeden bez náhrobku. Na hrobě Františka Antonína se nachází dobře zachovalý desfourský erb. Na náhrobníku je špatně čitelný nápis tohoto znění: „Franz Anton Graf Desfours / von [2. řádek dále nečitelný] / Herr der Herrschaft Großhoseztz / und Morchenstern / geboren an 3ten Nowember 1773, gestorben im 58ten Jahre sei / nes Alters 29ten Juli 1831 / [7. a 8. řádek nečitelný].“ (Transliteraci provedla autorka DP).

94/ Nápis na dětské rakvi zní: „Franz Graf Desfours Walderode zu Oberberzkowitz, 15. Juli 1845 geb. und an selben Tage in Herrn ertschlafen.“ (Opsáno Ing. M. Tomeškem při otevření hrobky pod kostelem sv. Jakuba v Žel. Brodě)

95/ V poznámce č. 79 si není Mikuláš jistý přesným datem, klade událost do doby po roce 1918. Ve SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondech rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39 se nalézá poznámka o ohledání krypty Mikulášem s datem 2. února 1926.

96/ M. Desfours, poznámka č. 79

97/ Vytvořena byla skleněná urna se znakem rodu Desfours - Walderode a nápisem, který si přesně vyžádal hrabě Karel Desfours: „Pozůstatky příslušníku rodiny Des Fours a Des Fours Walderode, přemístěných sem dne 2. 11. 1996 z hrobky pod kostelíčkem sv. Jana Nepomuckého na Poušti.“ Aktu uložení se zúčastnili organizátoři záchrany kaple sv. Jana, L. Infeldová, J. Pastorek, J. Pecháček, M. Tomešek, za přítomnosti místního faráře p. Gajdošíka.

98/ Paris, Johann: Monographie des hochgräfl. Geschlechts..., s. 6-9.

99/ Hlaváček, Ivan - Kašpar, Jaroslav - Nový, Rostislav: Vademecum pomocných věd historických. H&H, Jinočany 1997, s. 146.

100/ Paris, Johann: Monographie des hochgräfl. Geschlechts..., s. 6.

101/ Rakve byla po dokončení hrobky přenesena na Poušť. Během let devastace byla většina z rakve ukradena. Vandaly byly dštíhnuty větší plochy rakve. Zachovalo se pouze vrchní část čela, na němž se právě nalézá tento nápis. Torzo rakve uchovává Severočeské muzeum v Liberci. Viz fotopříloha na CD ROMu.

102/ Paris, Johann: Monographie des hochgräfl. Geshlechts..., s. 7. Paris se v opisu nápisu na širším čele rakve naprosto shoduje s originálem. Proto mu můžeme důvěřovat i ve zněních ostatních dvou. Žádné jiné dochované opisy staršího daty mi nejsou známy.

103/ Paris, Johann: Monographie des hochgräfl. Geshlechts..., s. 7.

104/ Opis z rakve uložené v depozitáři Severočeského muzea v Liberci. Dvojitá čára naznačuje rozdělení řádků, které byly přerušeny uprostřed umístěným vyrytým znakem. (Transliteraci provedla autorka DP). Viz fotopříloha na CD ROMu.

105/ Nechal ji sem vsadit Mikuláš Desfours spolu s mosaznou tabulkou, na níž byl vyryt vysvětlující text týkající se převozu ostatků členů rodu. M. Desfours, poznámka č. 22.

106/ Zda se tato rodová pověst již delší dobu tradovala, nebo vznikla mnohem později pod vlivem literatury, není jasné.

107/ Paris, Johann: Monographie des hochgräfl. Geschlechts..., s. 47 - 48.

108/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.

109/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.

110/ Dopis ze 16. 7. 1857. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.

111/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.

112/ Dopis do Železného Brodu je z 12. 8. 1857, do Mladé Boleslavi z 19. 8. 1857 SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.

113/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.

114/ Protokol se totiž o opravách provedených v létě 1857 zmiňuje již v minulém čase.

115/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.

116/ V dopise z 16. 11. 1857 je upomínáno na dvě předchozí výzvy k zaplacení a to z 14. 10. a z 10. 11. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.

117/ Mohlo se jednat o chybu úředníka, protože veškeré další dokumenty se odvolávají na jednání z 11. ledna. Rokování mohlo také pokračovat ještě druhý den. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.

118/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.

119/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.

- 120/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 121/ 1 strych = přibližně 93, 589 l. Hlaváček, Ivan - Kašpar, Jaroslav - Nový, Rostislav: Vademecum pomocných věd historických. H&H, Jinočany 1997. s. 146
- 122/ Dopis z 22. 11. požaduje, aby se po převzetí stavby obě strany dohodly na vydržování kaple. V dopise z 24. 11. jsou poprvé jmenovány příspěvky Žel. Brodu a obcí. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 123/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 124/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 125/ Tzv., „Separatbericht“ z 29.12. 1858. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 126/ Zvláštní zpráva pro hraběte ze 17. září 1859. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 127/ Nařízení č. 6006 ze dne 14. 12. 1858, které vydal patronátní úřad, ustanovovalo přesná data splátek, do kterých je nutné složit požadovanou sumu na Hrubém Rohozci. Znění nařízení se nezachovalo, je zmiňováno vždy nepřímo, a proto není možné určit přesné datum pro zaplacení. Upozornění je z 24. 8. 1859. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 128/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 129/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 130/ Dopis z 8. 10. 1859. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 131/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 132/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39
- 133/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39
- 134/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39
- 135/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39
- 136/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39
- 137/ Smlouva ze 4. 2. 1860. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 138/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 139/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 140/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 141/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 142/ Potvrzení o zaplacení je z 12. 4. 1860. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 153/ Sochor, František: Poušť u Žel. Brodu. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy pozůstalostí, k. č. 7.

- 144/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 145/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 146/ Dopis ze 17. 9. 1860 a odpověď z 20. 10. 1860. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 147/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 148/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 149/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 150/ Dopis z 8. 8. 1860. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 151/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 19.
- 152/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 153/ Patronátní úřad opomenul skutečnost, že obec Kamenice již v březnu 1860 za všechna tři léta. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 154/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 155/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 156/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 157/ Dopis z 21. 7. 1861. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 158/ Nedatovaný návrh. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39. Viz fotopříloha na CD ROMu.
- 159/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 160/ Obě okna dodnes hrobku odvětrávají. Pod schody se zachovala mříž jako ústí odvětrávacího systému, který však již dnes není funkční.
- 161/ Rozpočet z 30. 7. 1861. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 162/ Z tzv. „Separatbericht“ lze poznat, že se hrabě snažil vyhnout plnému uhrazení oprav, které požadoval stavební inženýr. Došlo tedy k jednání s obcemi, kde bylo jasně řečeno, že se obce postarají pouze o údržbu kaple. A té se nutné úpravy netýkají. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 163/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 164/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 165/ Zpráva úředníka patronátní kanceláře Dlaska z 9. listopadu 1861. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 166/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.

- 167/ Rozmístění nápisů na společné rakvi, tzv. „Sammelsarg“ viz příloha č. 12.
- 168/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 169/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 170/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 171/ M. Fišer: První zápisky, s. 328.
- 172/ Fotografie je nedatovaná. Vzhledem k tomu, že zde není rakev Františka Vincence musela být pořízena před rokem 1869. Možná, že byla vytvořena při pietním ukládání do hrobky v roce 1861. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 77.
- 173/ Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň
- 174/ Další fotografie zachycuje již čtyři rakve. Kopie fotografie z vlastnictví zesnulého Karla Bedřicha Desfours byla poskytnuta panu M. Tomeškovi. Rakev Františka Vincence je na fotografii uložena úplně u zdi. Tuto cínovou rakev dnes uchovává ve svém depozitáři Městské muzeum v Železném Brodě. Viz příloha č. 8 a fotopříloha na CD ROMu.
- 175/ Zamítnutí z 13. 1. 1861. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 176/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 177/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 178/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 179/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 180/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 181/ Ustanovení z 18. 4. 1862. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 182/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 183/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 184/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 185/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 186/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 187/ SOkA Jablonec nad Nisou, fondy okresního úřadu Železný Brod, k. č. 24.
- 188/ Potvrzení z 12. 6. 1863. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 189/ Fišer, Michael: První zápisky, s. 354.
- 190/ Fišer, Michael: Druhé zápisky, s. 81.
- 191/ Paměti sedláka Dlaska, fol. 116.
- 192/ Fišer, Michael: Druhé zápisky, s. 81.
- 193/ Proč se zde objevuje výraz „zvědavci“? Poutníci byli zvědaví na poustevníka? Fišer, Michael: Druhé zápisky, s. 49
- 194/ M. Fišer nedatuje přesně období poustevničení Prokopa Bydžovského, ale klade jeho působení na Poušti hned po odchodu Josefa Elenbacha. Fišer, Michael: Druhé zápisky, s. 49.

- 195/ Sošku dodnes uchovává Městské muzeum v Železném Brodě. Nachází v expozici v budově Na Bělišti (druhá výstavní prostora muzea v Železném Brodě)
- 196/ Sochor, František: Kronika 1945-1947. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy pozůstalostí, k. č. 2.
- 197/ Sochor, František: Kronika 1945-1947. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy pozůstalostí, k. č. 2.
- 198/ Sochor, František: Kronika 1945-1947. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy pozůstalostí, k. č. 2.
- 199/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 200/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 201/ Účet z 26. 7. 1885, účtovaná částka 91 zl. 56 kr. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 202/ Účet z 9. 10. 1885, je určen patronátnímu úřadu. SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 203/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 204/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 205/ SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rod. archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.
- 206/ Nadále se Sochor ve svých kronikách o kapli nezmiňuje. Sochor, František: Kronika 1945 - 1947. SOkA Jablonec nad Nisou, fondy pozůstalostí, k. č. 2
- 207/ Nedatované fotografie jsou neznámého původu. K dispozici mi byly pouze jejich kopie. Z vlastnictví manželů Tomeškových.
- 208/ Umístění restaurovaného kříže. Fotografie dokládají stav kaple k roku 1993. Viz příloha č. 10
- 209/ IBO, mezinárodní stavební řád, pomáhá opravovat či stavět nejrozličnější objekty tam, kde místní síly nestačí. Projektů se jednotlivci účastní zdarma, pouze za stravu a ubytování. Zástupcem IBO pro Českou republiku je dipl. ing. Martin Tomešek.
- 210/ Text a noty k písničce „Pouštecký kostelík“ od autorů Václava Němce a Václava Zemana byl otištěn v „Železnobrodském kulturním zpravodaji“ v listopadu 1997 na s. 7. Ukázka z třetí sloky: „Pouštecký kostelík hlídá nám Brod, aby ho nevzaly přívaly vod“.
- 211/ Mezi zchátralé kostely byl zahrnut v článku M. Sládka. Sládek, Miloš: Značně zchátralé a zbořené kostely v Čechách, in: Bibliotheca Strahoviensis, sv. 2, 1996, s. 222. Viz příloha č. 9

6. Závěr

Všechny teze, předsevzaté při zadávání diplomové práce, se podařilo pojmout. Úplnému a vyčerpávajícímu zpracování zabránilo obrovské množství pramenného materiálu. Všechny tři části v podstatě představují oddělená témata, která nebyla doposud zpracována.

Při tvorbě první kapitoly, týkající se dějin města Železného Brodu, bylo potřebné nejdříve utřídit pramenný materiál. Po heuristickém zpracování bylo nutné omezit se na sekundární prameny, tedy na kronikářskou produkci devatenáctého, popřípadě i dvacátého, století. Přímé prameny mi byly nápomocny při ověřování některých skutečností. Vzhledem k rozsahu a jen minimálnímu zpracování některých fondů k dějinám města to bylo možné zřídka. Při zpracovávání tématu jsem se snažila neopomenout ani jednu ze složek života Železného Brodu. Částečně se mi podařilo zmapovat tvorbu železnobrodských kronikářů a zmínit i jejich různý přístup k dějinným skutečnostem. Výsledná část diplomové práce se dá charakterizovat jako několik poznámek k dějinám města Železného Brodu.

V genealogické části jsem se střetla s podobným problémem jako u dějin Železného Brodu. Velkým množstvím materiálu jsem byla, v rámci diplomové práce, spíše omezována. Nebylo snadné vytyčit si jen určitý rozsah práce a mnohé zajímavé, pro tuto chvíli, opomíjet. Orientace byla vzhledem ke zpracování fondů snažší. Skutečnost, že jsem získala jedinečný materiál, monografii rodu Desfours s poznámkami Mikuláše VI. Desfoursa, umožnila nejen široký přehled o fondech a sbírkách Evropy týkajících se Desfoursů, ale vedlo také k bližšímu poznání vztahu samotného člena rodu k vlastním dějinám. Pro další badatelskou práci jsou zde naznačeny další směry, kterými se mohou badatelé ubírat.

Ke každému příslušníku rodu se mi podařilo získat alespoň minimální množství informací. Problematické bylo pojetí posledních potomků rodu, kde mi hlavním zdrojem bylo osobní svědectví manželky Karla Bedřicha Desfoursa. Samostatné zpracování by si zasloužila problematika vztahu Adelaide Desfoursové a Jana Evangelisty Purkyně, první usazený předek Mikuláš Desfours zvláště v poměru k Albrechtu z Valdštejna, Mikuláš Vladmír a jeho kontakty s místními historiky, vznik Československa a jeho zásah do chodu panství, atd.

Samotný charakter ústředního tématu mi umožnil již dostatečné zpracování. Otázky osídlení kopce nad Železným Brodem, vzniku kaple sv. Jana Nepomuckého, vztahu Desfoursů ke kapli a pozdější hrobce byly zodpovězeny. Počátky dějin místa výstavby budoucí kaple byly, pro mne, objasněny uspokojivě. Na počátku práce jsem se domnívala, že budu moci přinést jen několik oddělených informací. Podařilo se mi nakonec vytvořit poměrně ucelý obraz o životě prvních poustevníků a jeho proměny po dostavbě kaple.

Komplikovanější již bylo objasnění okolnosti zasvěcení kaple právě sv. Janu Nepomuckému. Mohu téměř s jistotou říci, že nešlo o dlouhodobý rodový zájem o tohoto světce, ani výhradní vztah samotného zakladatele kaple ke sv. Janovi. V historii rodu bylo přes intenzivní pátrání nalezeno jen několik soch, či postranních oltářů v chrámech fundovaných Desfoursy, což spíše ukazuje na obecně rozšířenou nepomucenskou úctu. Pochybuji, že bude možné někdy tuto otázku zodpovědět jinak než hypoteticky.

Problematika stavby sakrální budovy otevřela drobné téma, které nebylo v diplomové práci plně zodpovězeno. Jedná se o zpochybnění tradičně zmiňovaného stavitele kaple, jehož autorství není jednoznačně prokazatelné.

Plně se pak podařilo pojednat opravy prováděné na kapli v několika etapách v průběhu 19. století, i samotnou stavbu hrobky. Přimenuta byla i jednotlivá pohřební místa Desfoursů, před dokončením pohřebiště u Železného Brodu. Připojeno je několik poznámek o tradičních poutích.

Na samém konci se věnuji i současnému stavu a úsilí o záchranu, pro město Železný Brod, vskutku jedinečné památky.

V pedagogické práci by mohlo být téma využito nejen ve vztahu k regionu. Vhodné by bylo pro projektovou výuku. Dalo by zařadit do vyučovacích hodin dějepisu, ale i výtvarné výchovy, němčiny, náboženství. Je nutné, aby žáci měli přehled o místních kulturních památkách, aby měli vztah k odkazu předků.

7. Seznam literatury a pramenů

7.1 . Soupis periodik

Beseda [Obrázkový čtrnáctideník libereckého kraje] (roč. 1939 - 1940; 1945 - 1950)
Časopis turistů (1888 - 1921, 1925, 1927 - 1929, 1931 - 1935, 1938 - 1939, 1944)
Krása našeho domova [Měsíčník pro okrášlování, zalesňování a ochranu domoviny a
ruch cizinecký] (1911, 1913 - 1914, 1916 - 1931)
Mitteilungen des Nordböhmisches Exkursionsclubs (1878-1938)
Od Ještěda k Troskám (roč. 1 - 17, 1922 - 1938; roč. 1 - 6, 1994 - 1999)
Sborník okresu železnobrodského (roč. 1 - 5, 1923 - 1930)
Z Českého ráje a Pókrkonoší (roč. 6 - 11, 1993 - 1998) *rd*
Železnobrodský kulturní zpravodaj (1967, 1969, 1971, 1973, 1976, 1978, 1980, 1985 -
1999)

7.2. Seznam literatury

ABC KULTURNÍCH PAMÁTEK ČESKOSLOVENSKA. Panorama, Praha 1985, 678
s.

ANDĚL, Rudolf: Hrady a zámky libereckého kraje. Krajské nakladatelství, Liberec
1959, 221 s.

BAČKOVSKÝ, Rudolf: Bývalá česká šlechta předbělohorská i pobělohorská na svých
sídlech v Čechách a na Moravě a ve svých znacích. Jindřich Bačkovský, Praha 1948,
371 s.

BARTUČEK, A. - KRČALOVÁ, J. - MERHAUTOVÁ, A.: Umělecké památky Čech -
Jablonecko. Česká akademie věd, Praha 1957, 938 s.

BAŤKOVÁ, RÚŽENA: Umělecké památky Prahy - Nové Město, Vyšehrad. Academia,
Praha 1998, 839s.

BENDA, Adolf: Geschichte der Stadt Gablonz und ihrer Umgebung. Comissions
Verlag, Gablonz a. d. Neise 1977, 606 s.

BÍLEK, Tomáš V.: Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1918, II. díl. Praha 1883, s.
673 - 1470.

BLATNÁ A JAN EVANGELISTA PURKYNĚ. Městský národní výbor Blatná,
Městské muzeum Blatná 1987, 25 s.

BURIAN, Jan: Baroko v Čechách a na Moravě. BB/art, Praha 1993, 375 s.

COGAN, Miroslav: Kostely v Jenišovicích, Železném Brodě a Lomnici nad Popelkou,
in: Z Českého ráje a Podkrkonoší, roč. 6, 1993, s. 7 - 18.

ČAREK, Jiří: Městské znaky v českých zemích. Academia, Praha 1985, 453s.

DAS GROßE LEXIKON DER MUSIK. Herder, Freiburg im Breisgau 1982, 423s.

FRANK-PÖFERING, Petr: Adels Lexikon des österreichischen Kaisertums 1804-1914. Herder, Wien 1989, 710 s.

FROLICH, Jiří: Poustevníci a poustevny na jihu Čech. Přehled a lokalizace poustevn v 11. - 19. století, in: Jihočeský sborník historický, 2000-2001, č. 67-70, s. 124-144.

GABLONZ AN DER NEIßE (Stadt, Bezirk, Landkreis in Nordböhmen - Sudetenland). Leutelt - Gesellschaft, Kulturwerk des Heimatskreises Gablonz, Gmünd 1983, 665 s.

HALADA, Jan: Lexikon české šlechty I. Akropolis, Praha 1994, 197s.

HALLWICH, Hermann: Fünf Bücher Geschichte Wallensteins, II. díl. Ducker und Humblot, Leipzig 1910, 585 s.

HANZAL, Josef (ed.): Deníky Josefa Pekaře. Vyšehrad, Praha 2000, 197 s.

HLAVÁČEK, Ivan - KAŠPAR, Jaroslav - NOVÝ, Rostislav: Vademecum pomocných věd historických. H&H, Jinočany 1997, 448 s.

HRDÝ, Jan: První Desfours v Čechách, in: Sborník okresu železnobrodského, roč. 5, 1927, č. 1, s. 4 -5.

JANÁČEK, Josef: Valdštejn a jeho doba. Svoboda, Praha 1978, 586 s.

KALISTA, Zdeňek: České baroko. Praha 1941, 351 s.

KOLLMANN, Josef: Valdštejn a evropská politika 1625 - 1630. Academia, Praha 1999, 452s.

KAMENICKÝ, Jan: Český ráj. Praha 1924, 160 s.

KAŠPAR, Roman - BÍLEK, Karol: Album starých pohlednic Českého ráje. Nakladatelství 555, Liberec 1999, 154 s.

KUBÁTOVÁ, TAĚÁNA: Źelezný Brod. Vyšehrad, Praha 1946, 19 s.

KVĚT, Radovan: Staré stezky v České republice. Moravské zemské muzeum, Brno 1997, 55 s.

LISTY ÚCTY A PŘATELSTVÍ (Vzájemná korespondence Jaroslava Golla a Josefa Pekaře), sv. 1. Vyšehrad, Praha 1941, 713 s.

- MAŠEK, Petr: Čeština a česká šlechta, in: Cour d'honneur, roč. 1, 1998, s. 11
- MAŠEK, Petr: Modrá krev. Mladá fronta, Praha 1999, 330 s.
- MĚŘÍČKA, Václav: Das Buch der Orden und Auszeichnungen. Werner Dausien, Hanau 1990, 251 s.
- MIZERA, František: Krásy a památky čes. severovýchovu (Železnobrodsko). Pavel Körber, Praha 1919, 416 s.
- NEUMANN, Jaromír: Český barok. Odeon, Praha 1974, 347 s.
- NOVÁK, František: Genealogický přehled a popis erbu rodu Desfours. in: Od Ještěda k Troskám, roč. 5, č.5 - 6, 1998, s. 39 - 48; roč. 6, č.1 - 2, 1999, s. 46 - 49.
- OBCE A SÍDLA (Zeměpisný lexikon České republiky), N-Ž. Academia, Praha 1991, 1225 s.
- OTTUV SLOVÍK NAUČNÝ, 14. díl. Paseka / Argo, 1998, 1066 s.
- PAMĚTI SEDLÁKA DLASKA. Melantrich, Praha 1941, 132 s.
- PAZDEROVÁ, Alena (ed.) : Soupis poddaných podle víry z roku 1651 - Boleslavsko 2. Státní ústřední archiv, Praha 1994, 715 s.
- PÍTHA, Petr: Posel ze zámorí. Svatý Jan Nepomucký. Ústřední církevní nakladatelství, Praha 1990, 69 s.
- POCHE, Emanuel: Umělecké památky Čech, 4. díl. Akademie, Praha 1982, 636 s.
- POCHE, Emanuel - PREISS, Pavel: Pražské paláce. Odeon, Praha 1973. 396s.
- POLC, Jaroslav: Svatý Jan Nepomucký. Zvon, Praha 1993, 449 s.
- POLIŠENSKÝ, Josef - KOLLMANN, Josef: Valdštejn. Ani císař, ani král. Academia, Praha 1995, 452 s.
- POVSTÁNÍ PODDANÉHO LIDU 1775 V SEVEROVÝCHODNÍCH ČECHÁCH. Kruh, Hradec Králové 1975, 436 s.
- PROFOUS, Antonín: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny, I. díl. Česká akademie věd a umění, Praha 1947, 726 s.
- PROFOUS, Antonín: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny, II. díl. Česká akademie věd a umění, Praha 1949, 705 s.

PROFOUS, Antonín: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změna, III. díl. Česká akademie věd a umění, Praha 1951, 629 s.

PROFOUS, Antonín: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změna, IV. díl. Česká akademie věd a umění, Praha 1957, 864 s.

RON, Vojtěch: Nejstarší železnobrodská kronika Jana Tepra, in: Z Českého ráje a Podkrkonoší, roč. 11, 1998, s. 159 - 175.

ROUBÍK, František: Silnice v Čechách a jejich vývoj. Nakladatelství Společnosti přátel starožitností. Praha 1938, 113 s.

SEDLÁČEK, August: Hrady, zámky a tvrze království českého, 10. díl. Argo, Praha 1997, 422 s.

SEDLÁČEK, August: Místopisný slovník historický království českého. Argo, Praha 1998, 1042 s.

SEMOTANOVÁ, Eva: Historická geografie. Historický ústav, Praha 1998. 293s.

SCHALLER, Jaroslav: Topographie des Königreichs Böhmen, Praha 1782, s

SCHAUBER, Vera - SCHINDLER, Hanns M.: Rok se svatými. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1994, 701 s.

SCHEYBAL, Josef - SCHEYBALOVÁ, Jana: Umění lidových tesařů, kameníků a sochařů v severních Čechách. Severočeské nakladatelství, Ústí nad Labem 1985, 344 s.

SCHYBAL, Josef - SCHEYBALOVÁ, Jana: Krajem skla a bižuterie. Jakoubě, Železný Brod 1998, 189 s.

SCHEYBAL, Josef - SCHEYBALOVÁ, Jana - BENEŠ, Bedřich: Památky Jablonecka. Severočeské muzeum v Liberci, Liberec 1969, 134 s.

SCHEYBAL, Josef - SCHEYBALOVÁ, Jana - JAKOUBĚ, Bohumil: Kraj kolem Jizery. Československá obchodní banka, Jakoubě 1995, 166 s.

SLÁDEK, Miloš: Značně zchátralé a zbořené kostely v Čechách. in: Bibliotheca Strahoviensis, roč. 2, 1996, s. 205 - 225.

SOCHOR, František: Železný Brod - město skla a uměleckých památek. Národněhospodářská propaganda Československa, Praha 1946, 60 s.

SVATOJÁNSKÝ SBORNÍK (1393-1993) . Karolinum, Praha 1994, 73 s.

SVATÝ JAN NEPOMUCKÝ. Výstava Bavorského národního muzea v Mnichově, Praha 1993, 94 s.

ŠIMÁK, J. V.: České dějiny I. díl. Praha 1938, 1310 s.

ŠIMÁK, J. V.: Kronika česká. Vesmír, Praha 1922, 237 s.

TISCHER, František: Heřman hrabě Černín z Chudenic. Praha 1903, 314 s.

TOMÍČEK, Jan: Varhany v horním Pojizeří II. Železnobrodsko a Turnovsko. in: Z Českého ráje a Podkrkonoší, roč. 6, 1993. s. 19 - 23.

ÚLOVEC, Jiří: Zaniklé hrady, zámky a tvrze Čech. Libri, Praha 2001, 397s

VLNAS, Vít: Jan Nepomucký. Česká legenda. Mladá fronta, Praha 1993, 282 s.

VOJTÍŠKOVÁ, Marie: Poustevnictví v českém baroku, in: Z Českého ráje a Pokrkonoší, roč. 8., 1995, s. 131 - 151.

VOTÝPKA, Vladimír: Návrat české šlechty. Paseka, Praha - Litomyšl 2000. 346 s.

Z KRAJE CIDLINY K HORNÍ JIZEŘE. Kraj. ústředí osvětových sborů a okresní osvětový sbor v Jičíně, 1941, 164 s.

7. 3. Soupis pramenů

Státní okresní archiv, Jablonec nad Nisou

Obsah	Fond	Kartoteční a inventár číslo
Náboženství a duchovenstvo	Okresní úřad Žel. Brod	k. č. 24
Obor klubu českých turistů	Archiv města Žel.Brod	k. č. 1, k. č. 10 - 22
Památná kniha Železného Brodu nad Jizerou	Archiv města Žel.Brod	k. č. 8
M. A. Fišer – První a Druhé zápisky	Pozůstalosti	k. č. 1
Fr. Sochor – Malá kronika železnobrodská	Pozůstalosti	k. č. 2
Fr. Sochor – různé	Pozůstalosti	k. č. 6, k. č. 7
Bula – breve	Farní úřad	k. č. 10
Pamětní kniha farnosti železnobrodské	Farní úřad	k. č. 1
Pamětní kniha farnosti železnobrodské	Farní úřad	k. č. 2
Dějiny města Železného Brodu nad Jizerou sepsané J. Vozkou	Archiv města Žel.Brod	inv. č. II.

Státní okresní archiv Semily

Církev a náboženství všeobecně 1855-1868	Okresní úřad Semily	k. č. 184
Kostely, kněží, nadace 1855-1860	Okresní úřad Semily	k. č. 119
Kostely, kněží, nadace 1868-1879	Okresní úřad Semily	k. č. 230
Kostely, kněží, nadace 1884-1903	Okresní úřad Semily	k. č. 270
Oprava kostela a kaple sv. Jana 1869-1882	Okresní úřad Semily	k. č. 226, inv. č. 1042
Stavební majetkové věci farností 1940-1948	Okresní úřad Semily	k. č. 954
Záležitosti římsko katol. církve v Žel. Brodě	Okresní úřad Semily	k. č. 418
Oprava kaple sv. Jana 1883-1904	Okresní úřad Semily	k. č. 265, inv. č. 1186

Státní oblastní archiv Litoměřice - pobočka Děčín

Mikuláš Vladimír	Rodinný archiv	k. č. 39, inv. č. 731
Hrabě Madrovský	Desfours - Walderode	k. č. 18, inv. č. 458
Adelaide		k. č. 14, inv. č. 380
František Vincenc – lit.tvorba		k. č. 20, inv. č. 545
Popisy na rakvích		k. č. 19, inv. č. 541
Otevření hrobky – sv. Jakub		k. č. 24, inv. č. 618
Kaple		k. č. 39, inv. č. 721,722
Fotografie		k. č. 77, inv. č. 915
Popisy rakve Mikuláše		inv. č. 165
Dianin lovecký řád		k. č. 11, inv. č. 291
Náhrobek – Francie		inv. č. 359

Archiv hlavního města Prahy.

Dědictví domu	Podle lístkového katalogu	IV/4608/a,b 1768
Šosovní dům		I/1124/63 1760
Dům č. p. 714		IV/6030abcdef
Marie Polyxena zakupuje dům		IV/6022 1690

Archiv Národního muzea Praha

Železný Brod	Sbírka „F“	k. č. 16
Desfours	Geneal. sbírka „H“	inv. č. H11
Desfours	Geneal. sbírka „CH“	inv. č. CH 5
Železný Brod	Eichlerova sbírka „G“	k. č. 5

Státní ústřední archiv Praha

Hrubý Rohozec	Stará manipulace	Inv. č. R 106/1-7
Albrecht z Valdštejna, konfiskace	Stará manipulace	k. č. 381 – 386
Potrzení fundace Leopoldem I. pro Albrechta Maximiliána	Archiv pražského arcibiskupství	inv. č. 275
Inkolát 10. 5. 1636	Saalebuch	inv. č. 48/311-314
Titul „Hoch- und Wohlgeboren“, 29. 3. 1667	Saalebuch	inv. č. 74/379-383
Nadace pro pavlány 21. 12. 1665	Saalebuch	inv. č. 73/389
Polepšení erbu 13. 1. 1674	Saalebuch	inv. č. 83/670-675

Okresní muzeum Českého ráje Turnov

Cejnarova kronika		HST 1685
Paměti sedláka Dlaska z Dolánek		R-198

8. Seznam příloh:

1. Podobizna Mikuláše Desfoursa (Galerie portrétů na zámku Hrubý Rohozec).
2. Revers k zemi z 20. ledna 1636. (SÚA Praha, fondy Reversů k zemi, inv. č. 432)
[transliteraci provedla autorka DP]
3. Děti Theodora Desfoursa, fotografie kolem roku 1880 (Stojící - Mikuláš Valdimír, sedící zleva - Františka, Marie, Leopoldine, dole Kuno). (Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové)
4. Svatební fotografie Mikuláše Vladimíra a Heleny hr. Wydenbruck z roku 1903. (Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové)

Mikuláš Vladimír se synem Karlem Bedřichem, kolem roku 1906. (Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové)

5. Karel Bedřich Desfours, fotografie z roku 2000. (Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové).

6. Kupní smlouva ze 16. června 1731. Daniel Morávek prodává kus neužitečného pole na Poušti poustevníkovi. (SOkA Jablonec nad Nisou, fondy archivu města Železný Brod, k. č. 81)

7. „Přesný popis výloh na nové stavbě kaple sv. Jana Nepomuckého...“. (SOA Litoměřice - pobočka Děčín, fondy rodinného archivu Desfours - Walderode, k. č. 39.) [ukázka z přehledu výdajů na stavbu kaple]

8. Rakve v hrobce pod kaplí, někdy po roce 1879. (Odzadu - rakev Františky Desfours, jejího manžela Františka Vincence, společná rakev předků rodu Desfours, dětská rakev Marie Eleonory). (Kopie fotografií ve vlastnictví manželů Tomeškových)

9. Interiér kaple sv. Jana Nepomuckého, fotografie kolem roku 1950

10. První opravy v roce 1993.

Usazování restaurovaného kříže téhož roku. (Na střeše kaple iniciátor oprav J. Pastorek, z jehož soukromého archivu byly fotografie použity)

11. Genealogický přehled rodu Desfours

12. Nápis na společné rakvi předků rodu Desfours (Johann Paris: Monographie des hochgräfl. Geschlecht..., s. 48 -50, Soukromý archiv Dr. J. Kammerlanderové, Vídeň).

13. Obrazová příloha na CD ROMu

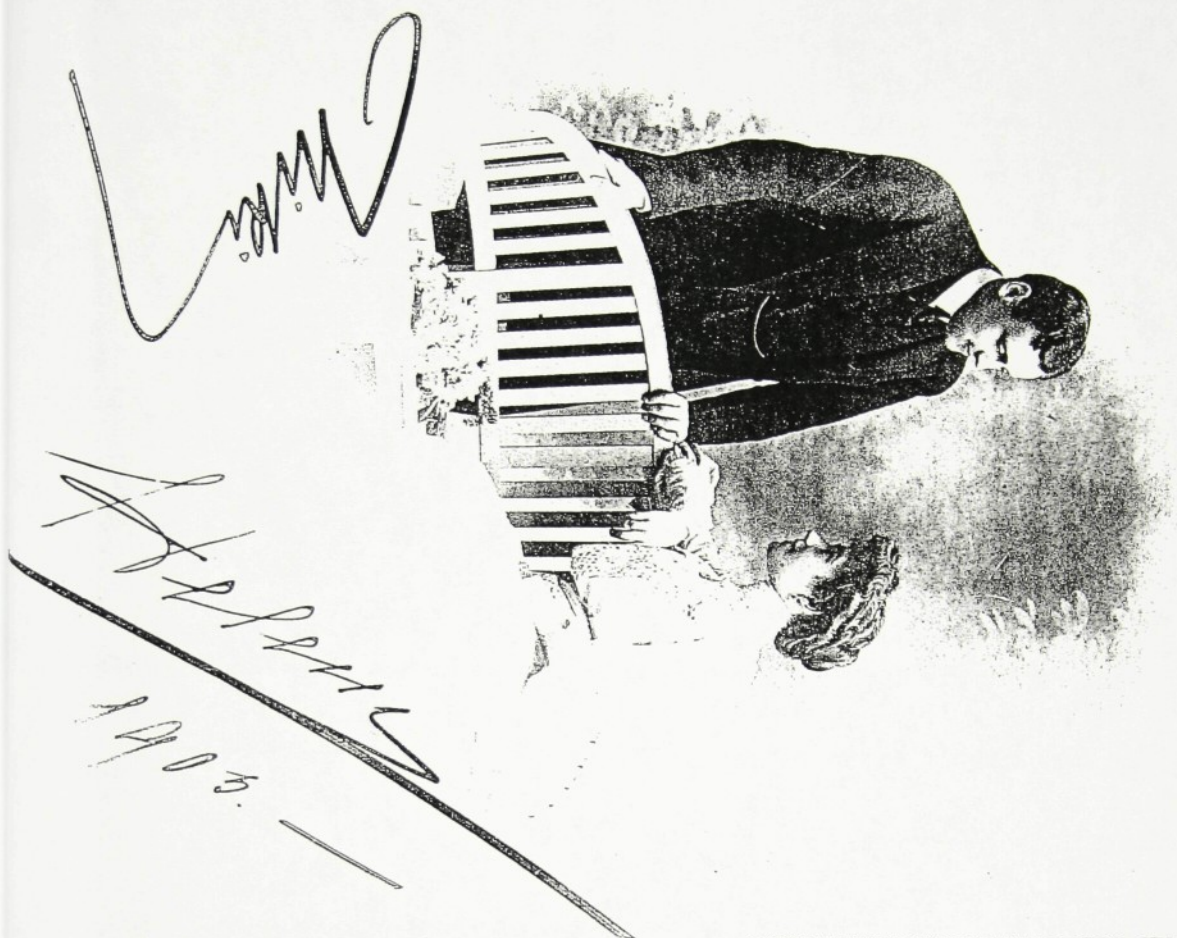
1. Podobizna Mikuláše Desfoursa (Galerie portrétů na zámku Hrubý Rohozec).

Ich Nicolas des Heyligen Römischen Reichs Graff de Fours freyherr auf Rohozecz Semil Slaupno und Klein Skal, Herr zue Mont et Adjenville, Röm: Kay: May: KriegsRath, Cammerer, Bestelter General Veldtwachtmeister, auch Obrister zue Roß undt Fues. Thue Khundt mit dießem Brieff / Revers genandt öffentlich vor manniglichten insonderheit der Orth es Sich gebühret. Demnach Ich mir in dießem Königreich / Böheimb güetter erkaufft, und davon deren noch ein mehreres zue kauffen, zugleich des willens bin, wofern mir welche, etweder durch Testa / ment oder etwan durch welcherlich anders Recht zuestünden mich in dießem Königreich Böheimb seßhafftig zumachen. Sieweilen aber / Vernewerte Landes Ordnung, A. 20 wie Sich ein ieder dießfals vehalten soll solches außgemeßen Vermag. Wann dann / Ich anfangs gemelter Niclas Graff de Fours dießer Landt Ordnung Constitutiones und des Königreichs Böheimb Landes Verfaßung / in allen Vollsiehen will. Derowegen bekennen thne, daß Ich ahngelobet habe, auch mit dießem Brieff ahngelobe, fur mich auch / meine Erben, und Nachkomben, das Ich keinen andern vor meinen Erbherrn alß Ihre Mayst. den Gecronten König in Böheimb haben, / desgleichen auch mich in allen Pflichtschuldigkeiten, mit den Inwohnern dießes Königreichs undt dem Lande vergleichen, nach den / Constitutionen undt des Landes Verfaßungen, undt Rechten geloben dießelben gedulden undt beschirmen, auch beypflichtig Verthä / digen helfen will, auch allermåßen die sammentlichen Stände dießes Königreichs Böheimb sich verhalten, dem gleichsfalls, nach / geleben undt dene allen, wie obgeschrieben stehet, fur mich, meine Erben mit Nachkoben, under allen denen Pöehnen undt Straaffe / wie die Bewilligung, undt Landes Ordnung waißest, ein genügen zuthuen, verpflichtet sein soll, deßen zum zeugniß habe ich / mein aigen Sigill an dießen Brieff hangen laßen, undt darinnen mich mit aigenen Händen unterschrieben geben / Gitschin, denn 20. Januarij deß aintaußendt Sechshundert Sechs unddreyßigsten Jahres.

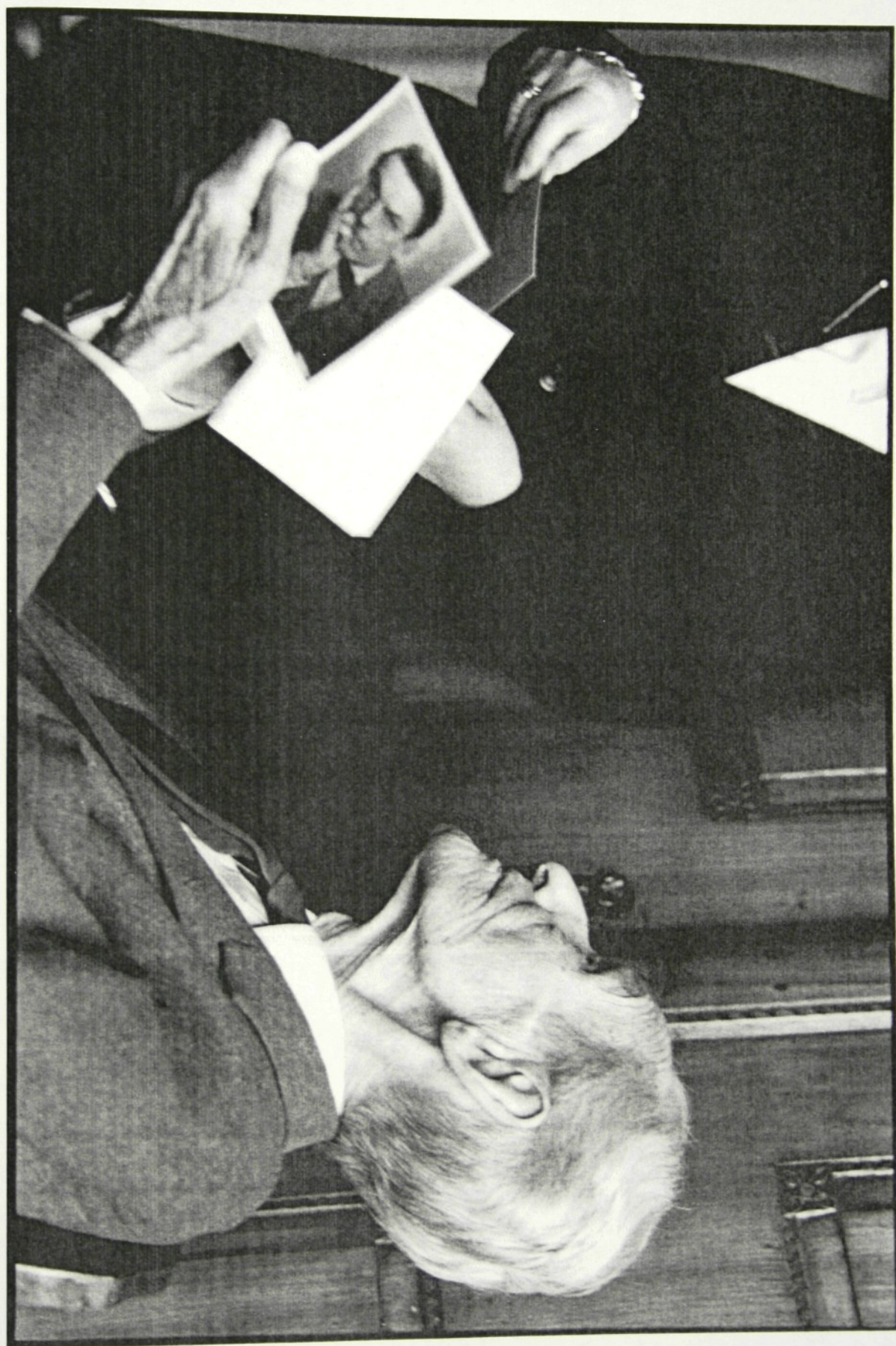
Nicolas Graff des fours

3. Děti Theodora Desfoursa, fotografie kolem roku 1880. (Stojící – Mikuláš Vladimír, sedící zleva – Františka, Marie, Leopoldine, dole – Kuno)

4. Svatební fotografie Mikuláše Vladimíra a Heleny hr. Wydenbruck (1903).
Mikuláš Vladimír se synem Karlem Bedřichem (kolem roku 1906)

5. Karel Bedřich (fotografie z roku 2000).

6. Kupní smlouva ze 16. června 1731.

Anno 1769.

Latus. 707. 10. 11

Den afslutten af engh anforderslæben Den Guld
 vana afslutning. De pæle afslutten af den Lige
 Brodte gr 18 Lög a 1/2 Sk. 2. 18. .

Den 1. Ring Kåbator smalt af 18 Lög næsten Krag
 in det yderste Skat 5. 12. .

Den 2000 Sk Dette næste a 1/2 Sk. 5. 15. .

Den 16. Skat af Kragte Skat a 1/2 Sk. 1. 20. .

Den Simon Værdi af den afslutten af Skat
 Skat 6. . .

Den Lige af den afslutten af Skat 2. . .

Den færdig af den afslutten af Skat 27. . .

Den 3. Skat af den afslutten af Skat 27. . .

2. Skat af den afslutten af Skat 22. . .

10 1/2 Sk af den afslutten af Skat 12. . .

Den 2 Sk af den afslutten af Skat 27. . .

4 Sk 12. . .

3 Sk af den afslutten af Skat 15. . .

Den afslutten af den afslutten af Skat 14. . .

Den afslutten af den afslutten af Skat 14. . .

Den afslutten af den afslutten af Skat 12. . .

Den afslutten af den afslutten af Skat 12. . .

Den afslutten af den afslutten af Skat 12. . .

Den afslutten af den afslutten af Skat 12. . .

Den afslutten af den afslutten af Skat 12. . .

Den afslutten af den afslutten af Skat 12. . .

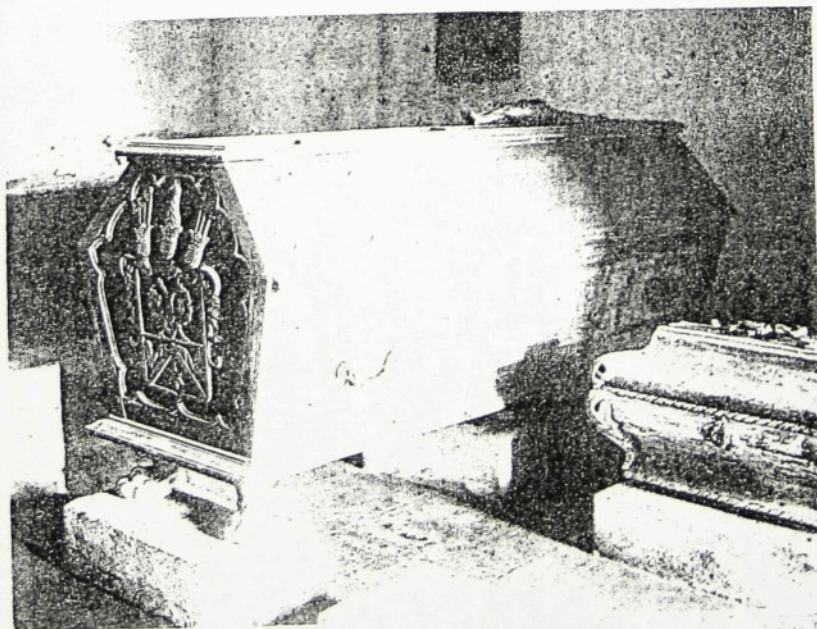
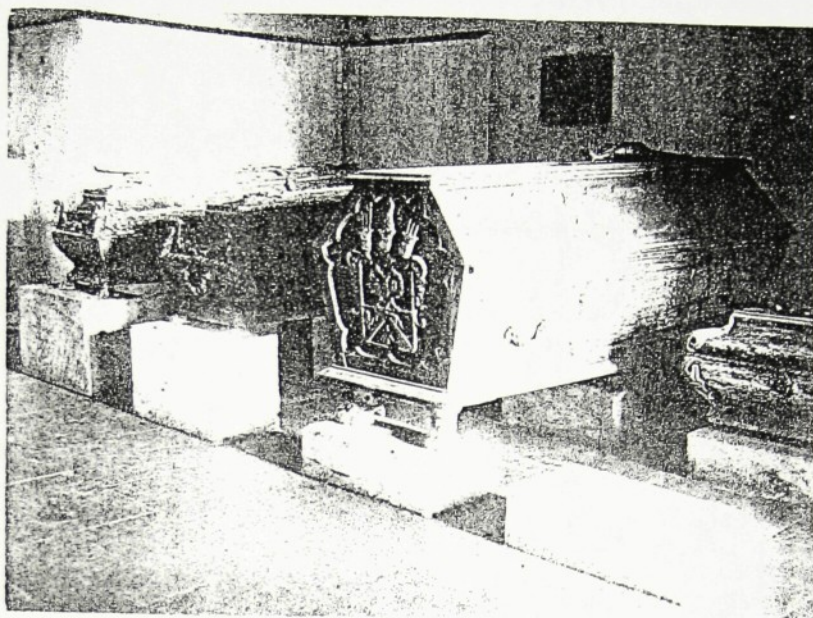
Den afslutten af den afslutten af Skat 12. . .

Den afslutten af den afslutten af Skat 12. . .

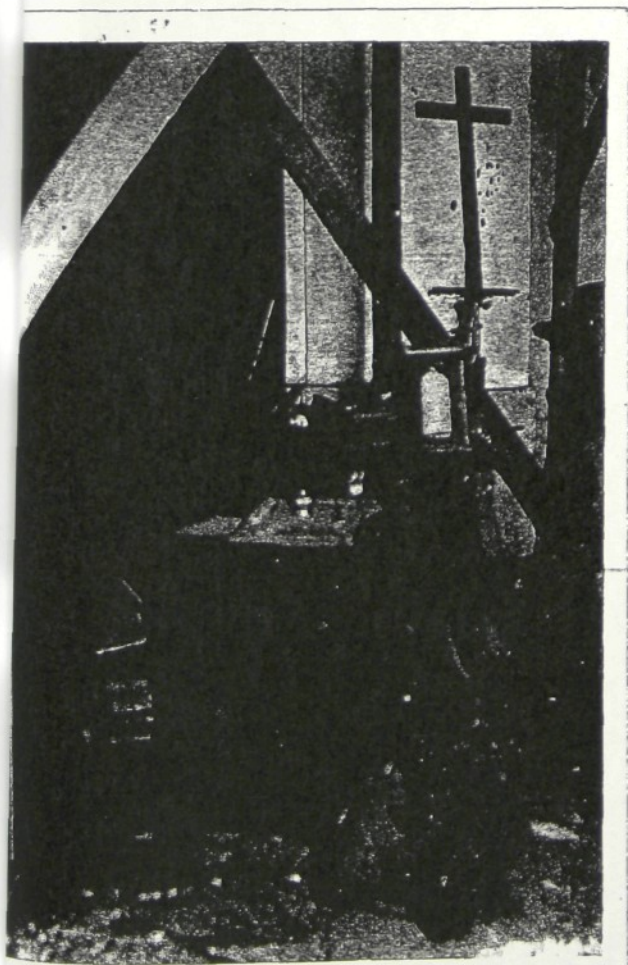
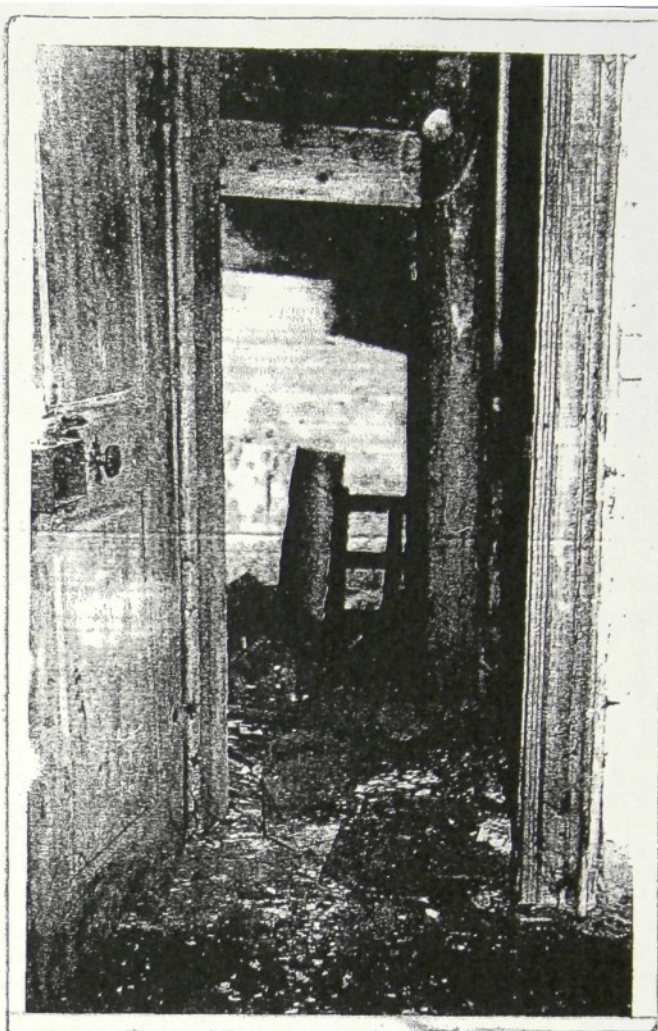
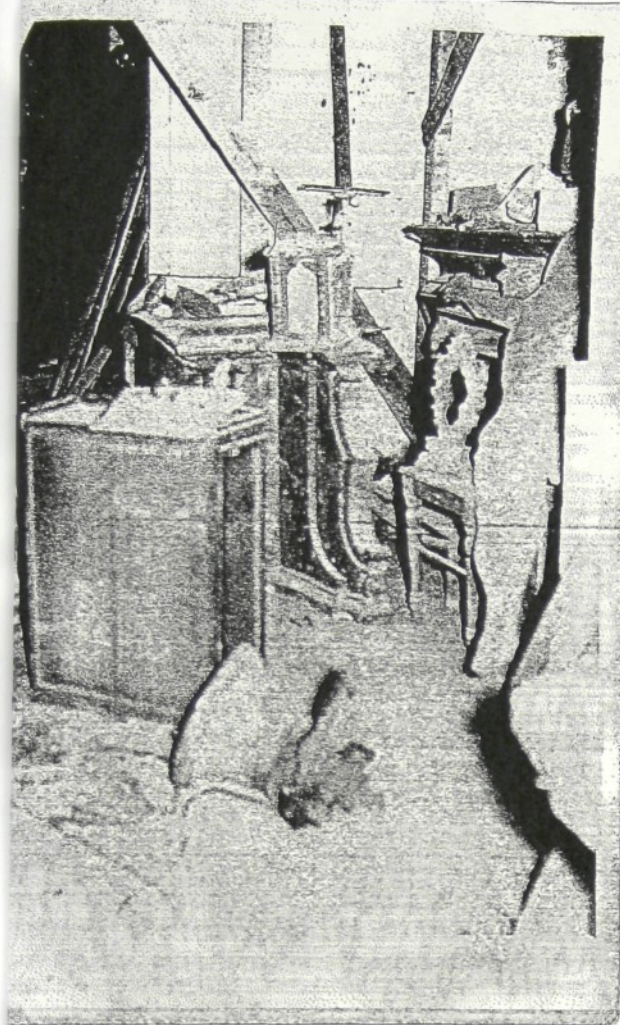
Den afslutten af den afslutten af Skat 12. . .

Den afslutten af den afslutten af Skat 12. . .

Den afslutten af den afslutten af Skat 12. . .

8. Rakve v hrobce pod kaplí, někdy po roce 1879. (Odzadu – rakev Františky, jejího manžela Františka Vincence, společná rakev předků rodu Desfours, dětská rakev Marie Eleonory).

10. První opravy v roce 1993.
Usazování restaurovaného kříže téhož roku.

11. Genealogický přehled (vytvořený pro potřeby DP)

01. Guillemin - *,+ neznámo

°° neznámo

1. Méline *,+ neznámo
2. Jeanne neznámo
3. Markéta *,+ neznámo
4. Francois *,+ neznámo
5. Mikuláš 02.

02. Mikuláš – neznámo

°° Marquiere des Magnes

1. Mikuláš 03
2. Jaques *,+ neznámo
3. Claude *,+ neznámo

03. Mikuláš *,+ neznámo

°° neznámo

1. Mikuláš *,+ neznámo
2. Jáchym 04.

04. Jáchym *,+ neznámo

°° Annon de Lescaut

1. Toussaint * okolo r. 1543, + neznámo
2. Kateřina *,+ neznámo
3. Louis 05

05. Louis *,+ neznámo

1°° Marie de Serrière

1. Anna Marie + 1635
2. Jan 06
3. Mikuláš 07
4. Claude *,+ neznámo
5. Marguerete *,+ neznámo

2°° Marie de Saulx,

06. Jan *,+ neznámo

°° Antonie d'Augi

1. Jan popraven 10. 6. 1643
2. Louis + 1657
3. Anna + 1673
4. Marie Elisabetha
5. Kristýna *,+ neznámo. 1671
6. Františka Kateřina + 10. 10. 1706

07. Mikuláš * neznámo, + 5. 12. 1661

1°° Marie Anna Eufemie z Eggenbergu

1. Albrecht Maximilián 08
2. Marie Eleonora, *14.2. 1637, + 5. 4. 1638

2°° Barbora Markéta hr. Khuen von Belasy

1. František Klaudius Michael *24. 9. 1643, + záhy
2. Marie Markéta *21. 7. 1645, + neznámo

08. Albrecht Maximilián *3. 8. 1629, + 5. 4. 1638

1°° Anna Serafina hr. z Wolkensteinu

2°° Marie Polyxena ze Schönfeldu

3. Barbora Eufemie pohřbena 12. 5. 1712
4. Ludmila Terezie *27. 12. 1670, +14. 12. 1736
5. Anna Polyxena pokřtěna 20. 8. 1675, +27. 2. 1728
6. Albrecht Maximilián Antonín 9
7. Václav Matyáš 15

8. Ferdinand Magnus Ignác 28
 9. Albrecht Maximilián Antonín *okolo 1670, +7. 8. 1732
 - 1°Rosalie hr. Hartmannová z Klarsteina
 - 2° Marie Emanuela kn. Buquoyová
 9. Karel Josef 12.
 10. Albrecht Maximilián Václav 10.
 11. Marie Polyxena *r. 1703, +okolo r. 1722
 12. Anna Antonie *,+ neznámo
 13. Emanuela Alberta *okolo r. 1712, +záhy
 10. Albrecht Maximilián Václav *r. 1707, +12. 11. 1748
 - °°Ludovika Maximiliána hr. Piccolominiová
 14. Josef Vojtěch 11
 15. Marie Viktorie *r. 1736, pohřbena 4. 1. 1767
 16. Emanuel Karel *12. 12. 1739, pohřben 23. 3. 1740
 17. Jan Nepomuk *okolo r. 1738, pohřben 29. 6. 1740
 18. Norbert *okolo r. 1744, pohřben 28. 1. 1746
 11. Josef Vojtěch *r. 1734, , +5. 6. 1791
 - °°Marie Anna hr. Desfoursová
 19. Emanuela *7. 1. 1771, +15. 6. 1772
 12. Karel Josef pokřtěn 9. 9. 1701 , +5. 6. 1791
 - °°Karolína hr. Colonna z Felsu
 1. Karel Josef *3. 5. 1727, +2. 8. 1731
 2. Johanna *3. 5. 1729, +neznámo
 20. František Antonín 13
 21. Karolína Josefa *29. 10. 1731, +r.1799
 13. František Antonín*23.(22.) 6. 1730, +r.1799
 - °°Marie Anna Josefa hr. Černinová
 1. Aloisie Karolína *4. 2. 1770, +23. 10. 1847
 2. Gabriela Valentina *14. 2. 1771, +r.1838
 3. Antonie *10. 5. 1772, +1. 1. 1813
 22. František Antonín ml. 14
 14. František Antonín ml. *3. 11. 1773 , +5. 6. 1791
 - °°Gabriela hr. Trautmannsdorffová
- Fr. Ant. vymírá rohozecká větev rodu.
-
15. Václav Matyáš Josef pokřtěn 1. 3. 1674
 - °°Polyxena Alžběta hr. Hartmanová z Klarsteina
 1. Josef *okolo r. 1703, +30. 6. 1720
 23. Jan Nepomuk Ferdinand 16
 24. František Václav pokřtěn 5. 5. 1700, padl v b. u Chotusic 17. 5. 1742
 4. Jáchym Josef 17
 - Marie Anna *3. 5. 1727, +2. 8. 1731
 16. Jan Nepomuk Ferdinand *neznámo, +2. 8. 1731
 - °°Anna Františka hr. Stubik z Königsteinu
 17. Jáchym Josef *neznámo, +2. 8. 1731
 - °°Karolína hr. Lamotte z Frintropu
 1. Polyxena *r.1734, +r. 1741
 2. Josef *29. 6. 1730, +neznámo
 3. Bedřich 18
 4. Maximilián pokřtěn 30. 10. 1734,+5. 4. 1811
 5. František Václav 20
 18. Bedřich *31. 2. 1731, 1734, +r. 1741
 - °°Marie Anna Mitrovská z Nemyšle
 1. František de Paula 19

2. Marie Karolína *29. 11. 1763, +neznámo
3. Marie Aloisie *26. 6. 1767, +6. 6. 1822
4. Marie Valpurga *28. 6. 1771, +14. 6. 1803
19. František de Paula pokřtěn 9. 8. 1765, +8. 8. 1823
- °° Anna Antonie hr Kagineck
 1. Marie Antonie *9. 7. 1801, +neznámo
 2. Bedřich Ota *3. 8. 1805, +neznámo
 3. Marie Františka Romana *26. 8. 1797, +neznámo
 4. Marie Adelaide *5. 3. 1800, +3. 3. 1846
20. František Václav *10. 9. 1739, +3. 3. 1846
- 1°° Antonie hr Walderode von Eckhausen
 1. Františka pokřtěna 22. 12. 1764, +7. 5. 1814
 2. Antonín *v únoru 1766, +23. 6. 1790
 3. Josef 22
- 2°° Barbora hr. Szechenyová
 4. Vincenc 21
 5. Jan Nepomuk *18. 7. 1782, +14. 4. 1837
 6. Marie Anna *2. 6. 1785, +21. 12. 1839
 7. Emanuel Peregrinus *neznámo, +17. 7. 1887
 8. Marie Anna Barbora pokřtěna 11. 10. 1788, +10. 1. 1881
 9. Barbora Františka pokřtěna 23. 7. 1789, +23. 9. 1869
 10. František Alois pokřtěn 1. 2. 1793, +21. 10. 1877
 11. Karel *23. 7. 1794, +5. 5. 1871
21. Vincenc *7. 7. 1778, +3. 3. 1846
- °° Marie baronka z Wmmerbergu
 1. Marie *18. 2. 1808, +7. 5. 1871
 2. Ludovika *10. 11. 1809, +19. 3. 1861
 3. Juliana *30. 1. 1811, +neznámo
 4. Ferdinand *13. 5. 1816, +26. 12. 1848
22. Josef *22. 3. 1772, +20. 12. 1838
- 1°° Alžběta Augustina hr. Walde
 1. František Vincenc 23
 2. Emanuel *21. 8. 1800, +26. 3. 1803
- 2°° Johanna Köppe
23. Vincenc *4. 6. 1806, +26. 3. 1803
- °° Marie Františka Barbora z Mayersbachu
 1. Theodor 24.
 2. Zdeňka *9. 6. 1838, +27. 10. 1877
 3. František * a + 15. 7. 1845
 4. Marie Ludovika *25. 6. 1850, +22. 5. 1923
 5. Arthur 25
24. Theodor *25. 4. 1841, +1. 5. 1894
- °° Auguste hr. Coudenhove
 1. Leopoldine *7. 12. 1873, +26. 12. 1848
 2. Františka *26. 9. 1875, +23. 11. 1945
 3. Marie *neznámo, +13. 4. 1942
 12. Mikuláš Vladimír 26
 13. Kuno *19. 2. 1879, +neznámo
25. Arthur *25. 6. 1850, +22. 5. 1923
- °° Michaela hr. Bukůvka z Bukůvky
 1. Zikmund Michael *3. 3. 1882, +6. 9. 1936
 2. Marie *18. 7. 1880, +13. 3. 1963
26. Mikuláš Vladimír *28. 8. 1877, +5. 3. 1941

1°°Helena z Wydenbrucku

1. Karel Bedřich 27

2°°Karolína z Wydenbrucku

1. Maximilián Karel Josef *6. 9. 1923, +16. 5. 1945

2. Louis Vilém Mikuláš *27. 6. 1925, r. 1944 prohlášen za mrtvého

27. Karel Bedřich *4. 5. 1904, +6. 12. 2000

28. Ferdinand Magnus Ignác pokřtěn 23. 3. 1677, +9. 4. 1735

°°Marie Terezie Šporková

1. Jan Václav *neznámo, +15. 4. 1741

2. Ferdinand *r. 1716, +6. 5. 1736

3. Sofie Walpurga * a + 17. 5. 1721

4. Marie Anna *1. 8. 1706, +19. 4. 1745

5. Kateřina *19. 4. 1712, +25. 2. 1751

12. Nápis na společné rakvi předků rodu Desfoursů, zhotovená Františkem Vincencem, roce 1856.

(Paris, Johann: Monographie des hochgräflichen Geschlechtes,...s. 48 - 50)

Nápis na viku:

RELIQUIE

inclytae ac allustrissimae familiae S.R.J. comitum des Fours in Mont et Adienville, quae prius in crypta familiari ecclesiae St. Salvatoris in foro veteropragensi ao 1774 a comite Alberto Maximiliano ex tructa servabantur, his autem aedibus sacris ao 1790 caes: reg: collegio monetali traditis adhuc quidem sub saxo sepulchrali generosi fundatoris remanserunt, attamen tumbis privatae ac dispersae hic jacebant, donec eas ao 1856 illustris simus dominus Frnaciscus comes Desfours - Walderode pio erga majores suos pulsus amore cum licentia regni Bohemiae gubernatoris ac ecclesiae ordinariatus loco profanato amoveri et hoc in sargophago collecta sepeliri procuravit
Die - Junii 1856

Nápisy na stranách:

I. Albertus Maximilianus

S.R.J. comes Desfours in Mont & Adienville haereditarius dominus in Rohozec Semil ad Jseram et Wartenbergicum Skal S.C.M. consiliarius cubicularius, supremus equitum et universae imperialis militiae vigiliarum magister generalis, obiit ao 1683.

II. Anna Sophia

S.R.J. comitissa Desfours in Mont et Eadienville nata comitissa de Wolkenstein primauxor Alberti Maximiliani obiit ao 1651

III. Maria Polyxena

S.R.J. comitissa Desfours in Mont et Adienville, nata comitissa de Schönfeld altera conjux Alberti Maximiliani obiit. 1698.

IV. Barbara Euphemia

S.R.J. comitissa Desfours in Mont et Adienville filia Alberti Maximiliani obiit ao 1712.

V. Albertus Maximilianus Antonius

S.R.J. comes Desfours in Mont et Adienville, dominus in magno et parvo Rhozec, Mladejov, Pruhonic, Poříčín et Tinovic
S.C.M consiliarius et camerarius obiit ao 1732

VI. Maria Polyxena

S.R.J. comitissa Desfours in Mont et Adienville filia com. Albertii Maximiliani Antonii obiit ao 1722

VII. Joannes Nepomucenus Ferdinandus

S.R.J. comes Desfours in Mont et Adienville, dominus in Lažan Hradek et Welhartic

S.C.M. camerarius obiit ao 1757

VIII. Anna Francisca

S.R.J. comitissa Desfours in Mont et Adienville, nata comitissa de Stubick cojux

Joannis Ferdinandi, obiitao 1774.

Na čele rakve byl erb rodu Desfoursů